

första årskursen 3,000 kronor samt till en parallelafdelning i andra årskursen under höstterminen 1901 och hela år 1902 4,223 kronor;

c) för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Örebro 35,233 kronor, deraf till betjeningens aflöning under höstterminen 1901 och hela år 1902 1,083 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. under samma tid 2,239 kronor, till en parallelafdelning i första årskursen under samma tid 4,948 kronor, till höjning af lönen för lektorn i byggnadskonst m. m. under höstterminen 1901 223 kronor, till verkstadsmateriel 22,000 kronor och till materiel vid kemiska laboratoriet 4,740 kronor; samt

d) för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås 2,450 kronor, deraf till betjeningens aflöning 850 kronor och till lyshållning, uppvärmning m. m. 1,600 kronor;

eller sammanlagdt 50,106 kronor.

97:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till anskaffande af vapen och materiel vid de tekniska elementarskolorna på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 18,500 kronor.

Ang.
anslag för
anskaffande af
vapen och
materiel för
militäröf-
ningarna vid
de tekniska
elementar-
skolorna.

Föredragande departementschefen har till statsrådsprotokollet i detta ärende hänvisat till hvad han i fråga om ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken under punkten 19 i statsrådsprotokollet yttrat angående behovet af vissa anslag för en gång.

[92.]

Utskottet har under punkterna 21:o) och 73:o) här ofvan afstyrkt Kongl. Maj:ts framställningar dels om beviljande på ordinarie stat af anslag för ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken och dels om extra anslag för anskaffande af vapen och materiel för militäröfningarna vid nämnda läroverk. Då, enligt hvad som framgår af statsrådsprotokollet i det under förstnämnda punkt af utskottet behandlade ärende, nu förevarande anslagsfråga utgör en del af den i nämnda statsrådsprotokoll i ett sammanhang utredda frågan om ny organisation af militäröfningarna vid de allmänna läroverken, folkskolelärareseminarierna och de tekniska elementarskolorna, anser sig utskottet här endast böra återropa de skäl, hvarpå utskottet grundat sina i nyssberörda båda punkter framställda förslag; och får utskottet i öfverensstämmelse härmed hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Ang. an-
slag till
lägre tekniska
yrkesskolor.

[93.]

98:o) Sedan 1900 års Riksdag med bifall till Kongl. Maj:ts framställning till understöd för tre år åt *lägre tekniska yrkesskolor* på vissa i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikären den 13 januari 1900 angifna, för samma år bestämda vilkor samt till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor beviljat ett anslag af 180,000 kronor samt deraf på extra stat för år 1901 anvisat ett belopp af 60,000 kronor, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att af förenämnda, redan beviljade anslag på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 60,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor samt till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor af förut beviljad anslag på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 60,000 kronor.

Gymnastiska centralinstitutet.

Ang.
utvidgning af
den qvinliga
lärokursen.

[94.]

99:o) Kongl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att för uppehållande under åren 1901 och 1902 af undervisningen i den *qvinliga lärokursen vid gymnastiska centralinstitutet* med ett ökad antal elever bevilja på extra stat för år 1902 ett belopp af 9,400 kronor.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen anført följande.

Sedan utsedde komiterade inom gymnastiska centralinstitutets lärarekollegium uppgjort förslag till en väsentlig utvidgning af undervisningen för qvinliga elever på det sätt, att nya elever för genomgående af stadgad tvåårig kurs skulle mottagas hvar i stället för hvar annat år, hvilken förändring beräknats kräfva ett årligt anslag af 4,700 kronor till lärarkrafter, erforderliga för uppehållande af det ökade antalet lektionstimmar, 45 i veckan, deraf 18 timmar borde egnas åt undervisning genom läkare och 27 timmar åt undervisning genom annan lärare eller lärarinna, samt lärarekollegiet till alla delar instämt i komiterades framställning och förordat deras förslag, hade direktionen öfver institutet i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 27 april 1900 anhållit, att 20 § i stadgan för institutet den 13 juli 1887 måtte ändras beträffande bestämmelserna angående qvinliga elever derhän, att unga qvinnor hvarje år antoges till elever för att utbildas till gymnastiklärarinnor och sjukgymnaster, samt att från och med höstterminen 1900 ett belopp af 4,700 kronor årligen måtte ställas till direktionens förfogande, på det att den föreslagna förändringen skulle kunna vidtagas med början af nämnda termin.

Till stöd för framställningen hade direktionen erinrat om det stora antal sökande, som plägade anmäla sig till inträde i den qvinliga undervis-

ningskursen, om tillvaron af enskilda utbildningsanstalter för qvinliga gymnaster samt om vissa missförhållanden, som dermed stode i samband, särskildt att dessa anstalters elever, hvilka ej egde utöfva sjukgymnastisk verksamhet i Sverige, begåfve sig till utlandet och der uppträdde såsom utöfvare af svensk gymnastik utan att innehafva den gymnastiska bildning, som här i landet fordrades för dylik verksamhet.

I infordradt utlåtande i ämnet hade medicinalstyrelsen omförmält, hurusom gymnastikens användning, både såsom läkemedel och såsom ett viktigt hjälpmedel till helsans bevarande, under de senare årtiondena tagit allt större utsträckning och att särskildt flickskolorna numera allmännare än förr infört gymnastiska öfningar för sina elever, men att gymnastiska centralinstitutet ej på länge utvidgat sin verksamhet såsom läroanstalt och, hvad anginge de qvinliga gymnasterna, åtnöjt sig med att hvart annat år till tvåårig kurs mottaga 25—32 elever, hvadan knappast 15 qvinnor i medeltal årligen utgått från institutet såsom legitimerade gymnaster, hvilket ej på långt när fylde behovet. Af dessa och i öfrigt anförda skäl hade medicinalstyrelsen tillstyrkt bifall till ifrågavarande framställning. Genom beslut den 15 juni 1900 hade Kongl. Maj:t i anledning af den gjorda framställningen medgifvit, att vid gymnastiska centralinstitutet finge vid början af höstterminen 1900 qvinliga elever till det antal, direktionen egde bestämma, mottagas för erhållande af gymnastisk utbildning, hvarjemte Kongl. Maj:t dels anbefalt statskontoret att de härför erforderliga medel, som, efter 4,700 kronor för undervisningsår, kunde anses belöpa på höstterminen, eller 1,970 kronor till direktionen på requisition utbetala af allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel, dels ock förklarar det ankomma på direktionen att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande af ifrågavarande kurs samt att framdeles hos Kongl. Maj:t göra hemställan om beviljande af ytterligare erforderliga medel för kursen.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 28 september 1900 hade direktionen nu anmält, att en qvinlig kurs med 25 elever tagit sin början höstterminen samma år och att erforderliga åtgärder i och för behöfliga lärarekrafters anställande och undervisningens ordnande i öfrigt vidtagits till den utsträckning, som de anslagna medlen medgifvit; och hade direktionen tillika anhållit, att, enär det vore önskvärdt och nödvändigt, att ett belopp af 4,700 kronor årligen äfven framgent utginge till förenämnda ändamål, för hvartdera af åren 1901 och 1902 måtte beviljas ett anslag af enahanda belopp till bestridande af de utgifter, som genom den nya qvinliga kursen blifvit erforderliga.

Då behovet af omförmälda utvidgning syntes departementschefen vara till fullo ådagalagdt, men derför erforderliga medel, enligt departements-

chefens åsigt, icke vidare kunde beredas utan särskildt, af Riksdagen beviljadtt anslag, hemställde departementschefen om aflåtande till Riksdagen af nu förevarande framställning.

Uti en till utskottets ordförande den 12 februari 1901 aflåten skrifvelse har departementschefen meddelat, att Kongl. Maj:t den 25 januari 1901 anbefalt statskontoret att af under händer varande medel till direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet förskottsvis utbetala, för att af statskontoret främdeles till godtgörande anmälas, ett belopp af 2,730 kronor, utgörande, efter 4,700 kronor för undervisningsår, hvad på vårterminen 1901 belöpte till bestridande af de utgifter, som genom den nya qvinliga kursen blifvit erforderliga.

Om än, enligt hvad utskottet erfarit, vid anordnandet hösten 1900 af en ny kurs för qvinliga elever vid gymnastiska centralinstitutet, så förfarits, att någon ny organisation af institutets undervisning för qvinliga elever icke kan anses hafva blifvit derigenom definitivt fastslagen, anser likväl utskottet, att med inrättandet af berörda kurs bort anstå, till dess Riksdagen varit i tillfälle att i frågan fatta beslut.

Då emellertid utredningen i ärendet synes gifva vid handen, att en utvidgning af undervisningen för qvinliga elever är af behofvet påkallad, hemställer utskottet,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må för uppehållande under åren 1901 och 1902 af undervisningen i den qvinliga läro-kursen vid gymnastiska centralinstitutet med ett ökadtt antal elever bevilja på extra stat för år 1902 ett belopp af 9,400 kronor.

Farmaceutiska institutet.

100:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i det under punkt 35:o) här ofvan upptagna ärende af departementschefen anförts beträffande behofvet af ett anslag för en gång till *inredning af lokaler för farmaceutiska institutet för apotekselevers undervisning*, hemställer utskottet,

att Riksdagen må till inredning af lokaler för apotekselevers undervisning vid farmaceutiska institutet på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 5,000 kronor.

Ang.
anslag till
inredning af
lokaler för
apotekselevers
undervisning.

[95.]

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen.

101:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till anordnande af *repetitionskurser för äldre barnmorskor* och till beredande, så vidt ske kunde, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomginge dessa kurser, på extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

Ang.
anslag till
repetitions-
kurser för
barnmorskor.

[96.]

Sedan Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar, anvisat på extra stat för år 1899 ett anslag af 3,000 kronor samt för hvart och ett af åren 1900 och 1901 ett anslag af 2,000 kronor till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, så vidt ske kunde, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomginge dessa kurser, har medicinalstyrelsen, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, i skrifvelse den 10 september 1900 anhållit, att Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om anvisande jemväl för år 1902 af ett anslag till sagda ändamål. Medicinalstyrelsen har dervid anfört, att under åren 1898, 1899 och 1900 såväl i Stockholm som i Göteborg anordnats dylika kurser med tillsammans under dessa tre år 212 äldre barnmorskor. Då kurserna visat sig eftersökta af barnmorskorna och äfven gynnats af flere landsting med bidrag för barnmorskornas resor till och från läroanstalterna eller uppehåll derstädes, ansåge medicinalstyrelsen mycket önskvärdt, att sådana kurser måtte komma till stånd äfven efter år 1901.

I enlighet med hvad medicinalstyrelsen hemställt, har departementschefen tillstyrkt, det Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra nu förevarande framställning.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer utskottet,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må på extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 2,000 kronor till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, så vidt ske kan, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomgå dessa kurser.

102:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad departementschefen i det här ofvan under punkt 36:o upptagna ärende anfört beträffande behovet af ett extra anslag till allmänna barnbördshuset i Stockholm, hemställer utskottet,

Ang.
anslag till
allmänna
barnbörds-
huset.

[97.]

att Riksdagen må på extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 4,000 kronor såsom bidrag till uppehållande af allmänna barnbördshusets verksamhet.

Vetenskapsakademien.

Ang.
anslag till en
internationel
fortlöpande
katalog öfver
naturveten-
skaplig lite-
ratur.

[98.]

103:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att bevilja dels för inlösen under fem år af fullständiga exemplar och enstaka delar af en *international fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur* ett belopp af 10,000 kronor, dels ock för upprätthållande under åren 1901 och 1902 af en för ifrågakvarande katalogarbete afsedd regionalbyrå för Sverige 2,000 kronor samt att på extra stat för år 1902 anvisa såväl sistberörda belopp som ock af anslaget å 10,000 kronor ett belopp af 2,000 kronor, eller tillhoppa 4,000 kronor, att användas med 2,000 kronor för berörda inlösen och med med 2,000 kronor för upprätthållande af omförmälda byrå under åren 1901 och 1902.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, hurusom genom härvarande kongl. britiske minister, på begäran af Royal Society i London, framställning gjorts om bidrag från Sveriges sida för utgifvande af en internationel fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur.

Angående denna frågas uppkomst och utveckling har departementschefen meddelat följande.

Royal Society, som låtit utarbета och utgifvit i 11 digra band en katalog öfver innehållet i matematisk-fysiska och naturvetenskapliga tidsskrifter och andra liknande publikationer, omfattande tiden från år 1800 till och med år 1883, hade kommit till insigt om att detta arbetes fullföljande och utveckling till att motsvara den nutida vetenskapens fordringar icke kunde åstadkommas uteslutande med ifrågakvarande samfunds egna krafter, utan fordrade samverkan från hela den vetenskapligt intresserade världen. Sedan Royal Society genom skriftvexling med vetenskapliga auktoriteter i skilda länder fått visshet om att denna uppfattning vore mera allmänt rådande, hade samfundet under hänvisning härtill utverkat, att den britiska regeringen, utfärdat inbjudning till en internationel konferens för frågans närmare behandling. Denna konferens, bestående af ombud från de flesta civiliserade länder, hade år 1896 sammanträdt i London, och hade afven Sverige der varit representeradt, nemligen genom bibliotekarien hos vetenskapsakademien E. W. Dahlgren. Dervid hade enhälligt uttalats, att det af Royal Society planlagda företaget vore synnerligen önskvärdt, och beslutits, under förutsättning af de särskilda ländernas an-

slutning, att från och med år 1900 — senare ändradt till 1901 — genom internationel samverkan skulle utgifvas en katalog, upptagande samtliga från nämnda tid utkomna arbeten inom de matematiska, fysiska och naturhistoriska vetenskaperna, såsom matematik, astronomi, fysik, kemi, mineralogi, geologi, matematisk och fysisk geografi, botanik, zoologi, anatomi, fysiologi, allmän och experimentel patologi, psykofysik och antropologi, vare sig sjelfständigt utgifna eller ingående i tidskrifter, sällskapspublikationer eller andra samlingsverk. Vidare hade bestämts, att denna katalog skulle anordnas, icke blott, såsom den af Royal Society förut utgifna, i alfabetisk ordning efter författarenamn, utan äfven och företrädesvis i realordning samt att katalogen skulle utkomma på dubbelt sätt, nämligen dels i bokform, dels på lösa blad, s. k. slips eller cards. Konferensen hade slutligen uppdragit åt Royal Society att låta utarbета närmare bestämmelser för företaget och uppgöra beräkning angående kostnaden för det samma. För att yttra sig angående dessa närmare bestämmelser hade britiska regeringen år 1898 sammankallat en andra konferens, vid hvilken Sverige äfven varit representeradt genom samma ombud som vid den första konferensen, dock utan rätt för ombudet att deltaga i något för Sverige bindande beslut. Denna konferens hade fastställt de vetenskapsgrenar, som katalogen skulle omfatta, men öfverlätit uppgörandet af indelningsschemata för de olika vetenskaperna samt åtskilliga frågor af mera praktisk natur åt en s. k. provisorisk internationel komité, som efter inhemtande af de anmärkningar, hvilka i de särskilda länderna kunde framställas mot planens detaljer, skulle för en tredje internationel konferens framlägga förslag till definitiva beslut i frågan.

Sedan Kongl. Maj:t uppdragit åt vetenskapsakademien att yttra sig angående förslaget, sådant det då förelegat, hade akademien, efter särskilde komiterades hörande, den 12 april 1899 till Kongl. Maj:t afgifvit utlåtande, deri akademien framställt åtskilliga anmärkningar mot en del föreslagna bestämmelser, hvilka anmärkningar företrädesvis varit riktade mot utgifvandet af katalogen i form af lösa blad samt mot den ifrågasatta registreringens icke blott af de särskilda arbetenas titlar, utan äfven af deras innehåll, med deraf påkallad omredigering af titlarnes ursprungliga affattning.

Den nämnda tredje konferensen hade efter fullgjorda förarbeten sammanträdt i juni månad 1900, men då uti inbjudningen till konferensen ifrågasatts, att de utsedda ombuden borde vara försedda med fullmakt att deltaga i ekonomiskt bindande beslut, hade Kongl. Maj:t, i enlighet med akademiens hemställan, icke funnit skäl att för Sveriges del antaga nämnda inbjudning. Af protokollet för den senaste konferensens sammanträde in-

hemtades, att en del stater definitivt förklarar sig villiga att deltaga i företaget och andra meddelat, att deras anslutning vore sannolik, hvarför konferensen förklarar sig anse företagets finansiella sida så betryggad, att man kunde skrida till närmare åtgärder för katalogens utgifning.

Enligt af konferensen erhållet uppdrag hade nu Royal Society i skrifvelse till britiska utrikesministeriet uttalat den förhoppning, att svenska regeringen måtte ansluta sig till företaget genom upprättande af en s. k. regionalbyrå och subskription för en tid af 5 år på ett antal fullständiga exemplar af den blifvande katalogen.

I anledning af denna framställning hade härvarande kongl. britiske minister hos utrikesdepartementet anhållit om upplysning snarast möjligt, huruvida svenska regeringen hade för afsigt att lemna sitt stöd åt katalogens utgifvande, på det att förberedelserna till katalogarbetet måtte utan uppskof kunna begynnas; och hade utrikesdepartementet i skrifvelse till ecklesiastikdepartementet af den 24 juli 1900 anmält denna den britiske ministrerns framställning äfvensom begärt att blifva satt i tillfälle att å denna framställning aflåta svar.

På departementschefens anmodan hade vetenskapsakademien den 12 september 1900 i ärendet afgifvit yttrande, deri akademien, som inhemtat utlåtande af sina ledamöter professor G. Lindström och akademiens förutbemälda bibliotekarie, förklarar sig för sin del gilla och såsom uttryck för sina egna åsikter i ämnet antaga desse komiterades betänkande.

I berörda betänkande hade komiterade anfört, bland annat, följande.

Vid afgörande af frågan, huruvida Sverige borde antaga ifrågavarande inbjudning, borde först framhållas att, såsom akademien vid flere tillfällen yttrat, nyttan af ett katalogarbete af ifrågavarande beskaffenhet vore otvifvelaktig. Literaturen på det naturvetenskapliga området hade vuxit till en omfattning, som redan länge gjort sammanfattande öfversigter öfver dess särskilda grenar till oundgängliga hjälpredor för forskaren. Såsom sådana hjälpredor tjänade i främsta rummet de årsberättelser, hvilka årligen utgäfves, företrädesvis i Tyskland, för de flesta vetenskapsgrenar. I samma mån som den vetenskapliga produktionen ökades, hade det emellertid visat sig, att svårigheterna blefve allt större för dessa årsberättelser att följa med sin tid. Endast få af dem förmådde att, oaktadt en utsträckt arbetsfördelning, redogöra för det närmast föregående årets vetenskapliga verksamhet; de flesta utkomme först flere år efter det, för hvars produktion de redogjorde, och gäfvade således icke den vetenskaplige forskaren tillfälle att följa sin vetenskaps framsteg intill den senaste tiden. Härtill bidroge icke minst svårigheten att insamla materialet till dessa årsberättelser, hvilket vore spriddt i det ständigt växande antalet af veten-

skapliga tidskrifter, som utkomme på alla språk och i alla jordens länder. Uppenbart vore, att en snabbt utkommande och så vidt möjligt fullständig katalog öfver den vetenskapliga literaturen skulle utgöra icke blott en synnerligen välbehöflig och arbetsbesparande grundval för de refererande årsberättelserna, utan äfven oberoende af dessa tjena som en snart sagdt oumbärlig vägledning för forskaren. Och att fordringarna på fullständighet och snabbhet i utgifningen för ett sådant arbete icke kunde vinnas utan internationellt samarbete, vore obestriddigt.

Om redan denna synpunkt betingade, att vårt land icke borde undandraga sig att samverka med öfriga nationer för målets vinnande, så komme dertill en omständighet af icke mindre betydelse, nämligen företagens internationela karakter. Ett folk, som ville upprätthålla sitt anseende bland öfriga civiliserade nationer, kunde icke underlåta att taga del i dylika internationella angelägenheter, äfven om den direkta vinsten icke vore omedelbar och påtaglig. Kongl. Maj:t och Riksdagen hade också på mångfaldigt sätt visat sig godkänna den tankegång, som låge till grund för detta påstående; derom vittnade de offentliga anslag, som årligen gäfves för vårt lands deltagande i internationella utställningar och kongresser af hvarjehanda slag, och särskildt kunde i rent vetenskapligt hänseende framhållas Sveriges deltagande i de internationella företagen för gradmätning, för frågor om det metriska systemet och senast för hydrografiska undersökningar. Om Sverige icke biträdde vid utarbetandet af den här ifrågasvarande katalogen, skulle följderna häraf blifva, att den svenska vetenskapliga forskningen i densamma blefve högst ofullständigt representerad, icke blott till skada för företaget i dess helhet, utan äfven till nackdel för vårt land, som framgent sträfvade att bevara den höga ståndpunkt, det såsom Linnés och Berzelii fädernesland intagit på den naturvetenskapliga forskningens område. Gagnet af den blifvande katalogen vore i väsentlig mån beroende af det sätt, hvarpå den komme att utföras, och från Sveriges sida borde intet underlåtas för att, i hvad på oss ankomme, göra katalogen så tillfredsställande som möjligt. Då vidare de väsentligaste af de anmärkningar, som af akademien rigtats mot företaget, sådant det från början planlagts, blifvit under förhandlingarnas senaste skeden undanröjda, i det att katalogens utgifvande på lösa blad blifvit öfvergifvet och de flesta deltagande nationer uttalat sig emot titlarnes omredigering och innehållets registrering genom s. k. subject entries, hade äfven derigenom en betänklighet mot deltagande i företaget försvunnit.

Hvad anginge den icke mindre viktiga frågan om sakens ekonomiska sida, hade akademien redan i sitt utlåtande af den 12 april 1899 framlagt en ungefärlig beräkning af de blifvande kostnaderna, hvilka vore af två

slag, nemligen dels för den s. k. regionalbyrå, som enligt företagens plan skulle upprättas i Sverige och som skulle hafva till uppgift att insamla och katalogisera den ifrågavarande svenska literaturen, och dels för den centrala byrån i London, som skulle sammanarbeta de från olika länder inkommande uppgifterna samt utgifva och trycka sjelfva katalogen. Vid den senast hållna konferensen hade uppgifvits, att den beräknade kostnaden för centralbyråns arbete skulle utgöra 5,200 engelska pund sterling om året och att för betäckande af denna utgift subskription på 300 fullständiga exemplar, hvart exemplar beräknadt till en kostnad af 17 pund sterling, vore erforderlig. Af detta antal hade följande länder förklarat sig beredda att subskribera på följande antal exemplar, nämligen Tyskland 45, Storbritannien 45, Frankrike 35, Italien 27, Schweiz 6 och Norge 5 exemplar. Derjemte hade man ansett sig hafva grundad förhoppning att Österrike skulle öfvertaga 16 exemplar, Ungern 4, Japan 5, Mexico 5 och de britiska kolonierna 25 exemplar, hvadan subskription således kunde anses tryggad beträffande 218 exemplar. Alltså återstode för att företaget skulle kunna komma till stånd subskription å 82 exemplar, hvilka skulle öfvertagas af nu icke nämnda länder. Vid beräkningen af det antal exemplar, hvarpå Sverige skulle subskribera, hade akademien i sitt utlåtande af den 12 april 1899 utgått från antagandet, att katalogen skulle bestå af 16 volymer årligen och att hvarje volym i medeltal skulle kosta 1 pund sterling; sedan dess hade emellertid volymantalet blifvit bestämdt till 17 om året till enahanda medelpris. Såsom framhållits i det återopade utlåtandet, ansåge komiterade, att ett fullständigt exemplar af katalogen borde anskaffas för hvart och ett af våra största offentliga bibliotek, nemligen kongl. biblioteket, de båda universitetsbiblioteken, vetenskapsakademiens bibliotek och Göteborgs stadsbibliotek. Detta gjorde 5 fullständiga exemplar, hvartill komme, att enstaka volymer af katalogen enligt komiterades förmenande blefve behöfliga för åtskilliga af landets specialinstitutioner, såsom karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan, Sveriges geologiska undersökning, de astronomiska och meteorologiska observatorierna, meteorologiska centralanstalten, vissa institutioner vid universiteten och Stockholms högskola m. fl., hvilka volymers antal enligt komiterades åsigt kunde beräknas till omkring 25. Uppskattadt i antal volymer, skulle alltså behofvet för Sverige uppgå till 110 volymer, hvilka kunde evalveras till ungefär $6\frac{1}{2}$ exemplar, ett antal, som i jämförelse med de andelar, hvilka öfvertagits eller sannolikt komme att öfvertagas af Norge, Schweiz, Ungern, Japan och Mexico, åtminstone icke i betraktande af vårt lands storlek och vetenskapliga produktion kunde anses vara för högt tillmätt. Kostnaden för nämnda 110

volymer uppginge till 110 pund sterling eller i svenskt mynt något öfver 2,000 kronor, inom hvilken summa bidraget dock helt visst torde kunna begränsas, då beloppet 1 pund sterling per volym vore ett medelpris och behofvet af enstaka volymer för specialinstitutionernas räkning syntes medgifva en af kostnadsbeloppet betingad inskränkning.

Att vårt lands bidrag till företagens gemensamma kostnader borde utgå af statsmedel, syntes vara af företagens natur nödvändigt betingadt. Utom det att den dryga subskriptionskostnaden, som för ett fullständigt exemplar uppginge till öfver 300 kronor om året, näppeligen enligt komiterades åsigt kunde påräknas såsom disponibel af de särskilda bibliotekens knappt tillmätta inköpsanslag, vore det uppenbart, att, om bestämmandet af Sveriges andel i de gemensamma kostnaderna gjordes beroende af beslut af alla de särskilda myndigheter, hvilka egde bestämmanderätten öfver de särskilda bibliotekens anslagssummor, detta bidrag skulle komma att underkastas vexlingar, som gjorde all fast beräkning för centralmyndigheten omöjlig. Hvad åter anginge de kostnader, hvilka skulle komma på Sveriges särskilda del för utförandet af arbetet vid den s. k. regionalbyrån, som här skulle upprättas, vore det i frågans närvarande skede så godt som omöjligt att uppgöra någon tillförlitlig beräkning deraf. Den ifrågavarande byrån skulle hafva till uppgift att insamla den årligen utkommande vetenskapliga literaturen, att katalogisera densamma, att verkställa öfversättning till något af de fastställda språken — engelska, franska, tyska eller italienska — af de på svenska affattade titlarne, att med tillhjälp af sakkunniga inordna dessa titlar i det vetenskapliga systemet samt att ombesörja den helt visst omfattande korrespondensen med centralbyrån, enskilda författare och utgifvare samt sakkunniga personer. För det härmed förenade arbetet hade akademien i sitt förra utlåtande trott sig böra beräkna ett årligt belopp af 2,000 kronor, men i betraktande af de inskränningar, som katalogens plan sedan dess undergått, och då, intill dess erfarenhet om arbetets omfattning vunnits, endast ett mindre belopp borde ifrågasättas, ansåge komiterade, att anslagssumman för regionalbyrån under dess första arbetsår kunde bestämmas till 1,000 kronor.

Slutligen ansåge sig komiterade böra framhålla, att då vetenskapsakademien vore den främsta representanten för den naturvetenskapliga forskningen i vårt land, akademien borde förklara sig beredd att öfvertaga uppdraget att anordna regionalbyrån för Sverige och, under förutsättning att därför nödiga anslag beviljades, utföra alla öfriga med företaget följande bestyr.

På grund af hvad sålunda anförts hemstälde komiterade, att akademien måtte tillstyrka:

att, under förutsättning af Riksdagens bifall till anslagsyrkandena, Kongl. Maj:t måtte förklara, att Sverige komme att ansluta sig till det af Royal Society i London föreslagna företaget att genom internationel samverkan utgifva en fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur;

att Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt akademien att, på sätt akademien funne lämpligt, anordna den regionalbyrå, som skulle utföra Sveriges andel i nämnda katalogarbete; samt

att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om anvisande och ställande till akademiens disposition dels för en tid af 5 år från och med år 1901 af ett årligt anslag å 2,000 kronor till inlösen af 5 fullständiga exemplar utaf ifrågavarande katalog äfvensom ett antal exemplar utaf enstaka delar af densamma till fördelning mellan de inhemska bibliotek och institutioner, som Kongl. Maj:t på akademiens förslag kunde komma att bestämma, dels ock för år 1901 af ett anslag mot redovisning å högst 1,000 kronor för upprätthållande af nämnda regionalbyrå för Sverige.

Då enligt den sista konferensens beslut en del förberedelser för arbetet skulle företagas redan år 1900 samt de särskilda ländernas regionalbyråer trädde i verksamhet den 1 januari 1901, hemstälde komiterade tillika, att akademien måtte, i afvaktan på Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut, uppdraga åt inspektörerna öfver akademiens bibliotek och bibliotekarien att låta utföra nämnda förberedande arbeten och draga försorg om fullgörande af de åligganden, som skulle tillkomma den blifvande regionalbyrån för Sverige, samt att, för den händelse utgifter härför skulle blifva erforderliga, dessa måtte få af akademiens medel förskottsvis bestridas intill ett belopp af 500 kronor. Denna hemställan hade, enligt hvad departementschefen inhemtat, bifallits af akademien.

Till frågans närmare belysning bifogade komiterade öfversättning af den vid den tredje internationella konferensen fastställda planen för katalogarbetet.

Vidare hade i ärendet hörts öfverbibliotekarien vid kongl. biblioteket samt bibliotekarierna vid universitetsbiblioteken i Upsala och Lund.

Af dessa hade den förstnämnde i utlåtande den 20 oktober 1900 såsom sin åsigt uttalat, att ett land med Sveriges höga kultur icke borde saknas bland dem, som anslöte sig till ett företag af denna art, och att, förutom denna hänsyn, äfven borde tagas i betraktande vigten för våra offentliga bibliotek att genom sådan anslutning från Sveriges sida få sig tillförsäkrade exemplar af det monumentala verk, hvaråt berörda internationella samverkan komme att gifva upphof.

I utlåtande den 29 oktober 1900 hade bibliotekarien vid uni-

versitetsbiblioteket i Upsala anført: Med hänsyn till den ofantligt stora rol, naturvetenskaperna i våra dagar spelade, och de oafåtliga forskningarna, som i alla länder och på alla naturvetenskapens områden fortginge, måste det för vetenskapen i allmänhet och för de enskilda vetenskapsmännen i synnerhet vara af största vikt att förvärfva en öfversigt af de forskningar, som inom hvarje specialområde anstälts, och de resultat, hvartill man kommit, en öfversigt, som den enskilde vetenskapsmannen svårigen eller högst ofullkomligt kunde vinna utan en dylik internationel katalog. Då förberedelserna till detta storartade bibliografiska arbete efter noggrann planläggning redan framskridit så långt, att en jemförelsevis mindre del återstode, vore det från såväl allmän som enskild synpunkt gagneligt och önskvärdt, att vårt fosterland, som just på naturvetenskapens fält räknade sina största vetenskapliga namn, äfven lemnade sin kontingent till företagens förverkligande. Bibliotekarien tillstyrkte därför bifall till den gjorda framställningen i den rigtning, som af vetenskapsakademien föreslagits.

Bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund hade i utlåtande den 9 november 1900 anført, att det ifrågavarande företaget otvifvelaktigt komme att blifva af stor betydelse för den naturvetenskapliga forskningen och att såväl i betraktande häraf som ock särskildt med hänsyn till de viktiga insatser, hvilka svenske vetenskapsmän gjort och alltjemt gjorde i fråga om nämnda forskning, det måste anses vara synnerligen önskvärdt, att äfven vårt land bidroge till nämnda företags förverkligande, hvarför bibliotekarien, under lifligt instämmande i hvad som yttrats uti den af vetenskapsakademien meddelade utredning i saken, tillstyrkte, det Kongl. Maj:t måtte med anledning af den föreliggande framställningen vidtaga de åtgärder, som af nämnda akademi förordats.

Sedan Kongl. Maj:t genom remiss anbefalt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län att från vederbörande infordra yttrande, om och i hvad mån från Göteborg kunde förväntas bidrag till anskaffande för Göteborgs stadsbibliotek af ett fullständigt exemplar af ifrågavarande fortlöpande katalog, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 12 december 1900 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt ett af styrelsen för nämnda stadsbibliotek i ärendet afgifvet yttrande, deri anförts, att styrelsen till fullo uppskattade den stora betydelsen af ifrågavarande katalog och — särskildt med hänsyn dertill att Göteborgs museum egde rikhaltiga naturvetenskapliga samlingar, hvilka på vissa områden erbjöde ett synnerligen värdefullt material för vetenskaplig forskning, samt att Göteborgs stadsbibliotek numera genom regelbundna bytesförbindelser erhöle ett icke ringa antal naturvetenskapliga publikationer —

ansåge det särdeles önskvärdt, om Göteborgs stadsbibliotek kunde erhålla ett fullständigt exemplar af katalogen, men att styrelsen likväl, med instämmande i vetenskapsakademiens uttalande angående önskvärdheten af att de för Sveriges deltagande i subskriptionen nödiga kostnader bestredes af statsmedel, icke kunde utfästa sig till något bidrag från Göteborgs stadsbibliotek för ifrågavarande ändamål, då dels den summa, öfver hvilken biblioteket för närvarande kunde förfoga för bokinköp, näppeligen medgäfvade en så betydlig utgift, dels ock styrelsen svårligen kunde fatta ett för flere år bindande beslut, enär de för biblioteket disponibla tillgångarna till stor del berodde på årliga anslag af Göteborgs stadsfullmäktige och Göteborgs högskola. Deremot ville styrelsen uttala den förhoppning, att stadsbiblioteket måtte erhålla ett exemplar af katalogen på det sätt vetenskapsakademien föreslagit, helst stadsbiblioteket i andra fall erhållit exemplar af vetenskapliga arbeten, som inlösts af statsverket.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 14 november 1900 hade vetenskapsakademien, i anledning af en utaf dess komiterade i denna fråga, professor Lindström och bibliotekarien Dahlgren, till akademien gjord framställning, anhållit, att, enär akademien i sin skrifvelse af den 12 september 1900 hemställt om aflåtande till Riksdagen af proposition om anvisande, bland annat, för år 1901 af ett anslag af högst 1,000 kronor för upprätthållande af den regionalbyrå, som skulle inrättas för besörjande af Sveriges andel uti ifrågavarande katalog, men vid 1901 års riksdag statsregleringen för år 1902 skulle uppgöras och således vore nödvändigt, att af denna Riksdag begärdes enahanda anslag till samma belopp äfven för år 1902, Kongl. Maj:t täcktes till 1901 års Riksdag aflåta proposition om anvisande för ifrågavarande ändamål af 1,000 kronor för hvardera af åren 1901 och 1902 eller tillsammans 2,000 kronor.

För egen del har departementschefen anförde.

Af hvad sålunda förekommit funne departementschefen sig öfvertygad, att Sverige med hänsyn till sin framstående ställning inom vetenskapens område icke kunde eller borde undandraga sig att deltaga uti ifrågavarande internationella företag; och hade departementschefen icke heller något att erinra mot det af vetenskapsakademien föreslagna sättet för detta deltagande. I afseende å katalogens utgifning hade från utrikesdepartementet i skrifvelse till ecklesiastikdepartementet af den 21 november 1900 anmälts, att, enligt meddelande från härvarande kongl. britiske minister, Royal Society tillkännagifvit, att de ekonomiska förutsättningarna för katalogens utgifvande numera kunde anses så betryggade, att detta skulle kunna börja år 1901, om blott nödigt tillstånd dertill erhöles af den internationella komité, som skulle ega att öfvervaka katalogarbetet,

samt att Royal Society för sådant ändamål anhållit, att de intresserade staterna ville utan dröjsmål utnämna sina representanter i berörda komité och bemyndiga dem att infinna sig på komiténs sammanträde i London den 12 december 1900. Departementschefen erinrade i detta sammanhang, att, sedan vetenskapsakademien i ärendet afgifvit utlåtande, Kongl. Maj:t den 30 november 1900 uppdragit åt bibliotekarien Dahlgren att i egenkap af ombud för Sverige närvara vid berörda sammanträde med nämnda internationella komité, dock utan rätt för honom att deltaga i något för Sverige bindande beslut.

Under återopande af hvad departementschefen sålunda anfört och omförmålt, hemställde departementschefen, det Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bevilja dels för inlösen under fem år af fullständiga exemplar och enstaka delar af en internationel fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur ett belopp af 10,000 kronor, dels ock för upprätthållande under åren 1901 och 1902 af en för ifrågavarande katalogarbete afsedd regionalbyrå för Sverige. 2,000 kronor samt att på extra stat för år 1902 anvisa såväl sistberörda belopp som ock af anslaget å 10,000 kronor ett belopp af 2,000 kronor eller tillhoppa 4,000 kronor, att användas med 2,000 kronor för berörda inlösen och med 2,000 kronor för upprätthållande af omförmålda byrå under åren 1901 och 1902.

I händelse af bifall härtill ansåge departementschefen hinder ej förefinnas att låta under år 1901 af tillgängliga medel förskjuta hvad som erfordrades för byråns upprätthållande under samma år och jemväl för inlösen af katalogen, derest någon del af densamma hunne utgifvas under år 1901.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställer utskottet,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:t förvarande framställning, må

a) för inlösen under fem år af fullständiga exemplar och enstaka delar af en internationel fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur bevilja ett belopp af 10,000 kronor och deraf på extra stat för år 1902 anvisa 2,000 kronor; samt

b) på extra stat för år 1902 anvisa för upprätthållande under åren 1901 och 1902 af en för ifrågavarande katalogarbete afsedd regionalbyrå för Sverige ett belopp af 2,000 kronor.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

Ang.
anslag till
forskningar
efter svenska
minnen i
främmande
länder.

[99.]

104:o) Kongl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 3,000 kronor såsom understöd till företagande af forskningar efter svenska minnen i främmande länder, under vilkor att den person, hvilken erhöle uppdrag att utföra berörda forskningar, skulle vara skyldig att till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien öfverlemna de afbildningar och anteckningar m. m., som blefve frukten af hans forskningar.

Med bifall till en af Kongl. Maj:t den 30 mars 1900 afgifven proposition har Riksdagen på extra stat för år 1901 anvisat ett belopp af 3,000 kronor såsom understöd till företagande af *forskningar efter svenska minnen i främmande länder*, under vilkor att den person, hvilken erhöle uppdrag att utföra berörda forskningar, skulle vara skyldig att till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien öfverlemna de afbildningar och anteckningar m. m., som blefve frukten af hans forskningar. Genom kongl. bref den 25 maj 1900 hade, enligt hvad departementschefen meddelat, uppdragits åt e. o. amanuensen hos nämnda akademi F. R. Martin att under samma års sommar i Ryssland och Turkiet företaga forskningar efter svenska minnen mot åtnjutande af 3,000 kronor under omförmälda vilkor; och hade statskontoret anbefalts att af under händer hafvande medel till akademien redan under år 1900 förskottsvis utbetala ett mot det beviljade anslaget svarande belopp.

I det vid nämnda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden redogjordes för de i denna fråga af Martin och akademien afgifna framställningar, enligt hvilka man tänkt sig, att sådana undersökningar ej skulle inskränkas endast till Ryssland och Turkiet, utan äfven omfatta Östersjöprovinserna, Polen, Tyskland och det öfriga Europa. Resultatet af dessa forskningar, under hvilka noggranna fotografier och afbildningar med beskrifningar skulle göras af hvarje för Sveriges historia intressant föremål, som återfunnes, skulle, om de kunde genomföras systematiskt, helt visst motsvara de dermed förenade kostnaderna, hvilka ej kunde stiga till några större belopp. För att med fördel utföra ett dylikt arbete, måste man fördela det på flere, exempelvis fyra, år. Det syntes knappt vara nödvändigt att för hvarje år vistas på främmande botten mer än tre till fyra månader; mellantiden skulle användas för ordnande af det hemförda materialet, som, sedan det vore fullt samladt, skulle utgifvas i ett större arbete, hvilket, enligt Martins öfvertygelse, skulle

blifva af stor vikt för den svenska kultur- och konstforskningen och utgöra en heder för vårt land.

Vidare inhemtas af statsrådsprotokollet, att akademien uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 6 november 1900 anfört, att Martin, hvilken resa blifvit fördröjd genom honom lemnadt uppdrag att vara juryman vid 1900 års verdensutställning i Paris, vid tiden för aflåtandet af akademiens skrifvelse befunne sig på förenämnda forskningsresa till Ryssland och Turkiet och således ej kunnat till akademien lemna någon redogörelse för densamma, men att hans år 1899 af trycket utgifna arbete »Kongliga svenska gåfvor till ryske Zaren 1647—1699. Silfverskatter i Kejsrerliga skattkammaren i Moskwa», innehållande resultaten af hans i förberörda syfte företagna första resa till Ryssland, borgade för att han egde goda förutsättningar för den verksamhet, som här vore i fråga. På grund häraf och då det, såsom akademien förut hos Kongl. Maj:t framhållit, vore af stort intresse, att den uppgjorda planen för efterforskande af svenska minnen i främmande länder fullföljdes, hemstälde akademien, att till 1901 års Riksdag måtte göras framställning om fortsatt anvisande för ändamålet af 3,000 kronor samt att åt Martin måtte uppdragas att äfven år 1901 företaga dylika efterforskningar i land, som akademien egde bestämma.

Med anledning häraf tillstyrkte departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen afgifva omförmälda förslag. Och ansåg departementschefen, att vid bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hinder ej förefunnos för Kongl. Maj:t att låta under år 1901 af tillgängliga medel förskottera ifrågavarande belopp.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 3,000 kronor såsom understöd till företagande af forskningar efter svenska minnen i främmande länder, under vilkor att den person, hvilken erhåller uppdrag att utföra berörda forskningar, skall vara skyldig att till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien öfverlemna de afbildningar och anteckningar m. m., som blifva frukten af hans forskningar.

105:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för utförande af restaureringsarbeten å Bohus fästningsruin i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjord plan bevilja ett belopp af 35,500 kronor och deraf på extra stat för år 1902 anvisa 24,000 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i detta ärende an-

Ang.
anslag till
restaurering
af Bohus fäst-
ningsruin.

[100.]

mält, hurusom vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien uti skrifvelse den 2 oktober 1900 hemställt, det Kongl. Maj:t måtte af 1901 års Riksdag för fortsatt restaurering af Bohus fästningsruin äska ett belopp af 32,000 kronor att utgå under de tre åren 1901, 1902 och 1903 med 12,000 kronor under år 1901 samt 10,000 kronor under hvardera af de två derpå följande åren; varande i detta ärende infortrade utlåtanden afgifna af öfverintendentsembetet, arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet samt Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län.

Beträffande hittills vidtagna åtgärder i syfte att från förstöring bevara lemningarna af Bohus fästning har departementschefen till en början erinrat och meddelat följande.

I en af arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet med eget utlåtande till Kongl. Maj:t öfverlemnad skrifvelse af den 24 maj 1898 annälde chefen för fortifikationen, att den för Sverige minnesrika f. d. fästningen befunne sig i ett synnerligen förfallet tillstånd, och hemställde, att reparationsarbeten å de minst förfallna delarne deraf måtte under sommaren 1898 få verkställas för en beräknad kostnad af 3,000 kronor och i främsta rummet omfatta anbringande af skyddstak å tornet »Fars hatt», iordningställande af ingångarne till nämnda torn och öfre fästningsgården äfvensom af utanverket »Nederplattens» främre murkant, samt att berörda arbeten finge utföras genom fortifikationsbefälhafvarens i Göteborg försorg, efter det erforderliga detaljförslag blifvit utarbetade af honom i samråd med riksantikvarien, hvilken senare skulle ega att under arbetenas fortgång gifva anvisningar i och för ett ur antiqvarisk synpunkt riktigt och ändamålsenligt utförande af desamma.

Till stöd för denna framställning anförde chefen för fortifikationen hufvudsakligen följande: Den utan gensägelse äldsta, minnesrikaste, ärofullaste och mest imponerande äldre fästning, som ännu funnes qvar i vårt land, torde vara det på Elfvebackens klippholme i Göta elfs norra utloppsarm, den så kallade Nordre elf, midt emot Kungelf liggande Bohus. Sedan något mer än etthundra år hade denna fästning varit öfverlemnad åt förgängelsen, hvilken i ej oväsentlig grad påskyndats dels af en år 1789 anbefald rasering och dels deraf att staden Kungelf erhållit tillåtelse att från fästningen taga byggnadssten. Denna sköfling af det vördnadsvärda fästet hade väl år 1838 blifvit förbjuden, men hvad människohänder ej medhunnit att nedrifva, det förstördes långsamt men säkert genom tidens inverkan, så länge ej en minnesgod och bevarande vård egnades denna fornlemning. En af de

forna yppersta länkarne i Sveriges fästningskedja hotades sålunda af total tillintetgörrelse, så vida ej snar hjälp lemnades, ett förhållande, som chefen för fortifikationen ansåge sig desto mera hafva skyldighet att påpeka, som den möjligheten ej vore utesluten, att de iståndsatta hvalfven i Bohus än en gång kunde göra tjenst vid krigiska förvecklingar, ehuru naturligtvis endast såsom upplagsplatser för förråd och dylikt. Af det, som ännu stode upprätt inom den gamla fästningen och ej vore alldeles fallfärdigt, förtjenade i första hand att framhållas tornet Fars hatt, hvars ytterbeklädnad visserligen vore illa åtgången, men som dock, om det försåges med skyddstak, ännu torde kunna trotsa århundraden. Ur krigshistorisk synpunkt vore det också just detta torn, som af alla de olika verken inom Bohus fästning vore mest förtjent af att bevaras från förstörelse. Vidare vore främre delen af utanverket Nederplattens murverk i ganska godt skick och torde kunna nöjaktigt repareras för en relativt obetydlig summa. Ingångarne till öfre fästningsgården och till tornet Fars hatt, som vore nästan lifsfarliga att passera, borde äfven iordningställas. Ytterligare torde äfven brunnen på slottsgården, Nya magasinet och Kyrkotornet vara så pass litet förfallna, att deras nödortfoga reparerande ej skulle kräfva några stora summor. Att på förhand uppgöra ett kostnadsförslag för Bohus' vidmagthållande vore en ytterst vanskelig, för att ej säga omöjlig sak. Sannolikt skulle till och med ganska stora summor kunna härför användas, utan att dock mer än en ringa del af fästningen hunnit ordnas och skyddas. Vissa detaljkostnader kunde deremot på förhand någorlunda bedömas, såsom för skyddstaket å Fars hatt omkring 1,800 kronor, för ingångarnes ordnande minst 600 kronor och för Nederplattens främre murkants lagande m. m. 600 kronor. Samtliga dessa arbeten vore det för öfrigt ytterst viktigt att utan dröjsmål få utförda, enär i annat fall ytterligare ras ej skulle uteblifva och inom kort hafva verkat så förstörande, att en iståndsättning derefter skulle kräfva alltför dryga kostnader.

I fråga om anskaffande af medel till restaureringen ansåg chefen för fortifikationen, att af de s. k. arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen kunde för ifrågavarande ändamål användas ett belopp af 2,000 kronor, hvarjemte han uttalade den förhoppningen, att genom riksantikvariens försorg skulle kunna beredas någon ytterligare tillgång, så att åtminstone nyss berörda arbeten, hvilka skulle betinga ett belopp af 3,000 kronor, kunde komma till stånd.

Vid öfverlemnande till Kongl. Maj:t af chefens för fortifikationen omförmälda framställning tillstyrkte arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet bifall till hvad denne sålunda föreslagit.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien, som anbefalts att i ärendet sig yttra, anförde i utlåtande den 1 juni 1898, att då skäl finnes, som gjorde ett uppskof med de ifrågavarande arbetenas utförande mycket betänkligt, akademien på det lifligaste instämde med chefen för fortifikationen angående vigten och önskvärdheten af att de föreslagna konserveringsåtgärderna redan år 1898 och på sätt af honom blifvit föreslaget måtte komma till utförande, hvarjemte akademien, med framhållande deraf att akademien ej såge sig i tillfälle att lemna det ifrågasatta tillskottet af 1,000 kronor, anhölle, det Kongl. Maj:t måtte för det behjertansvärda ändamålet af tillgängliga medel anvisa sistnämnda belopp.

Vid föredragning den 10 juni 1898 af detta ärende fann Kongl. Maj:t godt, med bifall till hvad chefen för fortifikationen föreslagit, för ifrågavarande ändamål anvisa 3,000 kronor, att utgå med 2,000 kronor från de under arméförvaltningens å fortifikationsdepartementet förvaltning ställda arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen samt med 1,000 kronor från det under åttonde hufvudtiteln uppförda anslaget till extra utgifter.

På sommaren och hösten 1898 vidtogos härefter, under ledning af fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg, kaptenen Claes Grill, efter en af honom uppgjord och af riksantikvariern godkänd plan vissa åtgärder för bevarande af åtskilliga delar utaf fästningsruinen. I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 6 maj 1899 lemnade riksantikvariern följande redogörelse för arbetets fortgång och de dermed vunna resultaten: Arbetet hade i främsta rummet gällt tornet Fars hatt, hvars blytak redan längesedan försvunnit, liksom det år 1746 lagda trätaket. Med iakttagande af största sparsamhet hade öfver tornet blifvit lagdt ett tak af beton, sammansatt af stenskärf, cement och alunskiffermjöl, och öfver detta hade anbragts en 10 centimeter tjock betäckning af fin och fet beton, som stålslipats. Arbetet hade varit förenadt med fara, men hade lyckligtvis blifvit utfördt utan någon olyckshändelse. Tornet vore nu skyddadt från väta, som, trängande sig in i murarne uppifrån, lätt vållade deras söndersprängande. I närheten af Fars hatt förekomme en lemning af en mur, som i den nedre delen vore tjock, i den öfre smal och försedd med skottgluggar, af hvilka ett par ännu finnes kvar. Innanför denna öfre tunnare mur, ofvanpå den öfverskjutande delen af den tjocka muren, hade förr varit belägen den s. k. Trumpetaregången, hvilken ledt fram till en dörröppning högt uppe i tornmuren. Den kvarstående delen af Trumpetaregången och den denna uppbarande muren hade under år 1898 blifvit cementerad, intill dess kölden gjort slut på sådant arbete.

I samma skrifvelse meddelade riksantikvarien, att staden Kungälf för fortsatta skyddsarbetens verkställande anvisat ett belopp af 1,000 kronor, samt anhöll, att Kongl. Maj:t tacktes för samma ändamål anvisa 2,000 kronor att användas på det af Kongl. Maj:t år 1898 fastställda sätt. Riksantikvarien åberopade såsom skal för denna sin framställning hufvudsakligen följande: Resultatet af 1898 års arbete vore icke tillräckligt. Skulle Bohus ruin icke ännu mera förfalla, måste konserveringsarbetet fortsättas. Vid källossningen år 1899 hade inträffat ras, hvilka vittnade, att hvad, som kunde göras, borde göras snart. Sedan Fars hatt blifvit på ett tillfredsställande sätt tackt, kunde detta torn användas som förrådsrum, åtminstone i händelse af tillfälligt behof, men skulle detta ske, måste den stora oregelbundna öppning, som finnes i tornets nedersta del, fyllas. Denna öppning innebure dessutom en fara för den öfverliggande tornmurens bestånd. I kanten af denna muröppning finnes delar af en trappa, som vore konstruerad inne i muren. Denna trappa innebure i det skick, hvori den befunne sig, en fara för ruinen, enär trappan lätt kunde rasa och derigenom framkalla obestånd hos de omslutande murarne. Det vore därför nödvändigt att rekonstruera de bortfallna och skadade delarne af trappan. Trumpetaregångens ytterkanter behöfde stärkas, på det att mera utskjutande stenar icke måtte rasa. Den ytterkant, som vette mot Fars hatt, borde stadgas genom en mellan kanten och tornmuren anbragt sträfva, som lämpligen kunde få formen af en smal bro, genom hvilken man kunde komma fram till dörröppningen i tornmuren och blicka in i dess inre. Trumpetaregången ledde från Fars hatt till det s. k. Kungshuset. Af dess murar finnes äfven de nedre delarne kvar jemte en båge med öfverliggande mur, som bildade en gafvelvägg. Denna båge liksom de Kungshuset omgifvande murarne behöfde efterses och skyddas genom cementering o. s. v. Det yttre försvarsverket Nederplatt hade fått beklädnadmuren bortplockad för att användas i nyare byggnader. Det vore nödvändigt att ersätta den borttagna beklädnadmuren med en ny, som förmådde bereda skydd åt Nederplatts inre delar och bakom liggande verk.

Öfver denna riksantikvariens framställning hördes chefen för fortifikationen, hvilken — under erinran, bland annat, att ännu återstode åtskilliga arbeten, innan tornet Fars hatt kunde anses vara i nöjaktigt skick för att kunna användas till upplagsplats för förråd, samt att de vigtigaste af dessa arbeten vore betontakets strykande med asfaltfernissa och torngångens ordnande, hvilka arbeten borde, om nödig sparsamhet iakttoges, kunna utföras för sammanlagdt 1,000 kronor — hemstälde, det Kongl. Maj:t tacktes för fortsatta konserveringsarbeten å Bohus, utförda

på sätt år 1898 egt rum, anvisa ett belopp af 2,000 kronor, deraf 1,000 kronor af arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen.

Efter det arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet i afgifvet utlåtande tillstyrkt bifall till hvad chefen för fortifikationen sålunda hemställt, anvisade Kongl. Maj:t den 7 juli 1899 för ifrågavarande ändamål 2,000 kronor att utgå med 1,000 kronor från arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen samt med 1,000 kronor från det under åttonde hufvudtiteln uppförda anslag till extra utgifter, hvarjemte Kongl. Maj:t föreskref, att ifrågavarande arbeten skulle utföras i enlighet med de bestämmelser i sådant hänseende, som för de dittills utförda arbetena jemlikt kongl. brefvet den 10 juni 1898 varit gällande.

Sedan konserveringsarbetena å fästningsruinen under år 1899 blifvit fullföljda, fortfarande under ledning af fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg, aflät riksantikvariern den 26 maj 1900 en skrivelse till Kongl. Maj:t, deri han, med förmålan, bland annat, att genom nämnda arbeten visserligen mycket vore vunnet för ruinens fortfarande bestånd, men att, enligt hvad af en från fortifikationsbefälhafvaren till riksantikvariern ingången anmälan framginge, åtskilliga för ruinens betryggande särdeles magtpåliggande åtgärder måste inom den närmaste tiden vidtagas, innan det blefve möjligt att uppgöra ett fullständigt arbets- och kostnadsförslag för återstående konserveringsåtgärder, anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes för år 1900 anvisa ett anslag af 2,000 kronor, hvilket belopp ansåges vara tillräckligt för det, som under år 1900 kunde uträttas.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet, häröfver hörd, anförde i utlåtande af den 31 maj 1900, att arméförvaltningen å nämnda departement under hand inhemtat, att de under sommaren 1899 utförda konserveringsarbetena för det viktigaste iståndsättandet af tornet Fars hatt ej visat sig för den vördnadsbjudande ruinens bestånd tillräckliga, utan att nya bristfälligheter, som snarast måste afhjelpas, yppat sig, ett förhållande, som i allmänhet inträffade, när fråga vore om dylika konserveringsarbeten; och tillstyrkte arméförvaltningen bifall till riksantikvarierns berörda anhållan, med hemställan tillika, att, derest samma anhållan bifölles, ett belopp af 1,000 kronor måtte för ändamålet anvisas af arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen.

Genom beslut den 22 juni 1900 fann Kongl. Maj:t godt, med bifall till den af riksantikvariern gjorda framställningen, dels för sagda ändamål anvisa 2,000 kronor att utgå med 1,000 kronor från de under arméförvaltningens å fortifikationsdepartementet förvaltning ställda arrende-, jordskylds- och tomtöremedlen samt med 1,000 kronor från det

under åttonde hufvudtiteln uppförda anslaget till extra utgifter, dels ock föreskrifva, att nu ifrågavarande arbeten skulle utföras i enlighet med de bestämmelser, som jemlikt förutnämnda kongl. bref af den 10 juni 1898 varit gällande beträffande de hittills utförda arbetena.

Vidare har departementschefen meddelat, att vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien uti nu föreliggande, af akademien gjorda framställning — med öfverlemnande af dels en utaf fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg afgifven vidlyftig rapport angående verkställda restaureringsarbeten å ifrågavarande fästningsruin m. m., dels ock ett af honom uppgjort kostnadsförslag rörande ytterligare behöfliga arbeten å ruinen jemte en till akademien stäld skrifvelse — vitsordat såväl önskvärdheten och behovet af de föreslagna restaureringsåtgärdernas snara vidtagande som ock fortifikationsbefälhafvarens under de föregående åren ådagalagda skicklighet och lämplighet i alla afseenden att leda arbetena, hvarjemte akademien särskildt framhållit, att fortifikationsbefälhafvaren erbjudit sig att fortfarande som hittills kostnadsfritt hafva ledningen om händer, hvarigenom således utgiftsposten härför kunnat ur kostnadsförslaget uteslutas.

Af nyssnämnda utaf fortifikationsbefälhafvaren afgifna rapport inhemtades i fråga om de under åren 1899 och 1900 utförda restaureringsarbetena hufvudsakligen följande.

Vintern 1898—1899 hade för Bohus ruin varit synnerligen förderfbringande. På grund af den milda temperaturen hade inträffat ej mindre än nio källossningar, hvilka gått illa åt de fallfärdiga murarne. Stora stycken af dessa hade flerstädes nedramlat, hvadan en god del af det år 1899 beviljade anslaget måst användas till att nödtorftigt cementera och foga hvad som varit mest fallfärdigt å skilda ställen inom den omfångsrika ruinen. Under år 1899 hade vidare medhunnits återställande af den synnerligen svårt ramponerade ingången till tornet Fars hatt, återuppbyggande af den inuti muren till detta torn varande trappan, hvilken varit nedrasad till två våningars höjd, samt restaurering af porthvalvet till Kungshuset och afslutning af arbetet med Trumpetaregången. Ingången till tornet Fars hatt hade uppmurats i flukt med den öfriga tornmuren, ingången hade hvälfts i öfverensstämmelse med tillgängliga gamla ritningar och innertrappans nedre del hade blifvit nyuppförd, tills den nådde upp till den kvarvarande delen af trappan, så att man inuti muren kunde komma ända upp till de öfversta skottgluggarne; och hade slutligen för ingången anbragts en stark port af jern. Trumpetaregångens restaurering hade afslutats; och för att man skulle kunna komma upp på densamma, hade i den tjocka muren anbragts en smal och brant trappa. Från Trumpetaregången, hvilken fordom sträckt

sig ända fram till tornet Fars hatt, hade en ännu befintlig mindre portöppning ledt in uti tornet. För att emellertid bibehålla den på senare tid använda ingången till borggården, enär den fordom brukliga ingången vore alldeles igenrasad, hade vid restaureringen en smal öppning lemnats mellan Trumpetaregången och tornet. Mellan Trumpetaregången och berörda portöppning i tornet hade slagits en lätt brygga af beton, hvilken på den utåt vända sidan försetts med skyddande ledstänger af jern. Porthvalfvet till Kungshuset hade vid den mot borggården närmast belägna delen utgräfts ned till den forna vägbanan; muren och hvalfvet hade iståndsatts och fogats, hvarjemte murens öfverdel täckts med beton. Det skarpa 24 meter höga murhörnet vid Nederplatt hade blifvit till hela sin höjd cementfogadt.

Under år 1900 hade arbetet börjat med restaurering af de ganska illa ramponerade skottgluggarne i tornet Fars hatt, hvarefter, enär äfven under vintern 1899—1900 ras inträffat på åtskilliga ställen i fästningsruinen, åtgärder måst vidtagas för att skydda andra partier af densamma. I första hand hade Kyrkotornet måst upphjelpas. På dess södra sida hade redan år 1898 all ytterklädnad af tuktad sten varit nedrifven eller nedfallen. På nordvestra sidan åter hade denna ytterklädnad funnits någorlunda i behåll, men under vintern 1899—1900 hade ur densamma stora stycken nedrasat. På detta ställe hade under sommaren 1900 verkstälts en upphjelpning och cementfogning af muren ända från grunden. Öfversta delen af denna mur hade börjat att något »hänga öfver», derigenom att regnavattnet vid öfvergång till is trängt ut stenblocken. Sedan den inre murytan blifvit blottad, hade de öfverhängande stenarne med talja bragts tillbaka i sitt ursprungliga läge. Kyrkotornets inre erbjöde nu en angenäm plats, hvarifrån man hade en härlig utsigt öfver Kungelf och Nordre elf. Det lilla, som funnes qvar af det med Gamla magasinet sammanhängande halftornet Mors mössa, hade under vintern 1899—1900 börjat ytterligare rasa, likasom förbindelsemuren mellan tornet Mors mössa och Nya magasinet. Hvalfvet i nämnda förbindelsemur hade återstälts i sitt ursprungliga skick, hvarjemte murens både yttre och inre sidor upphjelpts och cementfogats. På tornet Mors mössa hade den närmast förbindelsemuren belägna delen af yttermuren likaledes blifvit upphjelpt och cementfogad. I porthvalfvet under Kungshuset hade under år 1900 utgräfningen fortsatts till hela hvalfvets längd och ned till den forna vägbanan. Sedan en vid utgräfningen upptäckt igenmurad öppning i porthvalfvets sidomur blifvit åter upptagen, hade derinnanför påträffats en smal, af jord och mursand igenfylld gång, hvilken ledde fram emot kyrkan. Vid utgräfning af denna gång hade kyr-

kans grundmur blottats och för tillfället uppstöttats för att till nästa sommar hindra ras.

Fortifikationsbefälhafvaren hade härefter, enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtas, i rapporten framhållit, att mycket återstode att göra, om man ville för framtiden rädda hvad som ännu finnes kvar af den stolta borgen, äfvensom att, enär äfven under sommaren 1900 och sålunda oberoende af källossning betydliga ras egt rum, i synnerhet å Nya magasinets sydvestra gafvelmur, förvittringen visade sig hafva fortskridit så långt, att hvad man önskade göra borde verkställas inom den allra närmaste framtiden.

Slutligen hade fortifikationsbefälhafvaren omnämnt, att Hans Maj:ts Konungen under sommaren 1898 aflagt ett besök vid Bohus och dervid beslutat, att en af fortifikationsbefälhafvaren utförd större planritning öfver fästningen, sådan denna tedde sig år 1771, skulle gjutas i brons på Hans Maj:ts bekostnad och uppställas på borggården för att underlätta för den besökande främlingen att orientera sig i allt detta virrvarr af gamla lemningar. Nämnda bronstaffa hade påföljande vinter blifvit gjuten och vore nu orienterad och uppställd invid brunnen med i postamentet inmurade stenar, hvilka sedan äldre tider vore försedda med årtal och olika regementens initialer.

I omförmälda kostnadsförslag finnes upptagna de beräknade utgifterna för restaureringsarbeten å följande delar af fästningsruinen, nemligen Kyrkotornet, Gamla magasinet, tornet Mors mössa, Qvarntornet, Nya magasinet, Stora Våghals, Skarpe Nord, Nedre Platt, tornet Fars hatt, muren från Fars hatt till Kungshuset samt Kungshuset, hvarjemte för ställningar, stenkran, hissinträttning till skyddsmuren mot vägen söder om fästningen, verktyg m. m. upptagits en post å 1,300 kronor; slutande kostnadsförslaget å en summa af 32,000 kronor.

Uti infordradt utlåtande den 13 november 1900 hade öfverintendentsembetet anført, att embetet, efter granskning af berörda kostnadsförslag, som syntes embetet vara uppgjort med synnerlig omsorg och insigt, icke funnit anledning till andra erinringar mot det samma, än att dels posten till ställningar, stenkran, hissinträttning till skyddsmuren mot vägen söder om fästningen, verktyg m. m. borde höjas från 1,300 kronor till 2,500 kronor och dels en post å 2,300 kronor tilläggas för oförutsedda utgifter, hvadan, derest proposition i ämnet komme att till Riksdagen aflåtas, den äskade anslagssumman borde bestämmas till 35,500 kronor.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet hade, på grund af remiss, låtit inhemta yttrande i ärendet från chefen för fortifika-

tionen, hvilken dervid förklarar sig icke hafva något att erinra vare sig i fråga om önskvärdheten af den vackra och minnesrika ruinens fortsatta restaurering och det sätt, på hvilket restaureringen enligt förslaget skulle utföras, eller mot det af fortifikationsbefälhafvaren uppgjorda kostnadsförslaget, utom i hvad anginge den för ställningar m. m. upptagna summan 1,300 kronor, hvilken i betraktande af den mängd oförutsedda utgifter, som vid dylika arbeten alltid förekomme, och de reseersättningar, som för tillsynen måste utgå, borde upptagas till omkring 15 procent af den beräknade arbetskostnaden, samt på grund häraf föreslagit, att kostnaden för ställningar m. m. måtte höjas till 4,800 kronor, hvarigenom slutsumman sålunda skulle uppgå till 35,500 kronor; och hade arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet uti eget utlåtande den 14 november 1900 tillstyrkt bifall till hvad chefen för fortifikationen i nämnda yttrande anført.

På grund af erhållen befallning att från vederbörande infordra yttrande, om och i hvad mån bidrag till bestridande af kostnaderna för de i ärendet ifrågasatta åtgärder beträffande Bohus fästningsruin kunde förväntas inflyta från den ort, som vore närmast intresserad i denna fornlemnings skyddande, hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län inhemtat yttranden i ärendet dels från allmänna rådstugan i Kungelf, som — efter det stadens drätselkammare, inom hvilken framhållits, att staden Kungelf redan för ifrågavarande ändamål lemnat ett belopp af 1,000 kronor och att stadens finansiella ställning genom en skolhusbyggnads brand m. m. försämrats, meddelat, att, ehuru drätselkammaren funne restaureringsarbetet å Bohus fästningsruin i hög grad både påkalladt och behjertansvärdt, drätselkammaren såsom vårdare af stadens ekonomi dock icke ansåge sig kunna tillstyrka vidare tillskott till restaureringsarbetet än hvad som redan lemnats, helst samhället vore litet och det redan lemnade bidraget med hänsyn härtill utgjorde ett rätt afsevärdt belopp — på de af drätselkammaren sålunda anförda grunder förklarar sig icke kunna lemna något ytterligare bidrag till restaureringsarbetet, dels ock från magistraten i nämnda stad, som instämt i hvad drätselkammaren på anförda grunder tillstyrkt och allmänna rådstugan på dessa grunder beslutat.

För egen del hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i utlåtande den 21 december 1900 anført, att det syntes, som om staden Kungelf haft skälig anledning till sitt i saken fattade beslut, och att det enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande vore synnerligen önskvärdt, om statsmedel till nödigt belopp kunde blifva anvisade till iståndsättande af ifrågavarande stolta och storslagna fornlemning,

hvars bevarande borde vara af betydelse icke blott för länet utan äfven för landet i dess helhet.

Vidare har departementschefen meddelat några, hufvudsakligen ur chefens för fortifikationen förstberörda skrifvelse hemtade uppgifter angående Bohus fästnings historia.

Detta fäste anlades redan år 1308 af norske konungen Håkon Hålägg för att betvinga det något längre ned i Nordre elf midt för Kongahälla belägna Niklasborgs slott, som då innehades af den svenske hertigen Erik Magnusson. Fästet, som till en början var af trä, blef snart, till följd deraf att det beherskade gränsvägen Göta elf, en af Norges viktigaste platser och genom allt kraftigare befästningsarbeten af sten ett af hela Nordens starkaste slott. Bagaholm — den holme, på hvilken fästet uppförts — var tingsställe för Vikens lagmansdöme, och höfvitsmannen på Bohus innehade styrelsen först öfver södra och sedermera äfven öfver norra delen af det landskap, som efter borgen fick namn af Bohus län. Bohus kom att spela en betydelsefull rol vid de båda grannrikenas förhållande till hvarandra, såväl de fredliga som de fiendtliga. På Bohus var år 1333 den norska herredag samlad, som förklarade Magnus Eriksson myndig, der hyllades år 1344 dennes son Håkan till Norges konung och der mottog år 1388 Håkans enka Margareta de svenske stormännens anbud om Sveriges krona. Året derpå fick konung Albrekt der börja sin fångenskap. På Bohus utsåg en del af Norges stormän Karl Knutsson till norsk konung. Under åren 1455 och 1456 var slottet för danskar och norrmän en trygg tillflyktsort, der de funno skydd mot den svenske anföraren Tord Bonde. Många gånger har detta fäste sedan den tiden varit belägradt. Såsom dess stoltaste krigiska minne kan emellertid framhållas, att det aldrig varit af fiendehand intaget. Kristian II belägrade det år 1531, svenskarne inneslöto det under det nordiska sjuårskriget fem gånger, ifrigast i mars år 1566, då Nils Boije och Nils Sture företogo fyra stormningar. Vid den sista af dessa lyckades svenskarne intaga tornet Fars hatt, men sprängdes jemte en stor del af detta i luften. Bohus hade af denna belägring lidit svårt, men iståndsattes åter; förbättringar och tillbyggnader vidtogos åren 1595 och 1605 så ock år 1645, då svenskarne under den s. k. Hannibalsfejden beskjutit slottet. Fästningens hufvudbyggnader bildade vid denna tid en fyrkant med torn, af hvilka det nordvestra, det förutnämnda tornet Fars hatt, var fyrkantigt, men de öfriga, deribland det sydvestra, som kallades Mors mössa, antagligen runda. Midt på vestra sidan reste sig det s. k. Röda tornet, hvilket inrymde kyrkan. Utanverken bildade en oregelbunden sjuhörning. I detta skick befann sig Bohus

fäste, när det genom freden i Roeskilde år 1658 kom i svensk besittning och Carl X Gustaf den 30 mars samma år der höll sitt intåg. Under den s. k. Gyldenlövefejden råkade det åter ut för en belägring, den svåraste af alla, hvilken dock med hjeltmod uthärdades af den obetydliga besättningen under den tappre öfversten Fredrik von Börstel. Fästningen ansattes denna gång i nära två månader, från den 25 maj till den 22 juli 1678, af öfver 10,000 norrmän under Gyldenlöve och skulle hafva nödgats att gifva sig, om icke riksamiralen grefve Gustaf Otto Stenbock ankommit med hjälp. Det nästan i grund förstörda fästet uppbygdes sedermera ånyo och var till år 1700 residens för landshöfdingen öfver Bohus län, men blef utan synnerlig vikt i militäriskt afseende, enär det ej längre var gränsfäste. Carl XII lät ock bortföra derstädes befintliga kanoner för att användas för befästningar närmare norska gränsen; efter hans död återfick dock Bohus sin bestyckning. Fästet lemnades sedermera att förfalla, men ännu år 1782 synes dock en arbetskommendering hafva varit på Bohus. År 1783 fingo Kungelfs borgare rätt att derifrån taga byggnadssten, och ej långt derefter fick generalqvartermästaren och direktören öfver fortifikationen Johan von Hermanson nådig befallning att uppgöra förslag till slottets rasering. De genom föreskrift den 16 maj 1789 anbefalda raseringsarbetena måste dock redan samma år för de dermed förenade dryga kostnadernas skull inställas. Den 21 mars sistnämnda år hade staden Kungelf erhållit tillåtelse att af den på Bohus fästning befintliga sten bortföra och nyttja hvad densamma till sitt behof tarfvade. Utan tvifvel hade den stolta fästningen snart varit blott ett minne, om ej konung Carl XIV Johan på derom af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien den 15 juni 1838 gjord framställning förbjudit denna vanhelgande sköfling af ett utaf de skandinaviska rikenas värnadsvärdaste minnesmärken.

För egen del har departementschefen yttrat följande:

Enligt hvad af det sagda framginge, befunne sig en af vårt lands mest storartade och på historiska minnen rika fornlemningar till väsentliga delar i så förfallet skick, att densamma hotades af förstörelse, derest ej inom den närmaste tiden skydd häremot bereddes. De hittills å ruinen utförda skyddsarbetena hade afsett allenast några få partier af fästningen och ej varit af särdeles betydande omfattning, utan inskränkts till hvad som icke utan fara för nämnda partiets bestånd kunnat uppskjutas. För de ännu återstående erforderliga restaureringsarbetena hade framlagts kostnadsförslag, som af sakkunnig myndighet förklarats vara uppgjort med synnerlig omsorg och insigt, hvartill komme, att tillfälle för närvarande yppades att utan kostnad för statsverket erhålla en ledare för

arbetena, hvilkens skicklighet och lämplighet härför blifvit af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien vitsordad. Då slutligen den af såväl öfverintendentsembetet som chefen för fortifikationen och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet förordade höjningen af det utaf akademien begärda anslaget från 32,000 kronor till 35,500 kronor syntes vara på goda skäl grundad samt, enligt hvad genom Kongl. Maj:ts befallningshafvande blifvit upplyst, något bidrag från orten för ifrågasvarande ändamål icke vore att förvänta, hemstälde departementschefen, det täcktes Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att för utförande af restaureringsarbeten å Bohus fästningsruin i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjord plan bevilja ett belopp af 35,500 kronor och deraf på extra stat för år 1902 anvisa 24,000 kronor.

Vid bifall härtill ansåge departementschefen hinder icke förefinnas för Kongl. Maj:t att låta under år 1901 af tillgängliga medel förskottera större eller mindre del af sistnämnda belopp.

Utskottet finner önskligt, att åtgärder vidtagas i syfte att de ännu kvarstående delarna af Bohus fästning må bevaras från ytterligare förstöring, men anser sig på grund af den i statsrådsprotokollet lemnade redogörelse för ärendets förberedande behandling böra uttala den mening, att enligt utskottets åsigt planen för de ifrågasvarande arbetena bör på det sätt noga begränsas, att något återställande af fästningens särskilda delar till deras förutvarande skick icke bör ifrågakomma i vidsträcktare omfattning än som för vinnande af ofvan angifna syfte kan finnas vara oundgängligen nödvändigt. Endast under förutsättning att arbetena sålunda begränsas anser sig utskottet kunna förorda, att för ändamålet beviljas statsanslag, hvilket derför också synes utskottet böra beviljas icke i den form, som af Kongl. Maj:t föreslagits utan till utförande af »konserveringsarbeten» å fästningsruinen.

I det af fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg i september månad 1900 uppgjorda kostnadsförslag har beräknats, att arbetena skulle betinga en kostnad af 32,000 kronor; och till detta belopp, som jemväl blifvit af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien hos Kongl. Maj:t åskadt, anser utskottet anslaget böra inskränkas, dervid till utgående under år 1902 synes böra anvisas 22,000 kronor, motsvarande hvad nämnda akademi ansett behöfligt för åren 1901 och 1902.

Slutligen har utskottet i detta sammanhang velat uttala den förhoppning, att konserveringsarbetena, med iakttagande af den utaf utskottet ofvan angifna grund, så planläggas, att Riksdagen må kunna med säkerhet

påräkna, att genom berörda anslag ett tillfredsställande och varaktigt resultat af arbetena åstadkommes, och att sålunda någon tillökning af anslaget belopp icke skall ifrågasättas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen för utförande af konserveringsarbeten å Bohus fästningsruin beviljar ett belopp af 32,000 kronor och deraf på extra stat för år 1902 anvisar 22,000 kronor.

Naturhistoriska riksmuseum.

Angående anslag till museets afdelning för arkegoniater och fossila växter.

[101.]

106:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat jemväl för 1902 anvisa ett belopp af 2,000 kronor till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter*, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter.

Angående anslag till museets etnografiska afdelning.

[102.]

107:o) I anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad statsrådsprotokollet i ärendet (sid. 318—320) innehåller, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för åren 1900 och 1901 egt rum, på extra stat för år 1902 uppföra en summa af 7,300 kronor till *vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning*.

Ang. inlösen af fyra etnografiska samlingar.

[103.]

108:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till *fyra etnografiska samlingars inlösende* åt naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

I en af vetenskapsakademien med skrifvelse den 10 oktober 1900 till Kongl. Maj:t öfverlemnad, af tillförordnade föreståndaren för naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning, doktor Hjalmar Stolpe, gjord framställning angående inlösen af några samlingar etnografiska föremål för

nämnda afdelning har Stolpe, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, anført följande.

Under augusti 1900 hade till riksmuseets ifrågavarande afdelning ankommit två större sändningar af etnografiska föremål, hvilka af den under hemresan från en treårig forskningsfärd till Java och tyska Nya Guinea aflidne svenske botanikern, filosofie doktorn Erik Nyman blifvit sammanbragta vid sidan af hans egentliga verksamhet som botanisk forskare. Af dessa etnografiska samlingar vore den från Nya Guinea den vida större. Den utgjordes, inberäknadt några föremål från Nya Irland, af 1,050 nummer, omfattande drägter, prydnader, husgeråd, vapen och en mängd föremål, som belyste ifrågavarande folkstammars religiösa föreställningar. Bland dessa föremål funnes ett stort antal präktiga sniderier, som utvisade en hög grad af konstskicklighet hos de nämnda folkstammarna. Samlingens redan i och för sig stora värde ökades än mera genom en noggrann förteckning öfver största delen af föremålen, upptagande såväl uppgifter rörande föremålens betydelse och användning som äfven deras namn på de olika dialekterna. Katalogen lemnade således också ett synnerligen värderikt bidrag till dessa föga kända språks lexikografi. Denna samlings betydelse för vårt etnografiska museum vore så mycket större, som detta förut egde att uppvisa jembförelsevis obetydligt från ifrågavarande område, hvilket vore ett af de i etnografiskt afseende viktigaste och mest intressanta i världen. Det enda, vi i den vägen egde, vore en mindre samling, som under senaste året skänkts till museet af den tyske kolonialtjenstemannen Fr. Wanders, men denna samling, för hvilken museet äfven ytterst hade att tacka doktor Nyman, genom hvilkens bemedling den kommit museet till godo, innehölle öfvervägande helt andra saker än den Nymanska. Förenade skulle dessa samlingar gifva en så fullständig bild af de nämnda folkstammarnes egendomliga kultur, som något etnografiskt museum hade att uppvisa. Den på Java hopbragta samlingen vore jembförelsevis mindre, blott omkring 220 nummer, men äfven den omfattade en mängd för åskådliggörandet af denna ös urgamla kultur viktiga föremål, hvilka också vore nya för vår förut ganska torftiga malajiska samling. Bland de viktigaste af dessa föremål vore en vacker samling af silfverprydnader, visande en öfverraskande grad af arbetsskicklighet och smak, en samling vapen från olika områden af den malajiska arkipelagen, diverse husgeråd och redskap, dräktpersedlar, musikinstrument m. m. samt föremål, karakteristiska för kineserna på Java. Båda dessa samlingar, den från Nya Guinea och den från Java, erbjödes nu af doktor Nymans rättsinnhafvare åt museet för ett belopp af 3,500 kronor, ett pris, som efter inhemtade upplysningar från cheferna för de etnografiska museerna i Berlin, Wien, Dresden

och Leyden och efter jämförelse med utländska försäljningskataloger måste anses synnerligen billigt. Tyvärr medgäfvade dock ej det lilla årsanslaget på extra stat af 2,800 kronor till naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelnings underhåll, vård och förkofran — hvarmed vaktmästare skulle aflönas, utställningsmaterielen vidmagthållas och ökas samt alla öfriga löpande utgifter bestridas, så att blott en mindre del årligen kunde användas till nya förvärf — inlösen af doktor Nymans förenämnda viktiga samlingar, hvarför den enda utvägen att åt vårt land rädda dessa resultat af en svensk forskares nitiska och uppoffrande arbete vore att hos Kongl. Maj:t anhålla om beredande af särskildt extra anslag till deras inlösande.

I sammanhang härmed har doktor Stolpe, enligt hvad till statsrådsprotokollet vidare meddelats, fäst uppmärksamhet på att i museets asiatiska afdelning sedan länge finnes en af förutvarande amanuensen vid museet F. R. Martin deponerad samling af till största delen japanska föremål, 90 nummer, bland hvilka flere stora gudabilder från det sextonde århundradet, masker, begagnade vid religiösa skådespel, en större samling svärds klingor, upplysande för det japanska vapensmidets historia, en guldbroderad kinesisk dräkt och diverse föremål från Persien och Turkestan. Denna samling, som länge utgjort en integrerande, viktig del af museet, men af brist på medel ej kunnat inlösas, erbjödes nu af egaren till salu för ett pris af 800 kronor, hvilket i förhållande till nu gällande marknadspris å äldre japanska föremål vore synnerligen billigt.

Vidare vore en högeligen värdefull samling af öfver 50 föremål (fullständiga utrustningar för kör- och ridhästar, verktyg, husgeråd, dräktper sedlar, prydnader och amuletter m. m., allt från Sarterna i östligaste Turkestan) hembjuden af en der varande missionär M. Bäcklund för 500 kronor, och af en annan missionär, L. E. Högberg, från samma trakter hade åt museet erbjudits att köpa en särdeles värdefull samling af hufvudsakligen äldre föremål från de vestligaste delarne af det kinesiska riket, utan att dock priset för denna, redan i museet deponerade samling blifvit bestämdt. Båda dessa sist nämnda samlingar vore för museet ytterst behöfliga, och deras förvärfvande åt museet skulle taga i anspråk mer än hela det belopp, som för år 1901 skulle kunna disponeras för inköp.

I betraktande häraf anhölle Stolpe, att vetenskapsakademien måtte hos Kongl. Maj:t göra framställning om aflåtande af proposition till Riksdagen om beviljande af ett extra anslag af 5,000 kronor, deraf 3,500 kronor till inlösen af doktor Nymans efterlemnade samling, 800 kronor till förvärfvande af Martins ifrågavarande samling samt 700 kronor såsom bidrag till inköp af de utaf missionärerna Bäcklund och Högberg erbjudna samlingarna.

Denna doktor Stolpes framställning, hvilken tillstyrkts af de utaf vetenskapsakademien förordnade inspectores för riksmuseets etnografiska afdelning, bankofullmäktigen R. Almström och professorn O. Montelius, hade akademien i sin förenämnda skrifvelse på det varmaste förordat och fördenskull hemställt om aflåtande af proposition till Riksdagen af det innehåll, som i Stolpes berörda framställning angifvits.

Sedermera hade doktor Stolpe i en till ecklesiastikdepartementet ingifven skrift af den 31 oktober 1900 anført att, efter det dåmera priset för den af missionären Högberg erbjudna samlingen blifvit af samlaren bestämdt till 650 kronor, det anslag af 5,000 kronor, hvarom nu gjorts framställning, vore afsedt att användas sålunda, att deraf skulle utgå 3,500 kronor till inlösen af Nymans samling, 800 kronor för Martins samling samt återstående 700 kronor såsom bidrag till inlösen af Bäcklunds till 500 kronor och Högbergs till 650 kronor värderade samlingar, hvadan alltså det öfverskjutande beloppet, 450 kronor, skulle utgå af anslaget till etnografiska afdelningens vård, underhåll och förkofran.

Med anledning af hvad sålunda anförts, hemställde departementschefen, det Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 5,000 kronor såsom bidrag till ifrågavarande fyra samlingars inlösande åt naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning.

Utskottet, som anser anslag af statsmedel böra beviljas för inlösande af ifrågavarande fyra etnografiska samlingar, har emellertid, under förutsättning att något större bidrag för ändamålet än i statsrådsprotokollet angifves skulle kunna lemnas från de för vetenskapsakademien tillgängliga medel, trott sig böra föreslå, att statsanslagets belopp begränsas till 4,000 kronor, och hemställer alltså,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 4,000 kronor såsom bidrag till omförmälda fyra etnografiska samlingars inlösande åt naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning.

109:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 3,000 kronor till *inköp åt naturhistoriska riksmuseet af professor T. Thorells samling af spindeldjur.*

Ang.
inlösen af en
samling spin-
deldjur.

[104.]

Till det i ärendet förda statsrådsprotokoll har departementschefen anmält, hurusom vetenskapsakademien i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 12 september 1900 hemställt om beredande af anslag till inköp åt naturhisto-

riska riksmuseum af en samling spindeldjur, i hvilket afseende akademien åberopat hvad rörande omförmälda inköp anförts af intendenten vid riksmuseets entomologiska afdelning, professor Chr. Aurivillius, uti en till akademien aflåten och af inspectores för museets nämnda afdelning, f. d. professorerna G. Retzius och R. M. Bruzelius, tillstyrkt framställning i ämnet.

I denna framställning hade professor Aurivillius anført, att ifrågasvarande samling af spindeldjur, som egdes af akademiens ledamot professorn Tamerlan Thorell och som blifvit genomsedd och granskad af Aurivillius, bestode af mer än 4,000 skilda arter i öfver 12,000 exemplar och vore förvarad i sprit i 4,082 burkar och glaströr. Exemplaren vore nästan utan undantag vackra och väl bibehållna. Alla grupper af spindeldjur, ifrån de minsta, qvalsterdjuren, till och med de stora skorpionerna, funnes representerade i samlingen, och många sällsynta arter anträffades i densamma. Sitt förnämsta värde egde dock samlingen derigenom, att de flesta arterna vore granskade och bestämda af professor Thorell, hvilken under en tid af mer än fyrtio år egnat sig åt studiet af spindeldjuren och genom sina många, stora och noggranna vetenskapliga arbeten förvärfvat sig ett berättigadt anseende såsom den måhända främste nu lefvande kännaren af denna djurgrupp, hvarjemte samlingen innehölle ett betydande antal typer till af Thorell nybeskrifna former. Under den långa tid, Thorell varit verksam såsom vetenskaplig författare, hade han erhållit förtroendet att bearbeta spindeldjurens grupp för flere af Europas förnämsta museer (i synnerhet för museet i Genua) och hade dervid fått behålla exemplar för sin egen samling. Denna innehölle till följd deraf talrika arter från alla verldsdelar och vore i synnerhet rik på former från södra Asien samt från de malajiska och australiska öarne, hvilka former funnes beskrifna i Thorells af museet i Genua utgifna stora arbete »Studi sui ragni malesi e papuani» (4 band i 8:o). För alla forskare, som hädaneftre i vårt land komme att egna sig åt studiet af spindeldjuren, vore det därför af ovärderlig nytta att ega tillgång till denna samling. Med hänsyn till hvad sålunda anförts och i betraktande af det pris, andra dylika samlingar under senaste åren betingat — så t. ex. hade af universitetet i Lund år 1899 betalats en summa af 9,000 kronor för framlidne adjunkten C. G. Thomsons insektsamling — ansåge professor Aurivillius, att professor Thorells spindelsamling borde uppskattas lägst till ett värde af 3,000 kronor. Professor Thorell hade ock förklarad sig villig att till naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning aflåta samlingen i fråga för 3,000 kronor, i anseende dertill att samlingen derigenom komme att stanna i hans fädernesland. Den entomologiska afdelningens årsanslag, 2,200 kronor, toges emellertid till fullo i anspråk af de löpande årliga utgifterna och

de mindre inköp, som årligen behöfde göras, samt vore ej afsedt för sådana större tillfälliga utgifter som den, hvilken nu ifrågavarande inköp skulle medföra. Ej heller några andra medel stode till förfogande för detta inköp.

I sin skrifvelse i detta ämne hade vetenskapsakademien förklarad, att förvärfvandet af ifrågavarande utmärkta samling skulle vara en synnerligt stor fördel för naturhistoriska riksmuseet.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, har departementschefen tillstyrkt, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra nu förevarande framställning.

Då enligt utskottets uppfattning giltiga skäl blifvit anförda för beviljande af statsanslag för inköp af omförmälda samling spindeldjur, men utskottet anser, att af enahanda grund, som i det under nästförestående punkt 108:o af utskottet åberopats för nedsättning af det begärda anslaget till inköp af fyra etnografiska samlingar, det nu ifrågavarande anslaget skulle kunna begränsas till 2,500 kronor, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 2,500 kronor till inköp åt naturhistoriska riksmuseet af professor T. Thorells samling af spindeldjur.

Meteorologiska centralanstalten.

110:o) I anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under åberopande af hvad statsrådsprotokollet i ärendet (sid. 324—326) innehåller hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för åren 1900 och 1901 egt rum, må på extra stat för år 1902 anvisa

a) till *upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten*, 9,050 kronor, deraf 500 kronor såsom personligt tillägg i arvodet åt nuvarande amanuensen vid anstalten Hugo Emanuel Hamberg och 3,000 kronor såsom anslag till vetenskapligt biträde vid väderlekstjensten; samt

b) till *upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare* 300 kronor.

Ang. anslag till väderlekstjensten vid anstalten m. m.

[105.]

Ang. an-
slag för
meteorologi-
ska telegram
från Færöarne
och Island.

[106.]

111:o) Sedan Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1900 anmält, att Riksdagen, med bifall till en af Kongl. Maj:t aflåten proposition, för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga *meteorologiska telegram från Færöarne och Island*, beviljat ett anslag af 144,000 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisat ett belopp af 7,200 kronor, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att af det sålunda beviljade anslaget anvisa på extra stat för år 1902 jemväl ett belopp af 7,200 kronor.

Med anledning häraf hemställer utskottet,

att Riksdagen må för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Færöarne och Island af förut beviljadt anslag på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 7,200 kronor.

Ang. an-
slag till
inrättande af
ett jordmagne-
tiskt central-
observatorium.

[107.]

112:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till inrättande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den i statsrådsprotokollet öfver ekle-siastikärenden den 11 januari 1901 angifna plan, af ett *jordmagnetiskt centralobservatorium* i närheten af Stockholm bevilja ett belopp af 36,000 kronor och deraf på extra stat för år 1902 anvisa 18,000 kronor.

Uti en af vetenskapsakademien med skrifvelse den 13 september 1899 till Kongl. Maj:t öfverlemnad ansökning har filosofie doktorn V. Carlheim-Gyllensköld, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, väckt fråga om inrättande i Stockholms närhet af ett jordmagnetiskt centralobservatorium under vetenskapsakademiens inseende äfvensom anvisande af därför erforderliga statsanslag.

I berörda ansökning hade doktor Carlheim-Gyllensköld anfört följande.

Sverige saknade ännu bland sina vetenskapliga institutioner ett jordmagnetiskt observatorium, genom hvars verksamhet vårt land och det-samma omgifvande farvatten skulle kunna magnetiskt kartläggas och de betydelsefulla förändringarna i jordens magnetiska tillstånd följas. Kunskapen härom vore likväl af den största vikt icke blott för vetenskapen utan i icke ringare mån för en mängd olika grenar af det praktiska lifvet, i främsta rummet deribland sjöfarten äfvensom topografien, geologien och bergsbruket.

Behofvet för sjöfarten af en noggrann kännedom om kompassens missvisning vore för väl känt för att det skulle behövas mer än en erinran derom. Särskildt syntes dock böra betonas två sakförhållanden, som vållade, att det sätt, hvarpå dessa angelägenheter hittills hos oss omhänderhafts, knappast i längden kunde blifva tillfyllestgörande. Det vore de stora förändringar, som magnetnålens riktning vore underkastad såväl i anseende till tiden som i afseende på orten. För att sjökortens angif-

velser härom icke efter få år skulle blifva värdelösa, erfordrades nämligen, att deras uppgifter om missvisningens årliga aftagande vore exakta, hvilket ingalunda alltid varit händelsen. På det år 1890 utgifna sjökortet öfver Stockholms skärgård angäfvos missvisningens årliga aftagande till $7\frac{1}{2}'$, under det att det i verkligheten vore 4 à 5'. Vidare vore det en ibland sjöfarande känd sak, att kompassen på vissa ställen vid våra kuster vore underkastad lokala afvikelser, hvilka stundom uppginge till ett belopp af ett halft kompasstreck ($5\frac{1}{2}^\circ$) eller derutöfver (såsom i Kalmarsund, vid Utö i Stockholms skärgård, Bjurö klubb, Haparanda m. fl. orter) och hvilka kunde blifva ödesdigra för den sjöfarande. Enligt ett yttrande af framlidne chefen för sjökarteverket kommandören T. A. Arvidsson syntes en stor del af de så vanliga strandningarna på Ölands östra kust hafva sin orsak i en dylik anomali hos kompassen. Kompassens vidsträckta användning vid topografiska detaljarbeten för såväl topografer och landtmätare som geologer m. fl. gjorde äfven behovet af magnetiska kartor känbart. Slutligen vore dylika af vigt vid de numera så ofta anlätade magnetometriska uppmätningarna af jernmalmsfält, hvilka som bekant spelat en stor rol vid hela vår grufhandterings utveckling. För ett fullständigt tillgodogörande af dessa mätningar vore det nämligen af intresse att känna de för orten normala värdena på jordmagnetismens styrka och riktning. Särskildt med hänsyn till de stora nationalskatter, som i de nordligaste delarne af vårt land helt säkert ännu låge fördolda, syntes detta vara att beakta.

Den rent vetenskapliga betydelsen af forskningar på detta område vore stor och allmänt erkänd. De magnetiska förhållandena på jordens yta gäfvos oss värdefulla upplysningar om jordklotets inre, till hvars kändedom få medel stode till buds; derpå häntydde de högeligen intressanta öfverensstämmelserna mellan lokala magnetiska anomalier och störingar i lodliniens riktning, som nyligen bragts i dagen, såsom vid Harz och i närheten af Moskwa. Det måste sjelffallet vara af djupaste intresse för den geologiska vetenskapen, att de magnetiska iakttagelserna sålunda satte oss i stånd att nedtränga till djup, som geologen icke på annat sätt kunde nå. Kännedomen om de underbara sekulära förändringarna i jordens magnetiska tillstånd, hvarigenom magnetnålens riktning under seklernas lopp ändrades med flere kompasstreck, hade nyligen tagit betydelsefulla steg mot sin lösning, och ett oafslutligt följande af dessa företeelser på så många punkter af jordytan som möjligt vore mer än någonsin af behovet påkalladt. Hvad slutligen beträffade de jordmagnetiska krafternas periodiska och tillfälliga rubbningar, hade genom dem bragts i dagen ett kosmiskt samband mellan himmelskropparne af en helt och hållet ny och

okänd natur; gåtor hade framträdt, som möjligen skulle erhålla sin lösning genom samtidens stora upptäckter af elektriska strålar och katodstrålar. Här öppnade sig nya vidder för forskningen, som lofvade nya och viktiga resultat.

Alla civiliserade nationer hade äfven till fullo insett vigten af dylika magnetiska centralobservatorier såväl för det praktiska lifvet som för vetenskapen. Hvarje kulturland af betydelse egde åtminstone en dylik anstalt, som ansåges såsom en oundgänglig hjälp för sjöfartens och topografiens behof. Om vi sålunda inskränkte oss till Europa, hade Frankrike fyra, det europeiska Ryssland fyra, England äfvenledes fyra, Tyskland två, Österrike två, Spanien två, Holland, Belgien, Portugal, Danmark och Rumänien hvaradera ett. Härvid hade medräknats endast de efter alla nutidens fordringar inrättade, med sjelfregistrerande instrument försedda observatorierna.

Sverige väntade ännu på sitt jordmagnetiska observatorium. Om det allmänna behovet häraf äfven i vårt land vittnade till fullo de förfrågningar, som tid efter annan inginge till meteorologiska centralanstalten eller till härvarande astronomiska observatorium och dess tjenstemän såväl från enskilda personer som från offentliga verk i Sverige och utlandet, såsom topografiska kåren, sjökarteverket, geologiska byrån, »Bureau des longitudes» i Paris, »Deutsche Seewarte» i Hamburg m. m. De olägenheter, som uppstått genom saknaden af ett institut af ifrågavarande slag, hade endast på ett mycket ofullständigt sätt kunnat afhjelpas dels med begagnande af utlandets i liten skala publicerade magnetiska kartor, dels ock medelst de få mätningar, som tid efter annan på enskilda mäns initiativ och delvis bekostnad företagits inom vårt land. De för reduktionen af dessa iakttagelser erforderliga variationsiakttagelserna hade åter till största delen måst hemtas från utlandet, nämligen från München, Pavlovsk eller Köpenhamn.

Det kunde för den, som vore van att vilja räkna Sverige bland de främsta representanterna för den vetenskapliga odlingen, ingalunda vara glädjande att se oss i denna fråga så många skilda synpunkter viktiga angelägenhet hänvisade till att kopiera utlandets kartor öfver våra egna farvatten. Denna lucka i vårt lands vetenskapliga institutioner syntes endast kunna afhjelpas genom upprättandet af ett tidsenligt magnetiskt observatorium. De i Sverige befintliga instrument af hithörande slag vore till största delen af en ålderdomlig konstruktion, delvis tunga och ohandterliga, delvis rent af obrukbara. För iakttagande af variationerna saknades såväl sjelfregistrerande apparater som användbara instrument för vertikalintensiteten. Att denna kända brist icke redan för länge sedan blifvit

afhjelpt, torde helt och hållet böra förklaras derigenom att det nödvändiga initiativet från de vetenskapliga myndigheternas sida icke tagits. På ett längre uppskof kunde saken icke annat än förlora, så mycket mer som den närvarande tidpunkten i flere hänseenden syntes väl vald för att bringa saken till utförande. I våra dagar påginge nämligen öfver hela världen på ifrågavarande område en synnerligen liflig verksamhet, framkallad genom den sammanslutning mellan för saken intresserade lärde i alla verldsdelar, som på den internationella meteorologiska konferensens initiativ åstadkommits i Paris år 1896. Det måste därför komma att kännas ganska smärtsamt, ifall Sverige, som sedan äldsta tider på ett så glänsande sätt deltagit i utvecklandet af denna vetenskapsgren, som det genom sina mäktiga jernmalmsområden och sitt geografiska läge ända upp emot norrskenszonen framför andra länder syntes egnadt att befordra, nu endast på grund af bristande tillfälle till verksamhet för forskaren skulle komma att saknas på sin post vid det internationella samarbetet. Sedan denna magtpåliggande fråga nu bragts på tal, borde man dock kunna hysa förhoppning om att den icke mera skulle kunna falla.

En institution af ifrågavarande slag, med uppgift att bilda en sammanhållande stödjepunkt för alla magnetiska arbeten inom landet, syntes lämpligast böra ställas i samband med rikets meteorologiska centralanstalt, i likhet med hvad förhållandet vore i flertalet af utlandets stater, exempelvis Danmark, Preussen, Frankrike, Ryssland och Österrike, antingen såsom en underafdelning deraf eller såsom en jemnställd, fristående, under vetenskapsakademiens direkta öfverinseende ställd institution. En sådan anordning skulle utgöra det bästa stadfastandet af det intresse, vetenskapsakademien städse visat denna gren af forskningen såväl genom upprättandet af det numera otillfredsställande magnethuset på observatoriijhöjden som anordnandet af jordmagnetiska undersökningar under talrika arktiska expeditioner.

Öfvertygad om akademiens oförminskade intresse, hade doktor Carlheim-Gyllensköld därför, efter samråd med föreståndarne för de förnämsta af utlandets observatorier af ifrågavarande slag, nämligen i Potsdam och Parc St Maur vid Paris, företagit en beräkning af de kostnader, som upprättandet af ett dylikt observatorium kräfde. Denna beräkning kunde naturligtvis icke vara definitiv, då kostnaderna delvis vore beroende af den plats, dit observatoriet förlades. Ifrågavarande plats kunde å andra sidan svårligen utan särskilda undersökningar bestämmas, då dertill fordrades en lokal, fri från hvarje störande inflytande af berggrundens magnetism eller af i närheten befintliga elektriska ledningar. Man kunde emellertid hoppas, att af de vidsträckta, i hufvudstadens närhet befintliga,

staten tillhöriga jordegendomar ett tillräckligt område för en obetydlig kostnad skulle kunna upplåtas, i likhet med hvad nyligen egt rum för t. ex. den entomologiska försöksstationen.

Vid sin ansökning hade doktor Carlheim-Gyllensköld, enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelas, fogat — jemte ritningar, uppgjorda af arkitekten Gustaf Wickman till en byggnad af sten samt af Ekmans nya snickerifabriksaktiebolag till en träbyggnad — kostnadsförslag för uppförande och underhåll af ett jordmagnetiskt observatorium, enligt hvilket förslag han beräknat kostnaden för observatoriets uppförande till 20,000 kronor. Derest hufvudbyggnaden uppfördes af trä, kunde denna kostnad minskas med 2,930 kronor, i hvilket fall dock den årliga underhållskostnaden af byggnaden i stället ökades. För anskaffande af den erforderliga instrumentutrustningen beräknades 10,000 kronor. Här-till skulle, i händelse en tomt af 2 $\frac{1}{2}$ hektar ej kunde kostnadsfritt erhållas, komma kostnaden för en sådan tomt, beräknad till 5,000 kronor. Kostnaden för årliga underhållet hade förslagsställaren beräknat till 7,000 kronor, nemligen

I. Personalens aflöningar:			
föreståndarens lön	kr. 3,000: —		
assistenten, utom fri bostad och vedbrand, lön	» 1,200: —		
vaktmästaren, lön 600 kr., hyresbidrag 150 kr., vedbrand 50 kr.	» 800: —	5,000: —	
II. Observatoriets skötsel och underhåll:			
byggnadens underhåll	kr. 75: —		
eldning, 5 famnar ved à 25 kr.	» 125: —		
belysning	» 150: —		
fotografiskt papper och framkallning	» 150: —		
kostnader för resor och extra undersök- ningar	» 600: —		
telefon	» 100: —		
skrifmaterialier och post	» 200: —	1,400: —	
		6,400: —	
oförutsedda utgifter		600: —	
	Summa kr.	7,000: —	

Doktor Carlheim-Gyllensköld hade på grund häraf anhållit, det vetenskapsakademien måtte hos Kongl. Maj:t utverka aflåtande af proposition till Riksdagen att bevilja, jemte kostnadsfritt upplåtande af lämplig

tomtplats utaf staten tillhörig jord, dels ett anslag för en gång af 30,000 kronor till uppförande i Stockholms närhet af ett jordmagnetiskt central-observatorium under vetenskapsakademiens öfverinseende samt detsamma utrustande med erforderliga instrument, dels ock ett årligt anslag af 7,000 kronor till aflöningar åt observatoriets föreståndare och nödiga biträden, till observatoriets skötsel och underhåll samt för vetenskapliga resor inom landet.

I anledning af berörda ansökning hade vetenskapsakademien inhemtat yttranden i ämnet af sina sakkunnige ledamöter professorerna R. Rubenson, B. Hasselberg och K. Ångström.

Af dessa sakkunnige hade professorerna Rubenson och Hasselberg dervid anfört, bland annat, att läran om den s. k. jordmagnetismen utgjorde en gren af den vidlyftiga vetenskap, som man benämnt den terestra fysiken, hvilken derjemte omfattade en mängd andra vetenskapsgrenar, såsom meteorologien, vulkanismen, oceanografien m. fl. Liksom dessa fordrade äfven studiet af de jordmagnetiska förhållandena, att observationer anställdes på många ställen på jordens yta och å en del af dem, de s. k. jordmagnetiska observatorierna, nära nog kontinuerligt under hela dygnets lopp. Såsom i doktor Carlheim-Gyllenskölds skrifvelse äfven omnämnts, funnes sådana efter nutidens fordringar inrättade jordmagnetiska observatorier i nästan alla Europas länder och i de större länderna till och med flere. Bland kulturländerna vore det endast Sverige, som saknade en dylik anstalt. Detta vore så mycket mer att beklaga, som ifrågavarande forskningsgren hos oss kunde räkna anor till och med ända från midten af förra århundradet, och våra landsmän från denna tid tillkomme äran af att hafva upptäckt några af de viktigaste och märkvärdigaste egenskaper hos jordens magnetiska kraft. Akademien hade också allt ifrån denna tid visat sitt stora intresse för förevarande art af forskning dels genom upptagande i sina handlingar af en mängd värdefulla arbeten inom denna vetenskapsgren dels genom att uppmuntra och delvis bekosta anställandet af jordmagnetiska observationer, icke minst under härifrån utgångna arktiska expeditioner. Men icke desto mindre saknade vi ännu i vårt eget land ett centrum för denna art af forskning, hvarförutan denna blefve beroende af den enskilde vetenskapsmannens intresse, tid och ekonomiska vilkor. Att denna saknad af ett regleradt jordmagnetiskt studium i vårt land skulle uppehålla och fördröja denna vetenskaps utveckling, låge nära till hands att antaga, när man erinrade sig den stora längd vårt land upptoge i riktning från norr till söder och man visste, att sådana iakttagelser bland annat åsyftade att utforska olikheterna hos de jordmagnetiska fenomenen vid olika breddgrader. Inverkan

af jordmagnetiska krafter inom jordskorpan och i atmosfären vore så mycket mera invecklad, men därför ock egnad att i hög grad väcka forskningsintresset, som denna verkan visade icke blott periodiska och tillfälliga växlingar utan äfven sekulära sådana och åtskilliga af dessa variationer visat sig ega ett ännu till sin orsak outredt samband med vissa kosmiska fenomen, solrotationen, månens ställning, solfläckarnes större eller mindre frekvens o. s. v. Alla dessa förhållanden, när de en gång hunne blifva utredda, borde leda till en fullt tillfredsställande teori för jordmagnetismen, genom hvilken alla dennas enskilda verkningar komme att finna sin naturliga förklaring. Detta vore naturligtvis det vetenskapliga ändamålet med de forskningar, som utomlands fortginge efter en ordnad plan och hvori Sveriges deltagande af doktor Carlheim-Gyllensköld påyrkades. Professorerna Rubenson och Hasselberg kunde icke annat än lifligt ansluta sig till denna hans uppfattning och uttrycka sitt intresse för realiserandet af hans förslag på grund af deras öfvertygelse om vigten af det bidrag, den föreslagna inrättningen borde kunna lemna till kannedomen om de jordmagnetiska fenomenen och deras orsak. Men icke blott i rent vetenskapligt intresse tillstyrkte dessa sakkunnige det framställda förslaget. Enligt deras mening hade doktor Carlheim-Gyllensköld anfört högst viktiga skäl för planens realiserande, hemtade ur flere olika grenar af det praktiska lifvets behof, såsom sjöfartens, bergsbrukets m. fl. De synpunkter, på hvilka doktor Carlheim-Gyllensköld i sin skrifvelse fäst uppmärksamheten, syntes alla vara af den beskaffenhet, att de nödvändiggjorde, ju förr desto hellre, upprättandet af ett jordmagnetiskt observatorium för utredandet af de frågor, som stode i sammanhang med kompassens och andra magnetiska mätinstruments användande i praktiken.

I afseende på den föreslagna institutionen hade doktor Carlheim-Gyllensköld ansett lämpligast, att den ställdes i samband med statens meteorologiska centralanstalt under vetenskapsakademiens öfverinseende, men lemnat oafgjordt, huruvida den borde förenas med nämnda anstalt såsom en särskild underafdelning af densamma eller om den borde utgöra en fristående institution vid sidan af meteorologiska centralanstalten. I betraktande af de flere vetenskapliga beröringspunkter, hvori de jordmagnetiska fenomenen stode till vissa till meteorologien räknade företeelser, såsom norrskenen, luftelektriciteten och åskvädren, hade flerstädes i utlandet de meteorologiska och jordmagnetiska instituten förenats med hvarandra till ett enda institut. Då detta äfven i Sverige kunde ske utan någon olägenhet och i flere afseenden till fördel för båda dessa instituts undersökningsområden, tillstyrkte professorerna Rubenson och Hasselberg det första alternativet eller att det föreslagna jordmagnetiska observatoriet

upprättades såsom en underafdelning under statens meteorologiska centralanstalt.

Då den af doktor Carlheim-Gyllensköld uppgjorda kostnadsberäkning grundade sig på af honom ingifna kostnadsförslag och uppgifter från några af de bästa jordmagnetiska observatorier i utlandet och dessutom ej syntes högre än hvad nödvändigheten fordrade, ansåge sig nyssnämnda professorer kunna tillstyrka förslaget utförande enligt samma kostnadsberäkning samt aflåtande till Riksdagen af proposition i enlighet med hvad doktor Carlheim-Gyllensköld föreslagit.

Professor Ångström hade i sitt utlåtande till vetenskapsakademien i hufvudsak och på det lifligaste anslutit sig till professorerna Rubensons och Hasselbergs yttrande. Han anmärkte blott, att den fysiska institutionen vid universitetet i Upsala visserligen sedan år 1867 egde ett litet s. k. magnethus, men att härmed krafvet på en jordmagnetisk centralanstalt alls icke kunde fyllas. Dels vore nemligen denna till fysiska institutionen hörande byggnad och dess instrumentutrustning redan mycket föråldrade, dels kunde omöjligen med den utveckling, som den fysiska vetenskapen särskildt under de senare årtiondena tagit, fortlöpande magnetiska observationer utföras af institutionens nuvarande personal, hvars tid redan fullt toges i anspråk för andra, för den fysiska undervisningen viktigare arbeten. Slutligen innefattades i planen för det nya magnetiska centralobservatoriet vissa rent praktiska magnetiska arbeten, såsom för gruffält, sjöfart m. m., med hvilka tydligen det vetenskapliga arbetet vid universitetet icke lämpligen borde belastas. Under dessa omständigheter syntes den föreslagna anordningen med ett jordmagnetiskt observatorium som underafdelning af statens meteorologiska centralanstalt böra varmt förordas.

På grund af dessa yttranden hade vetenskapsakademien i sin förenämnda skrivelse tillstyrkt bifall till doktor Carlheim-Gyllenskölds förslag samt anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om anvisande af de för ändamålet ifrågasatta anslagen äfvensom om kostnadsfritt upplåtande af ett staten tillhörande lämpligt mindre jordområde i Stockholms närhet.

Sedan domänstyrelsen genom remiss anbefalts att afgifva utlåtande beträffande den väckta frågan om upplåtande af ett staten tillhörigt område till tomt för observatoriet, hade doktor Carlheim-Gyllensköld, på anmodan af domänintendenten i Stockholms län, i skrivelse till denne meddelat närmare upplysningar om de fordringar, som borde uppfyllas af en sådan tomt, och dervid anført: Ur rent vetenskaplig synpunkt sedt, erfordrades för ett jordmagnetiskt observatorium en lokal fri från hvarje störande inflytande af skakningar, af berggrundens magnetism och af

i närheten befintliga jernmassor och elektriska anläggningar. Grunden borde därför icke utgöras af fast berg, utan helst af grus eller sand eller åtminstone lera. Afståndet ifrån jernvägar och fabriker borde ej understiga $\frac{1}{2}$ till 1 kilometer. Den största olägenheten vållade elektriska jernbanor af det byggnadssätt, som egde jordafledning genom skenorna, i likhet med hvad förhållandet vore med banan mellan Stockholin och Djursholm. Afståndet till dylika linier finge ogera mycket understiga 10 kilometer. Till dessa allmänna teoretiska fordringar komme i förevarande fall ytterligare en annan af rent praktisk art. Enligt det uppgjorda kostnadsförslaget skulle det föreslagna observatoriets skötsel anförtrös åt en föreståndare och en vid observatoriet boende assistent. Såsom af förslaget framginge, vore föreståndarens löneförmåner af sparsamhetshänsyn satta så lågt, att knappast någon för befattningens skötande kompetent person kunde antagas stå att erhålla emot en sådan godtgörelse, derest genom observatoriets afskilda läge föreståndaren hindrades från hvarje annan inkomstbringande verksamhet i hufvudstaden. Kommunikationerna mellan det föreslagna observatoriet i Stockholms närhet och sjelfva staden måste därför vara så lifliga, att de möjliggjorde en vistelse vid observatoriet under två till tre timmar, utan större tidspillan för resan dit eller tillbaka än omkring en half timme för vardera.

Efter att hafva i ärendet hört ofvanbemälda domänintendent, vederbörande jägmästare samt Kongl. Maj:ts befallninghafvande i Stockholms län, hade domänstyrelsen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 26 januari 1900 anfört, att, enligt hvad domänintendenten upplyst, ett till tomt för det ifrågasatta centralobservatoriet erforderligt område, som i det närmaste uppfylde de angifna fordringarna, kunde beredas å kronan tillhöriga förra härads höfdingebostället Lindhof i Botkyrka socken i närheten af Tumba jernvägsstation, men att i öfrigt icke funnes någon för det ifrågavarande ändamålet lämpligt belägen plats å någon af de under domänstyrelsens förvaltning befintliga egendomar inom länet, och hade domänstyrelsen likasom de af domänstyrelsen hörda myndigheterna icke något att erinra mot observatoriets förläggande till Lindhof.

Sedan vetenskapsakademien lemnats tillfälle att afgifva yttrande med anledning af hvad domänstyrelsen i berörda skrifvelse anfört, hade vetenskapsakademien med utlåtande af den 14 februari 1900 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt och såsom uttryck för sina egna åsigtter i ämnet åberopat ett af professorerna Rubenson och Hasselberg till akademien afgifvet betänkande, deri nämnda professorer andragit, bland annat, att den af domänstyrelsen föreslagna, 2,200 meter från Tumba, jernvägsstation belägna platsen å Lindhof syntes dem i flere afseenden olämplig för det ifrågavarande

ändamålet, dels i betraktande af platsens icke obetydliga afstånd från hufvudstaden, nemligen 20 kilometer, dels på grund af dess ingalunda lätta och täta kommunikationer med hufvudstaden. Doktor Carlheim-Gyllensköld, som äfven funnit den af domänstyrelsen förordade platsen otillfredsställande i anseende till dess aflägsenhet från hufvudstaden, hade emellertid erfarit, att möjlighet kunde finnas att för statens räkning förvärfa ett på betydligt mindre afstånd från Stockholm beläget landområde af tillräcklig vidd. Ifrågasatt område vore beläget å hemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Dräfvinge, tillhörigt Erstaviks fideikommiss inom Nacka socken af Svartlösa härad och Stockholms län, knappa 1,000 meter från Lännerstasunds hållplats vid Stockholm—Saltsjöbadens jernväg, 25 minuters jernvägsresa från Stockholm. Minsta afståndet till jernbanan vore 500 meter. Vid företagna magnetiska observationer på sju olika platser inom en kilometers utsträckning i ost-vest och nord-syd hade, enligt uppgift af doktor Carlheim-Gyllensköld, icke förmärkts några som helst störande inflytelser af berggrundens magnetism, och vore de jordmagnetiska förhållandena för trakten normala. Till platsen funnes från Österviks gård och brygga körväg, tillräckligt god att tjena till upptransporterande af byggnadsmaterialier. Enligt ett af läraren vid Stockholms högskola friherre G. J. De Geer afgifvet utlåtande bildade den ifrågasatta platsen å hemmanet Dräfvinge egor en mot söder sakta lutande slutning, som med undantag af några få punkter, der berggrunden ginge i dagen, i öfrigt helt och hållet täcktes af morängrus, som här syntes vara aflagradt med större mäktighet än vanligt i dessa trakter, hvarför byggnadsgrunden kunde betecknas såsom särdeles god. Professorerna Rubenson och Hasselberg tillstyrkte därför, att åtgärder måtte vidtagas för förvärfvande medelst expropriation af detta område åt staten till byggnadsplats för det föreslagna jordmagnetiska centralobservatoriet.

Kammarkollegium, i ärendet hördt, hade med utlåtande af den 24 april 1900 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt yttranden af innehafvaren af Erstaviks fideikommiss förste hofjägmästaren H. M. af Petersens, kronofogden i orten och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, af hvilka förste hofjägmästaren af Petersens och Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarade sig icke hafva något att erinra mot det ifrågasatt områdes förvärfvande åt staten medelst expropriation samt kronofogden anförde, att, för så vidt Stockholm—Saltsjöbadens jernväg icke i en framtid komme att drivas med elektrisk kraft, alla betingelser för uppförande af ett jordmagnetiskt observatorium å det senast föreslagna området syntes vara beaktade.

För egen del hade kammarkollegium anförde, att kollegium saknade nödig fackkännedom för att rätt bedöma behovet af det ifrågasatta jordmagnetiska observatoriet eller lämpligheten af den utaf vetenskapsakade-

mien dertill föreslagna platsen, men att, för den händelse Kongl. Maj:t skulle anse hvad i förstberörda afseende blifvit i ärendet anfördt innefatta tillräcklig utredning för att läggas till grund för proposition till Riksdagen i angifvet syfte samt under förutsättning derjemte, att den af vetenskapsakademien föreslagna platsen för ett dylikt observatorium af Kongl. Maj:t pröfvades vara för ändamålet lämplig, kollegium tillåte sig hemställa, att Kongl. Maj:t täcktes förklara, att förenämnda under Erstaviks fideikommissegendom hörande område måtte, sedan detsamma blifvit till sina gränser närmare bestämdt, med tillämpning af förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 inlösas för statens räkning för att användas till plats för ett jordmagnetiskt centralobservatorium, äfvensom att Kongl. Maj:t måtte förordna, att den ersättning för jordområdet, som kunde blifva af expropriationsnämnd bestämd, skulle hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet insättas och i landtränteriet innehållas, intill dess, på derom skeende särskild framställning, i laga ordning blefve bestämdt, huru och under hvilka vilkor samma ersättning finge af fideikommissets innehafvare tillgodonjutas.

Genom remiss den 30 maj 1900 hade vetenskapsakademien anbefalts att till Kongl. Maj:t inkomma dels med karta öfver det till plats för ett jordmagnetiskt observatorium föreslagna område å egorna till $\frac{1}{2}$ mantal Dräfvinge, dels med noggrann uppgift å områdets yttinnehåll, dels ock med yttrande ej mindre, huruvida detta område kunde anses för omförmälda ändamål lämpligt, äfven om Saltsjöbanan komme att drifvas med elektrisk kraft, än jemväl om säkerhet funnes eller kunde beredas för att i berörda områdes närhet ej komme att finnas elektriska anläggningar, som kunde blifva menliga för observationerna.

Till svar härå hade vetenskapsakademien med skrifvelse den 12 september 1900 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt dels en af kommissionslandtmätaren friherre A. R. Kruise den 25 augusti 1900 upprättad karta öfver det för observatoriet erforderliga området, enligt hvilken karta detta område innehölle en areal af 3 hektar 45 ar 80 kvadratmeter, dels ock ett af professorerna Rubenson och Hasselberg till akademien i ämnet afgifvet yttrande, som akademien för sin del gillat och såsom uttryck för sina egna åsikter i ämnet antagit. I detta yttrande hade nämnde professorer anfördt, att de så mycket mindre haft anledning antaga, att Saltsjöbanan skulle ombyggas för elektrisk kraft, som, enligt hvad de från vederbörande inhemtat, härom gjorda förslag samtliga blifvit af jernvägsaktiebolagets styrelse förkastade. Men äfven om i en framtid en sådan ombyggnad skulle komma att ske, blefve likväl den till observatoriet föreslagna platsen härigenom icke gjord oanvändbar för de hufvudsakligaste ändamål, som med de jordmagnetiska

observationerna vid observatoriet åsyftades. Det närmaste syftemålet för observatoriet vore nemligen, enligt den plan man tänkt sig för dess verksamhet, att tjena till stödjepunkt för en fullständig magnetisk kartläggning af landet och till utförande af de reduktionsarbeten och öfriga undersökningar, som erfordrades för ett vetenskapligt tillgodogörande af de för nämnda kartläggning nödiga iakttagelser. Med de på sista tiden gjorda förbättringar i konstruktionen af magnetiska instrument syntes på ifrågasvarande plats iakttagelserna i allmänhet kunna utföras med all för ändamålet nödig skärpa. Det vore blott en del finare iakttagelser med ytterligt känsliga instrument, på hvilka en inverkan vore att frukta af den elektriska banan. Sådana observationer hörde icke till den nuvarande planen för observatoriets närmaste verksamhet, hvarför det ej heller vore meningen att för närvarande anskaffa för deras utförande nödiga precisionsinstrument, hvilka hittills endast varit i bruk vid ett enda af världens talrika magnetiska observatorier. Dyliga iakttagelser för speciellare ändamål hörde visserligen till det i framtiden möjligen förekommande arbetsfältet, men kunde dock icke antagas komma att pågå oafbrutet, utan endast på bestämda tider. De kunde då utan olägenhet förläggas till ett för detta ändamål på tillräckligt afstånd från observatoriet uppfördt annex i form af en enkel paviljong. Hvad slutligen faran af elektriska anläggningar af andra slag i det föreslagna observatoriets närhet beträffade, utöfvade elektriska kraft- och ljusledningar endast en direkt elektromagnetisk verkan, hvilken redan på ett par hundra meters afstånd vore fullkomligt omärklig, och syntes man i hvarje särskildt fall i denna till industriella anläggningar dessutom synnerligen olämpliga terräng lätt kunna utverka, att dyliga anläggningar icke komme att förläggas allt för nära observatoriets område.

På grund af erhållen befallning att afgifva utlåtande i fråga om uppförande af byggnader för ett jordmagnetiskt observatorium å den föreslagna platsen å $1\frac{1}{2}$ mantal Dräfvinge hade öfverintendentsembetet uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 23 oktober 1900 anført, att embetet, som af handlingarna i ärendet inhemtat, att de afsedda nybyggnaderna utgjordes af en observatoriebyggnad af sten och en träpaviljong samt att kostnaden för den förra byggnaden beräknats uppgå till 17,800 kronor och för den senare till 1,700 kronor, hvartill komme oförutsedda utgifter, beräknade till 500 kronor, efter skedd granskning icke funnit anledning till annan erinran mot de företedda ritningarna, än att det öfre takfallet å observatoriebyggnadens brutna tak syntes lämpligen böra erhålla den lutning och i sammanhang dermed byggnadens skorsten, om så erfordrades, den höjning, som å ritningen blifvit af embetet med röda linier utmärkt, äfvensom att embetet beträffande de upprättade kostnadsberäkningarna ansett sig alle-

nast böra anmärka, att den kostnad af 1,700 kronor, som enligt ett vid doktor Carlheim-Gyllenskölds kostnadsberäkning fogadt anbud från Ekmans nya snickerifabriksaktiebolag angifvits för uppförande af träpaviljongen, vore väl hög, men att, då grundläggning icke inginge i anbudet, nyssnämnda belopp emellertid enligt embetets åsigt komme att åtgå för byggnadens fullbordande.

I skrifvelse till vetenskapsakademien hade sedermera professorerna Rubenson och Hasselberg anhållit, att akademien måtte hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att, derest anslag till uppförande af ett jordmagnetiskt observatorium invid Stockholm samt dess förseende med nödiga instrument af 1901 års Riksdag beviljades att utgå under år 1902, men den för observatoriets verksamhet erforderliga stat icke beräknades utgå redan från och med år 1902, Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att å extra stat anvisa 2,000 kronor för anställande af en vetenskaplig fackman till kontrollant vid observatoriebyggnadens uppförande och till att vidtaga åtgärder för instrumentens uppställning, så att observatoriets verksamhet kunde begynna vid den tid, hvarifrån ordinarie staten beräknades komma att gälla.

Till stöd för berörda anhållan hade nämnde professorer anført, att, då det här gälde byggandet af en vetenskaplig observationslokal af alldeles särskild art, de ansåge särskilda åtgärder af behofvet påkallade. Byggnadsmaterialen borde vetenskapligt undersökas i afseende på sina magnetiska egenskaper och husets uppförande i öfrigt af en vetenskaplig fackman noggrant öfvervakas, hvarförutom instrumenten måste i förväg uppställas och deras konstanter undersökas, för att observatoriet skulle kunna träda i verksamhet vid den tid, hvarifrån observatoriets stat beräknats vinna tillämpning.

I enlighet med denna hemställan hade akademien i skrifvelse den 14 november 1900 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska anvisande af ett extra anslag för år 1902 till arvode åt en kontrollant vid uppförandet af observatoriet.

Vidare hade i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 20 november 1900 förste hofjägmästaren af Petersens på förekommen anledning meddelat, att, sedan fråga väckts derom, att han såsom innehafvare af fideikommissegendomen Erstavik med underlydande hemman och lägenheter, deribland lägenheten Östervik under Dräfvinge hemman, skulle för anläggning af en magnetisk station afstå ett område å nämnda hemmans mark samt han dertill förklarar sig villig mot skälig ersättning eller den godtgörelse, som kunde blifva i författningsenlig ordning bestämd, han för afståendet för all framtid af ifrågavarande område begärde en ersättning i ett för allt af 4,000

kronor. Till stöd för befogenheten af detta anspråk hade förste hofjägmästaren af Petersens franhållit, dels att medlen i fråga vore att anse såsom vederlag för fastighetsfideikommiss och sålunda af fideikommissnatur, dels att för tomter af ungefär enahanda storlek, hvilka från Erstavik upplättes på arrende, han, utom andra förmåner, betingat sig och erhöle en årlig afgift af 200 kronor, dels ock att den mark, hvarom fråga vore, likasom närliggande mark i anseende till sitt läge i närheten af hufvudstaden och god jernvägsförbindelse alltmer stege i värde.

För egen del har departementschefen anfört följande.

Den utredning, som i förevarande fråga åstadkommits, hade bibragt honom den öfvertygelsen, att inrättandet af ett jordmagnetiskt centralobservatorium i vårt land vore för såväl den vetenskapliga forskningen som för det praktiska lifvet å flera dess områden af behovet påkalladt, och syntes departementschefen en sådan institution lämpligen böra erhålla den omfattning och den ställning, som af vetenskapsakademien föreslagits. Det syntes departementschefen äfven lämpligt, att observatoriet förlades till närheten af Stockholm. Då emellertid någon tjenlig plats för observatoriet, enligt den utredning, som i ärendet lemnats, enligt departementschefen mening icke finnes å någon af kronans egendommar i närheten af hufvudstaden och passande mark syntes vara för detta ändamål att tillgå endast å egor, tillhörande Erstaviks fideikommiss, ansåge departementschefen annat icke återstå än att för ändamålet medelst expropriation förvärfva det till sagda fideikommiss hörande område å hemmanet $1\frac{1}{2}$ mantal Dräfvinge, som der till af de i ärendet hörde sakkunnige ansetts lämpligt och för afstående hvaraf fideikommissets innehafvare fordrat en ersättning af 4,000 kronor. Denna summa ansåge departementschefen tills vidare böra beräknas utgöra blifvande godtgörelse för den mark, som behöfde upplåtas åt observatoriet. Kostnaderna för uppförandet af observatoriet och dess förseende med instrument hade beräknats till sammanlagt 30,000 kronor, under förutsättning att hufvudbyggnaden uppfördes af sten. Användandet af sådant byggnadsmaterial funne äfven departementschefen fördelaktigast, och hade departementschefen för öfrigt icke heller något att erinra mot den uppgjorda kostnadsberäkningen.

Hvad anginge frågan om den för observatoriet erforderliga aflönings- och underhållsstaten, ansåge departementschefen, vid det förhållande att expropriationsärendet och uppförandet af observatoriet, enligt departementschefens förmenande, toge taga ganska lång tid i anspråk, denna fråga icke böra nu göras till föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Deremot ansåge departementschefen det vara nödvändigt, att, på sätt vetenskapsakademien föreslagit, ett belopp af 2,000 kronor anvisades såsom godtgörelse till en

vetenskapligt utbildad fackman för öfvervakande af byggnadsarbetet och instrumentens uppställning.

Departementschefen hemställde fördenskull, det tacktes Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att bevilja ett belopp af 36,000 kronor till inrättande, i hufvudsaklig öfverenstämmelse med nu angifna plan, af ett jordmagnetiskt centralobservatorium i närheten af Stockholm samt häraf för år 1902 på extra stat anvisa 18,000 kronor.

Genom den i statsrådsprotokollet lemnade utredningen och de upplysningar, utskottet i öfrigt sökt inhemta angående det föreslagna jordmagnetiska centralobservatoriets vetenskapliga och praktiska betydelse, har utskottet icke kunnat vinna någon stadgad öfvertygelse om nödvändigheten af en sådan anstalts inrättande eller om ändamålsenligheten af den meddelade planen för anstaltens anläggning och verksamhet. Vid sådant förhållande och då frågor om synnerligen betydande anslag för fyllande af viktiga statsändamål för närvarande äro på Riksdagens pröfning beroende, har utskottet ansett det föreliggande förslaget om inrättande af ett jordmagnetiskt centralobservatorium icke böra föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

Ang.
anslag till
läroanstalter
för öfveråriga
döfstumma.

113:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för *uppehållande af undervisningen vid läroanstalterna i Bollnäs och Vadstena för öfveråriga döfstumma* på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 22,400 kronor.

[108.]

Af statsrådsprotokollet i detta ärende inhemtas, att direktionen öfver läroanstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma uti infordradt yttrande den 1 oktober 1900 meddelat, att för uppehållande af anstaltens verksamhet under år 1902 erfordrades ett statsanslag af 16,400 kronor eller samma belopp, som beviljats för år 1901, hvarjemte direktionen anför, att anstaltens verksamhet under den närmaste framtiden ej kunde upphöra, enär i det distrikt, hvars öfveråriga döfstumma anstalten hade att undervisa, ännu funnes många icke undervisade öfveråriga döfstumma, hvilka säkerligen komme att begagna sig af undervisningen vid anstalten.

Sedan Kongl. Maj:t den 25 maj 1900 anbefalt direktionen öfver läro-

anstalten i Vadstena för öfveråriga döfstumma att till Kongl. Maj:t inkomma med yttrande, huruvida icke antagas kunde, att antalet öfveråriga döfstumma, som vid början af läsåret 1900—1901 sökte inträde vid anstalten, ej blefve större, än att utrymme kunde dem beredas i läroanstalten i Bollnäs, och om ej fördenskull första klassen i läroanstalten i Vadstena lämpligen kunde indragas, hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtats, från direktionen till Kongl. Maj:t inkommit en skrifvelse af den 31 juli 1900, deri direktionen af anförda skäl samt under förutsättning, att 1900 års intagning af nya elever vid anstalten vore den sista, att anstaltens andra lärarinnebefattning skulle indragas med vårterminen 1901 och att anstaltens verksamhet komme att upphöra med vårterminen 1902, hemställt, att första klassen i anstalten icke måtte indragas förr än med slutet af läsåret 1900—1901. Med anledning häraf hade Kongl. Maj:t den 17 augusti 1900 förordnat, att läroanstaltens i Vadstena första klass, som under läsåret 1900—1901 fortfarande finge vara i verksamhet, skulle indragas med utgången af vårterminen 1901, att indragning då jemväl skulle ega rum af anstaltens andra lärarinnebefattning samt att anstaltens verksamhet skulle i dess helhet upphöra med slutet af vårterminen 1902. Derjemte hade direktionen anbefalts att till Kongl. Maj:t inkomma med utredning angående beloppet af de medel, som erfordrades för uppehållande af anstaltens verksamhet under vårterminen 1902.

Till åtlydnad häraf hade direktionen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 26 september 1900 anført följande: Arfvodena åt första lärarinnan, gymnastikläraren och läkaren borde under år 1902 utgå med jemt hälften af för helt år hittills bestämda belopp eller respektive 900, 100 och 100 kronor. Beträffande deremot arfvode åt föreståndaren, så enär det vore antagligt, att dennes arbete efter undervisningens slut i och för anstaltens fullständiga afveckling och slutredovisning komme att upptaga en tid af två månader, föresloges arfvode åt honom för åtta månader med 2,000 kronor. Arfvodet för religionsundervisningen hade hittills utgått med 400 kronor per år och fördelats så, att 300 kronor erlagts för sjelfva undervisningen och 100 kronor för tillsynen vid densamma. Det kunde förefalla naturligt, att hälften af detta belopp begärdes för vårterminen 1902. Men då dels vårterminen vore längre än höstterminen, dels antalet konfirmander komme att i och för skolans afveckling blifva större än eljest, dels ock undervisningen skulle blifva svårare och mödosammare, emedan elever på flere utvecklingsstadier dervid skulle undervisas, ansåge direktionen ett belopp af 200 kronor icke vara oskäligt för undervisningen. För tillsynen åter, som vanligen utöfvats

under vårterminen och som enligt direktionsens förmenande skulle i det hela blifva lika omfattande som under föregående år, borde hela beloppet, 100 kronor, utgå. För undervisning i slöjd och till lokal för denna undervisning föresloges ett belopp af 250 kronor. Vidare hemstälde direktionen, att, då enligt direktionsens beräkning elevantalet under vårterminen 1902 skulle komma att uppgå till 20, inackorderingshjelpen, som hittills utgått med 100 kronor för år till hvarje elev, måtte få beräknas till 1,000 kronor. Hvad hyran för undervisningslokalen anginge, så enär flyttningstiden i Vadstena vore den 1 april och den 1 oktober och undervisningen icke kunde sluta förr än i juni, kunde anstalten icke blifva befriad från lokalen förr än den 1 oktober 1902, och således måste tre qvartals hyra erläggas med tillsammans 600 kronor. Slutligen föresloge direktionen, att posten för diverse utgifter måtte bestämmas till 750 kronor, då det å ena sidan icke vore säkert, att ett mindre belopp skulle vara tillräckligt för ändamålet, och å andra sidan hvad som blefve öfver skulle återlevereras till statskontoret.

Med åberopande af förestående utredning hemstälde direktionen, att Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen för uppehållande af verksamheten vid anstalten under vårterminen 1902 äska följande belopp:

till arfvode åt en föreståndare, som tillika är förste lärare	kr.	2,000: —
» » » » första lärarinna	»	900: —
» religionsundervisning	»	300: —
» gymnastikundervisning	»	100: —
» slöjdundervisning	»	250: —
» läkaren	»	100: —
» inackorderingshjälp	»	1,000: —
» hyra för lokal	»	600: —
» inventarier, undervisningsmateriel m. m.	»	750: —

Summa kr. 6,000: —

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för uppehållande af undervisningen vid läroanstalterna i Bollnäs och Vadstena för öfveråriga döfstumma på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 22,400 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer utskottet,

att Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, på extra stat för år 1902 anvisa ett

belopp af 22,400 kronor för uppehållande af undervisningen vid läroanstalterna i Bollnäs och Vadstena för öfveråriga döfstumma.

114:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning för utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till *handverksskolan i Kristinehamn för blinda*, på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag till enahanda belopp, som för detta ändamål under närmast föregående år anvisats, eller 10,000 kronor.

Angående anslag till handverksskolan i Kristinehamn för blinda.

[109.]

115:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för uppehållande af *förskolans för blinda å Tomteboda* verksamhet på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

Angående anslag till förskolan för blinda å Tomteboda.

[110.]

Departementschefen har till statsrådsprotokollet anmält, att direktionen öfver institutet för blinda med en till ecklesiastikdepartementet stäld skrifvelse den 24 september 1900 — under erinran, att direktionen i skrifvelse den 11 november 1899 redan afgifvit förslag till stat för förskolan för blinda å Tomteboda för skolåret 1901—1902, slutande å 18,500 kronor — öfverlemnadt förslag till stat jemväl för läsåret 1902—1903, slutande å 22,500 kronor, och dervid meddelat, att för uppehållande af undervisningen m. m. vid förskolan under år 1902 erfordrades ett till 10,000 kronor uppgående bidrag af allmänna medel.

Det förslag till stat, som åtföljde ofvannämnda skrifvelse, hade följande lydelse:

Förslag till stat för förskolan för blinda å Tomteboda skolåret 1902—1903.

Utgifter:

fastighetens underhåll	kr.	750: —
en första lärarinna	»	1,200: —
tre lärarinnor	»	3,000: —
två vårdarinnor och två tjenarinnor	»	800: —
kosthåll för 40 barn och 4 tjenarinnor efter 60 öre om dagen	»	9,636: —
beklädnad af 40 barn efter 50 kronor för hvarje	»	2,000: —
tvätt och renhållning	»	400: —
bränsle och lyshållning	»	2,500: —

Transport kr. 20,286: —

	Transport	kr. 20,286: —
sjukvård	»	200: —
undervisnings- och arbetsmateriel.....	»	500: —
inventarier.....	»	600: —
sekreterare och kamrerare	»	300: —
diverse utgifter	»	614: —

Summa kr. 22,500: —

Inkomster:

årsafgift af 40 barn, 300 kronor för hvarje	kr. 12,000: —
behöfligt statsanslag	» 10,500: —

Summa kr. 22,500: —

I sammanhang härmed har departementschefen erinrat om det af direktionen uppgjorda förslag till stat för ifrågavarande skola under skolåret 1901—1902, som läge till grund för beräkning af statsanslaget för år 1901. Det lydde sålunda:

Förslag till stat för förskolan för blinda å Tomtebodas skolåret 1901—1902.

Utgifter:

fastighetens underhåll	kr. 750: —
en första lärarinna	» 1,200: —
två lärarinnor	» 2,000: —
två vårdarinnor och två tjenarinnor	» 800: —
kosthåll för 30 barn och 4 tjenarinnor efter 60 öre om dagen	» 7,446: —
beklädnad af 30 barn efter 50 kronor för hvarje	» 1,500: —
tvätt och renhållning	» 300: —
bränsle och lyshållning	» 2,500: —
sjukvård	» 200: —
undervisnings- och arbetsmateriel.....	» 500: —
inventarier.....	» 600: —
sekreterare och kamrerare	» 300: —
diverse utgifter	» 404: —

Summa kr. 18,500: —

Inkomster:

årsafgift för 30 barn, 300 kronor för hvarje	kr. 9,000: —
behöfligt statsanslag	» 9,500: —

Summa kr. 18,500: —

Anledningen till att kostnaderna för ifrågavarande skola upptagits till högre belopp i staten för skolåret 1902—1903 än i staten för skolåret 1901—1902 vore, att skolan vid början af höstterminen 1902 skulle utvidgas med ännu en klass.

Jemlikt de ofvan meddelade förslagen till stat erfordrades för förskolans uppehållande under vårterminen 1902, utom årsafgifterna för barnen, hälften af det för skolåret 1901—1902 beräknade statsanslaget eller 4,750 kronor och för höstterminen 1902, utom årsafgifterna för barnen, hälften af det för skolåret 1902—1903 beräknade statsanslaget eller 5,250 kronor. För uppehållande af förskolans verksamhet under år 1902 erfordrades sålunda af allmänna medel ett bidrag af 10,000 kronor.

Då förskolan för blinda å Tomteboda först med början af höstterminen 1902 komme att erhålla den anordning, som föreskrefves i stadgan för läroanstalter för blinda den 29 maj 1896, ansåge departementschefen det vara lämpligt, att erforderligt anslag till densamma fortfarande uppfördes på extra stat.

På grund af hvad sålunda förekommit hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för uppehållande af förskolans för blinda å Tomteboda verksamhet på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

Emot Kongl. Maj:ts förevarande framställning har utskottet icke haft något att erinra; och får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen må för uppehållande af förskolans för blinda å Tomteboda verksamhet på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

116:o) På grund af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må på extra stat för år 1902 anvisa:
a) till tryckning af blindskriffter 2,500 kronor; och
b) till understöd åt blindlärareelever samt till reseunderstöd åt blindlärare 1,200 kronor.

Ang.
anslag till
tryckning af
blindskriffter
m. m.
[111.]

117:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till *resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor* (döfstumskolor, blindskolor och idiotanstalter) på de vilkor och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva, på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

Ang.
resestipen-
dier åt lärare
och lärarinnor
vid rikets
abnormskolor.
[112.]

Med anledning af en inom Riksdagen väckt motion anvisade 1900

års Riksdag på extra stat för år 1901 ett anslag af 1,000 kronor att användas till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (döfstumskolor, blindskolor och idiotanstalter) på de vilkor och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna skäligen föreskrifva.

Efter mottagen anmälan af detta Riksdagens beslut har Kongl. Maj:t, på sätt det i ärendet förda statsrådsprotokollet utvisar, den 25 maj 1900 enligt utfärdadt cirkulär förordnat: att till erhållande af resestipendier af berörda medel kunde anmäla sig lärare och lärarinnor vid abnormskola, hvilka tjänstgjort vid dylik skola minst fem år och fortfarande vore vid sådan anställda; att till Kongl. Maj:t stäld ansökning om resestipendium från ifrågavarande anslag skulle till Kongl. Maj:t inlemnas före den 15 januari 1901, och borde deri angifvas dels ändamålet med och planen för resan, dels ock den därför beräknade tiden och det stipendiebelopp, som söktes; samt att dylik ansökning skulle vara åtföljd af prestbetyg, meritförteckning, tjänstgöringsbetyg och, om stipendium söktes för resa till annat land än Sverige, Norge, Danmark eller Finland, intyg af behörig person, att sökanden egde för ändamålet erforderlig språkkännedom, hvarjemte sökanden hade att bifoga de öfriga intyg, genom hvilka han eller hon ville styrka sin behörighet till erhållande af det sökta stipendiet.

Då de skäl, som föranledt Riksdagen att fatta ofvannämnda beslut, ännu vore gällande, hemställde departementschefen om afgifvande till Riksdagen af omförmälda förslag.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (döfstumskolor, blindskolor och idiotanstalter), på de vilkor och under de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna skäligen föreskrifva, på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

Undervisningsanstalter för vanföra och lytta.

Ang.
understöd
för uppehäl-
lande af för-
eningarnas för-
bistånd åt
vanföra och
lytta verk-
samhet.

118:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att, till understöd åt de i Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och Stockholm af *föreningarne för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalter för vanföra och lytta* samt till bekostande af dessa anstalters inspektion, på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 7,500 kronor.

Med anledning af Kongl. Maj:ts framställning anvisade 1900 års Riksdag på extra stat för år 1901 ett belopp af 7,500 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1900, punkten 103, angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalter för vanföra och lytta, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Sedan Riksdagens beslut blifvit inför Kongl. Maj:t anmaldt, har Kongl. Maj:t, på sätt statsrådsprotokollet i detta ärende utvisar, enligt bref till öfverståthållarembetet den 25 maj 1900 föreskrifvit, att styrelsen för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm skulle, derest föreningen önskade erhålla bidrag af statsmedel, till öfverståthållarembetet ingifva till Kongl. Maj:t stald ansökning om dylikt understöd, för förra hälften af år 1901 före den 15 juli samma år och för senare hälften af sagda år före den 15 januari 1902, och dervid uppgifva dels antalet elever, som under det halfår, ansökningen afsåge, deltagit i undervisningen vid anstalten minst tre månader, i hvilket antal ej finge inräknas de, som på föreningens bekostnad åtnjutit endast läkarevård, dels ock huru många af de i undervisningen deltagande eleverna på bekostnad af föreningen erhållit endast undervisning eller derjemte äfven bespisning eller bostad eller kläder eller fullt underhåll, hvarjemte öfverståthållarembetet hade att till Kongl. Maj:t jemte eget utlåtande insända ansökningshandlingarna; och skulle, derest föreningen efter sålunda gjord ansökan erhöle understöd af statsmedel, anstalten vara underkastad den inspektion, chefen för ecklesiastikdepartementet bestämde, hvarjemte det skulle åligga anstaltens styrelse att före utgången af januari månad 1902 till nämnda departement insända redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1901.

Bref af enahanda innehåll hade samtidigt af Kongl. Maj:t aflåtits till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län beträffande föreningen till bistånd åt vanföra och lytta i Karlskrona, till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län angående föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne samt till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län beträffande föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg.

Då uppenbart vore, att ifrågakvarande föreningar vore för år 1902 i lika behof af statsunderstöd som för år 1901, hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra nu förevarande framställning.

På grund af hvad i ärendet sålunda förekommit, hemställer utskottet, att Riksdagen må till understöd åt de i Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalter för vanföra och lytta samt till bekostande af dessa anstalters inspektion på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 7,500 kronor.

Diverse anslag.

Ang.
religionsvård
åt svenske sjö-
män m. fl. i
utländska
hamnar.

119:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för beredande af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän på extra stat för år 1902 bevilja ett belopp af 15,000 kronor.

[114.]

Sedan Riksdagen under flera föregående år beviljat på extra stat anslag af 10,000 kronor till beredande af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, föreslog Kongl. Maj:t i proposition till 1900 års riksdag, att Riksdagen måtte för nämnda ändamål å extra stat för år 1901 bevilja ett belopp af 15,000 kronor. Denna proposition blef af Riksdagen bifallen.

Det förutvarande anslaget å 10,000 kronor hade, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, plägat fördelas på tre för ändamålet anställda svenske prestmän i Kiel, West-Hartlepool och Dunkerque med 3,500 kronor till den förste, 4,500 kronor till den andre och 2,000 kronor till den tredje, hvilken tillika innehade pastorsbefattningen vid svenska församlingen i Paris. Ändamålet med den vid 1900 års riksdag vunna förhöjningen hade varit att kunna bereda religionsvård jemväl åt svenske sjömän samt andra utvandrade och passerande landsmän i Köpenhamn.

På grund af erhållen befallning att till Kongl. Maj:t inkomma med förslag rörande användandet af det sålunda beviljade anslaget samt om lämpligaste sättet för tillhandahållande åt vederbörande af de arfvodesbelopp, som komme att af Kongl. Maj:t anvisas, hade svenska kyrkans missionsstyrelse i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 8 juni 1900 anfört bland annat:

Sedan år 1890 hade missionsstyrelsen dels genom öfvertagandet af eganderätten först till sjömanskyrkan i West-Hartlepool, sedan till sjömanskyrkan i Calais, dels genom förhyrandet af läsrum i Kiel och Wismar, hvilka läsrum stode under sjömansprestens i Kiel uppsigt och handhavande, dels ock genom beviljandet af sådana anslag, som varit, utöfver

de till prestmännen i Kiel, West-Hartlepool och Dunkerque beviljade arfvodesbeloppen, för deras verksamhet nödiga, stått i oupphörig och delvis kontrollerande förbindelse med desse prestmän. På grund af sin sålunda vunna erfarenhet af det fortfarande behofvet af svenske prestmäns anställande å nämnda platser föresloge missionsstyrelsen, att 10,000 kronor af det beviljade anslaget måtte fördelas på enahanda sätt som förut. Återstående beloppet, 5,000 kronor, borde användas till att bereda religionsvård åt svenske sjömän samt andra utvandrade och passerande landsmän i Köpenhamn, hvarom missionsstyrelsen framdeles ville inkomma med närmare förslag.

Hvad anginge sättet för tillhandahållande åt vederbörande af de beviljade arfvodesbeloppen, hade utbetalningen af de dittills beviljade anslagen förmedlats genom domkapitlet i Upsala, som qvartalsvis från statskontoret lyft de för ifrågavarande ändamål disponibla medlen. Denna anordning, likasom sättet för de med statsmedel aflönade sjömanspresternas tillsättning, hade, enligt missionsstyrelsens förmenande, föranledts deraf, att vid tiden för de nämnda medlens första utgående den svenska kyrkan saknade eget organ för en dylik verksamhet. Sedan dess hade emellertid Kongl. Maj:t bemyndigat missionsstyrelsen dels genom bref den 7 december 1888 att egna sin verksamhet äfven åt svenske sjömän i utländska hamnar, så vidt medel för detta ändamål inflöte, dels ock genom bref den 13 oktober 1899 att, under samma förutsättning, likaledes egna sin verksamhet äfven åt, bland andra, till främmande orter utflyttade landsmän. Dessa uppdrag hade missionsstyrelsen sökt fullgöra bland annat genom att, såsom förut omförmälts, understödja de med statsmedel aflönade sjömanspresternas arbete, hvilka för sin verksamhets bedrifvande blifvit och vore i ej oväsentlig grad beroende af de anslag, som årligen mot redovisningsskyldighet inför missionsstyrelsen blifvit dem af missionsstyrelsen beviljade, hvarjemte styrelsen understödt det arbete för landsmäns i Köpenhamn andliga och sedliga vård, som sedan år 1899, om också i alltför otillräcklig mån, frivilligt bedrifvits, hufvudsakligen genom prester och teologie studerande från Lunds stift. På grund af omförmälda förhållanden och då det måste anses för sjelfva saken gagneligt, att en så mycket som möjligt enhetlig ledning af svenska kyrkans såväl genom enskildes bidrag som genom statsmedel understödda verksamhet bland svenske sjömän i utländska hamnar samt andra derstädes sig uppehållande landsmän komme till stånd, föresloge missionsstyrelsen, att de ifrågasatta anslagen måtte genom missionsstyrelsen vederbörande tillhandahållas, mot vilkor att särskilda räkenskaper öfver nämnda medel fördes

af missionsstyrelsens kassaförvaltare och att årligen behörigen verifierad redogörelse öfver desammas användning insändes till kammarrätten.

I anledning af denna missionsstyrelsens framställning hade Kongl. Maj:t, enligt hvad departementschefen vidare till statsrådsprotokollet meddelat, genom bref den 29 juni 1900 förordnat, att af förevarande anslag 10,000 kronor skulle ställas till missionsstyrelsens disposition för att kvartalsvis utbetalas till aflönande under år 1901 af de svenske prestmännen i Kiel, West-Hartlepool och Dunkerque, den förstnämnde med 3,500 kronor, den andre med 4,500 kronor och den tredje med 2,000 kronor, samt att berörda belopp skulle, i enlighet med hvad missionsstyrelsen föreslagit, till missionsstyrelsen, mot redovisning till kammarrätten, utbetalas för att vederbörande tillhandahållas.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 17 september 1900 hade härpå missionsstyrelsen framlagt förslag angående användande af den ej disponerade andelen, 5,000 kronor, af ifrågavarande anslag. I denna skrifvelse yttrades bland annat:

I Köpenhamn vore för närvarande, enligt myndigheters uppgift, bosatta omkring 25,000 i Sverige födda personer, tillhörande hufvudsakligen handels-, handtverkare-, fabriksarbetare- och tjänareklasserna. Af dessa besökte en stor del aldrig någon dansk gudstjänst, afvanda derifrån, såsom de från första början blifvit, genom det främmande språket och de främmande gudstjänstformerna. Fördelade hufvudsakligen på tre församlingar och ofta medlemnar i någon svensk förening, hade de emellertid, såsom det visat sig, lätt nog kunnat samlas till en om fosterlandet och hembygden påminnande svensk gudstjänst, då denna hållits i någon för dem mera centralt belägen kyrka eller gudstjänstlokal. Lika mycket som dessa vore i behof af en regelbunden religionsvård från den svenska kyrkans sida, lika mycket gälde detta om svenske sjömän samt de arbets- och tjänstsökande från vårt land, hvilka i ett allt betydligare antal årligen besökte Köpenhamn för att der söka anställning. För att åstadkomma en dylik religionsvård, hemstälde missionsstyrelsen, dels att af det odisponerade beloppet af ifrågavarande anslag en summa af 4,000 kronor måtte anslås till aflönande af en svensk prestman i Köpenhamn, hvilken skulle få till uppgift att på lämpligaste sätt bereda svenske sjömän samt andra utflyttade och passerande landsmän i nämnda stad den religiösa och sedliga omvårdnad, som vore möjlig och hvaraf de kunde vara i behof, dels ock att, derest Kongl. Maj:t skulle finna för godt att ställa verksamheten i något förhållande till missionsstyrelsen, den ifrågavarande presterliga befattningen måtte få tillsättas af missionsstyrelsen och befattningens innehafvare för sin förvaltning ställas under missionsstyrelsens uppsigt och ledning.

För den nämnda verksamhetens bedrivande hade man, anförde missionsstyrelsen vidare, hopp om att få, särskildt till eftermiddagsgudstjänster, upplåtna vissa af de danska kyrkorna i Köpenhamn, hvilket i synnerhet för nattvardsgångars hållande skulle blifva af betydelse. Det oaktadt komme alltid behovet af en egen förhyrd lokal, innefattande samlingssal och läsrum, att göra sig gällande. Detta, i förening dermed att inom kort till den svenske prestmannens biträde, såsom hjälp vid den omfattande diakoniverksamheten, torde behöfva anställas någon svensk diakonissa eller annat qvinligt biträde, som komme att få till närmaste uppgift att göra besök i husen uti de svenska kvarteren samt att hafva omvårdnad om de arbetsökande svenska tjänstflickorna i Köpenhamn, föranledde missionsstyrelsen att föreslå, att 1,000 kronor eller hvad af ifrågavarande anslagsbelopp återstode efter disponerande af 4,000 kronor till aflönande af prestmannen måtte få användas till verksamhetens bedrivande i öfrigt, på sätt omständigheterna kunde gifva vid handen.

Vidare har departementschefen erinrat, hurusom Kongl. Maj:t vid föredragning af missionsstyrelsens sist omförmälda skrifvelse enligt beslut den 5 oktober 1900 förordnat: att i Köpenhamn skulle af missionsstyrelsen från och med den 1 januari 1901 tills vidare förordnas en svensk prestman med uppgift att bereda i Köpenhamn vistande svenske sjömän samt andra dit utflyttade eller derstädes sig tillfälligtvis uppehållande svenskar behöflig religiös och sedlig omvårdnad; att nämnde prestman skulle under år 1901 uppbära en aflöning af 4,000 kronor att till honom af missionsstyrelsen kvartalsvis utbetalas; att återstoden, 1,000 kronor, af det utaf Riksdagen beviljade anslag finge af missionsstyrelsen användas dels till aflönande af en svensk diakonissa eller annat biträde åt prestmannen, dels ock för befrämjande i öfrigt, på sätt omständigheterna kunde gifva vid handen, under år 1901 af den ifrågavarande verksamheten i Köpenhamn; samt att missionsstyrelsen skulle till kammarrätten redovisa de sålunda disponerade medlen.

Tillika hade Kongl. Maj:t föreskrifvit, att, då nuvarande innehafvarne af förutnämnda sjömans-prestbefattningar i Kiel och West-Hartlepool afginge, deras efterträdare skulle af missionsstyrelsen tills vidare förordnas, samt att prestmännen i Kiel, West-Hartlepool och Köpenhamn skulle under den tid, de tjänstgjorde såsom sjömansprester och utöfvade sin verksamhet, stå under närmaste uppsigt af missionsstyrelsen, som dervid egde att meddela närmare föreskrifter beträffande deras tjänstgöring. Någon dylik föreskrift vore ej meddelad beträffande sjömansprestbefattningen i Dunkerque. Denna vore nemligen, såsom departementschefen förut nämnt,

förenad med den svenska pastorsbeställningen i Paris, och för tillsättande deraf gälde särskilda bestämmelser.

Ifrågavarande anslag vore fortfarande behöfligt till det af 1900 års Riksdag beviljade beloppet, 15,000 kronor; och departementschefen hemställde därför, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, för beredande af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, på extra stat för år 1902 bevilja ett belopp af 15,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må, för beredande af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, på extra stat för år 1902 bevilja ett belopp af 15,000 kronor.

Aug. 120:o Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat bevilja, åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts lappaktalande församlingar. till anställande *tre kontraktsadjunkter* inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1902, samt till *reskostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 3,300 kronor, deraf 1,100 kronor att utgå under år 1902.

[115.]

Med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning beviljade 1898 års Riksdag på extra stat till anställande under åren 1899, 1900 och 1901 af *tre kontraktsadjunkter* inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1899, samt till *reskostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 2,250 kronor, deraf 750 kronor att utgå under år 1899; och meddelade Kongl. Maj:t genom bref den 2 september 1898 närmare bestämmelser rörande de sålunda beviljade anslagens användande.

Sedan derefter 1899 och 1900 års Riksdagar anvisat för ett hvart af åren 1900 och 1901 af förenämnda anslag till kontraktsadjunkter 6,000 kronor och af anslaget till *reskostnadsersättning* 750 kronor, har domkapitlet i Hernösand, enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, i skrivelse den 19 september 1900 hemställt, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bevilja för förenämnda ändamål erforderliga medel för åren 1902, 1903 och 1904.

Till stöd för sin ifrågavarande hemställan hade domkapitlet anført hufvudsakligen följande. Under den tid af snart två år, som gått, sedan de *tre kontraktsadjunkterna* i ofvanberörda delar af lappmarken anställdes, hade deras verksamhet visat sig vara af största nytta med afseende å själä-

vården i dessa härutinnan förut så vanlottade trakter, för hvilka det ordinarie presterskapet, huru träget och nitiskt det än arbetade i sitt kall, omöjligen kunde räcka till. En ej ringa betydelse hade dessa kontraktsadjunkter derigenom, att de under sina färder i de vidsträckta lappmarksförsamlingarnas aflägsnare delar, dit den ordinarie presten sällan eller aldrig kunde komma, blefve i tillfälle att taga närmare kännedom om derstädes förefintliga kulturella behof, och en ännu större betydelse erhöle de gifvetvis genom att i ej oväsentlig mån kunna bidra till dessa behofs tillfredsställande. Behofvet af detta ambuleraende presterskap inom Södra lappmarkens kontrakt och lappmarksdelarne af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, der befolkningen oftast icke vore samlad i större byar, utan funnes kringspridd i på stort afstånd från hvarandra liggande enstaka gårdar och småbyar, framstode icke blott lika starkt nu som vid den tidpunkt, då domkapitlet gjorde den framställning i ämnet, hvilken föranledde propositionen till 1898 års Riksdag, utan det förökades alltjemt, då folk-mängden åtminstone inom vissa lappmarksförsamlingar vore stadd i en rätt snabb tillväxt. Dertill komme, att, i synnerhet vintertiden, en mängd löst, i lappmarken icke kyrkobokfördt arbetsfolk samlade sig i dessa skogsbygder, och äfven för dem kunde kontraktsadjunkten, som förflyttade sin verksamhet från den ena orten till den andra, blifva af största gagn. Skäl förefunnes alltså, som talade för anställande af flere kontraktsadjunkter i lappmarken, än hvad nu vore fallet, men domkapitlet ansåge sig dock ej nu böra ingå till Kongl. Maj:t med framställning om beredande af medel åt ett förökadt antal af sådana prestmän, särskildt af den anledning, att förhoppning icke saknades, att inom vissa lappmarksförsamlingar nya ordinarie presterliga befattningar skulle inom någon tid komma till stånd.

Vidare yttrade domkapitlet beträffande arfvodena till ifrågavarande kontraktsadjunkter: Ehuru det nu utgående arfvodet, särskildt med hänsyn till de högre lefnadskostnaderna och de dryga utskylderna i dessa trakter samt den ansträngande tjenstgöringen, vore det minsta möjliga, ville domkapitlet ej för närvarande ifrågasätta någon förhöjning deraf. Men den nu utgående resekostnadsersättningen åt kontraktsadjunkterna syntes domkapitlet alldeles otillräcklig. Detta framginge deraf, att, då kontraktsadjunkterna inom Södra lappmarkens kontrakt och lappmarksförsamlingarna af Vesterbottens tredje kontrakt i början af år 1900 till domkapitlet inkommit med sina reseräkningar för år 1899, det visat sig omöjligt att med det till buds stående anslaget betäcka deras resekostnader. Kontraktsadjunkten i Södra lappmarkens kontrakt E. Örnfeldts reseräkning hade nemligen uppgått till 384 kronor 3 öre; kontraktsadjunkten i lappmarksdelen af Vesterbottens tredje kontrakt under tiden den 1 januari--den 31

mars 1899 A. N. Juliebö hade anhållit att få sig reseersättning tillerkänd för resor å jernväg 9 mil och å landsväg 43,9 mil; åt s. m. adjunkten K. Sundelin, som uppehållit samma befattning under tiden den 1 april—den 15 november 1899 och i denna egenskap färdats sammanlagdt 150 mil, hade vederbörande kontraktsprost tillstyrkt en resekostnadsersättning af 246 kronor 50 öre; och s. m. adjunkten P. Nordfors, hvilken tjenstgjort såsom kontraktsadjunkt i nämnda kontrakt under senare hälften af november och hela december 1899, hade uppgifvit, att han i tjensteärenden under denna tid färdats minst 10 mil. Domkapitlet hade tilldelat Örnfeldt den på Södra lappmarkens kontrakt fallande resekostnadsersättningen 250 kronor, hvarförutom domkapitlet åt honom anvisat ett belopp af 75 kronor 50 öre, hvilket under år 1899 besparats af anslagen till aflönande af pastorsadjunkt i Vilhelmina och för beredande af ersättning åt bemälda adjunkt för tjänsteresor. Detta hade kunnat ske, emedan Örnfeldt beordrats af vederbörande kontraktsprost att tjenstgöra i Vilhelmina församling med särskild anledning deraf, att pastorsadjunkt icke kunnat under viss tid dit missiveras. Mellan Juliebö, Sundelin och Nordfors hade fördelats ej mindre resekostnadsersättningen till kontraktsadjunkten inom Vesterbottens tredje kontrakt än äfven ett å anslaget till beredande af reseersättning åt kontraktsadjunkten inom Vesterbottens andra kontrakt uppkommet öfverskott å 18 kronor 1 öre. Men äfven med tillgripande af dessa utomordentliga åtgärder hade, såsom af det anförda framginge, domkapitlet icke kunnat bereda kontraktsadjunkterna Örnfeldt, Juliebö, Sundelin och Nordfors skälig resekostnadsersättning för år 1899. Då det vore alldeles tydligt, att, om kontraktsadjunktsinstitutionen skulle motsvara det dermed afsedda ändamålet, kontraktsadjunkternas tjänsteresor under inga förhållanden finge minskas, utan i stället borde så mycket som möjligt ökas, men den nu utgående reseersättningen redan under första året visat sig otillräcklig åtminstone inom två kontrakt, framginge häraf såsom en gifven följd, att anslaget till beredande af resekostnadsersättning åt kontraktsadjunkterna måste höjas.

På grund af hvad sålunda anförts hade domkapitlet, som, under förutsättning af att för ändamålet erforderligt anslag komme att af Riksdagen beviljas, afgifvit förslag till bestämmelser rörande kontraktsadjunkternas antagande och tjenstgöring i väsentlig öfverensstämmelse med de genom Kongl. Maj:ts ofvanberörda bref den 2 september 1898 meddelade föreskrifter, hemställt dels om oförändradt utgående under hvar och ett af åren 1902, 1903 och 1904 af anslaget till anställande af tre kontraktsadjunkter, dels ock att anslaget till resekostnadsersättning åt dem för samma år måtte förökas från 750 kronor till 1,100 kronor årligen.

Af detta sistnämnda belopp skulle, yttrade domkapitlet, komma att tilldelas kontraktsadjunkten inom Södra lappmarkens kontrakt, hvilken hade att med hänsyn till sitt områdes vidsträckthet göra de ojemförligt kostsammaste tjänsteresorna, 500 kronor och återstående 600 kronor komma att fördelas mellan kontraktsadjunkterna inom lappmarksförsamlingarna af Vesterbottens andra och tredje kontrakt.

Slutligen hade domkapitlet uti sin ifrågavarande skrivelse anhållit, att, då särskildt kontraktsadjunktens i Södra lappmarkens kontrakt tjänsteresor icke kunde skäligen ersättas med 250 kronor om året, Kongl. Maj:t måtte af för ändamålet tillgängliga medel för hvarterdera af åren 1900 och 1901 anvisa ett anslag af 250 kronor till beredande af ytterligare resekostnadsersättning åt bemälda kontraktsadjunkt.

För egen del har departementschefen, då af hvad sålunda anförts framginge, att behovet af kontraktsadjunkters anställande inom ifrågavarande lappmarkskontrakt fortfarande förefunnes, och det jemväl vore uppenbart, att en förhöjning af dessa adjunkters resekostnadsersättning till hvad af domkapitlet i sådant afseende föreslagits vore erforderlig, hemställt, det Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat bevilja till anställande af tre kontraktsadjunkter inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1902, samt till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 3,300 kronor, deraf 1,100 kronor att utgå under år 1902.

Domkapitlets framställning, i hvad densamma afsåge särskild godtgörelse åt kontraktsadjunkten i Södra lappmarkens kontrakt, utöfver hvad Riksdagen i sådant afseende beviljat för tjänsteresor under åren 1900 och 1901, ansåge departementschefen för närvarande icke böra föranleda någon Kongl. Maj:ts åtgärd; men skulle departementschefen icke underlåta att, när Riksdagen fattat sitt beslut i fråga om anvisande af anslag till kontraktsadjunkter för den nya treårsperioden, å nyo inför Kongl. Maj:t anmäla samma framställning, hvarvid, om den ansåges förtjent af afseende, de för ändamålet erforderliga medel, enligt departementschefens åsigt, kunde anvisas till utgående af förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk.

Utskottet, som icke haft något att erinra emot Kongl. Maj:ts förvarande framställning, hemställer alltså,

att Riksdagen må på extra stat bevilja

a) till anställande af tre kontraktsadjunkter inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lapp-

marken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1902; samt

b) till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 3,300 kronor, deraf 1,100 kronor att utgå under år 1902.

Ang.
anslag till
åtgärder för
en förbättrad
religionsvård
inom Hernösands
stifts
finsktalande
församlingar.

[116.]

121:o) Sedan 1899 års Riksdag, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, på extra stat beviljat dels till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1900, dels till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf 500 kronor att utgå under år 1900, dels ock till två stipendier för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1900, samt 1900 års Riksdag anvisat för år 1901 af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 500 kronor samt af anslaget till stipendier 1,500 kronor, har Kongl. Maj:t, som den 19 maj 1899 och den 25 maj 1900 meddelat närmare bestämmelser rörande anslagens användande, föreslagit Riksdagen att för år 1902 anvisa återstoden af de beviljade beloppen, nemligen af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 500 kronor samt af anslaget till stipendier 1,500 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må af förut beviljade anslag på extra stat för år 1902 anvisa

a) till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt 4,000 kronor;

b) till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 500 kronor; samt

c) till två stipendier för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket, 1,500 kronor.

Ang.
resestipendier
åt prestmän.

[117.]

122:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad departementschefen i detta ärende till statsrådsprotokollet (sid. 354 och 355) anført, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för innevarande år egt rum, till resestipendier åt prestmän under de vilkor och bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt

föreskrifva, på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

123:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad departementschefen till statsrådsprotokollet (sid. 355) i ärendet anført, hemställer utskottet, att Riksdagen må, i likhet med hvad för åren 1898—1901 egt rum, för bestridande af kostnaderna för vissa utredningar rörande *presterskapets löneförhållanden m. m.* på extra stat för år 1902 anvisa ett förslagsanslag af 10,000 kronor. [118.]

124:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, att Riksdagen, i likhet med hvad för åtskilliga föregående år egt rum, må jemväl för år 1902 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska forn-skriftsällskapet.* [119.]

125:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, att Riksdagen, i likhet med hvad för år 1901 egt rum, må på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 50,000 kronor, att ställas till styrelsens för *nordiska museet* förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål. [120.]

126:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet, att Riksdagen, i likhet med hvad för åren 1898—1901 egt rum, må för år 1902 anvisa ett belopp af 3,650 kronor, att på de vilkor, som Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under sistnämnda år af tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folklif*». [121.]

127:o) Sedan 1899 års Riksdag för åstadkommande af en utförlig *ordbok öfver Gotlands folk-mål* beviljat ett anslag af 5,500 kronor och deraf uppförts på extra stat för år 1900 ett belopp af 1,100 kronor samt på [122.]

extra stat för år 1901 likaledes 1,100 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit, att enahanda belopp måtte på extra stat för år 1902 anvisas.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må för åstadkommande af en utförlig ordbok öfver Gotlands folkhäl af förut beviljad anslag på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 1,100 kronor.

Ang.
anslag till
»Nordiskt
medicinskt
arkiv».
[123.]

128:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framställda förslag hemställer utskottet,

att Riksdagen må till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*» jemväl för år 1902 på extra stat bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

Ang.
anslag till
tidskriften
»Acta mathe-
matica».
[124.]

129:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts framställning och under hänvisning till hvad i ärendet hlfvit till statsrådsprotokollet (sid. 357) anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för åren 1896—1901 egt rum, till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Acta mathematica*», på extra stat för år 1902 anvisa 3,000 kronor.

Ang.
anslag till
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.
[125.]

130:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till understöd, under de i statsrådsprotokollet öfver ekklesiastikärenden den 11 januari 1901 angifna vilkor, åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen*, på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 65,000 kronor.

Statsrådsprotokollet i ärendet innehåller följande.

För år 1885 hade Riksdagen ställt till Kongl. Maj:ts förfogande under vissa vilkor ett extra anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordnade föreläsningskurser för arbetsklassen. År efter år hade sedermera anslag för nämnda ändamål af Kongl. Maj:t åskats och af Riksdagen beviljats. För hvart och ett af åren 1895 och 1896 hade anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor, för år 1897 till 30,000 kronor, för år 1898 till 35,000 kronor, för år 1899 till 45,000 kronor och för år 1900 till 55,000 kronor. För år 1901 hade beviljats ett extra anslag af 65,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgåfves till hvarje anstalt eller förening, endast finge afse föreläsningkurser af nämnda slag och icke finge öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilde för anordnande af sådana föreläsningkurser tillsköte minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdades af en styrelse, som antog föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnades regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffade anstalt, som hade sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Kongl. Maj:t egde att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunde påkalla;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blefve förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skulle vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Departementschefen hemställde, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till understöd, under nyss angifna villkor, åt sådana anstalter eller föreningar, som anordnade föreläsningkurser för arbetsklassen, på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 65,000 kronor.

Uttskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förvarande framställning, må för år 1902 bevilja ett extra anslag af 65,000 kronor, att på de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1901 angifna villkor användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen.

131:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för innevarande år egt runn, på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 6,300 kronor att, under de villkor, Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till under-

Ang.
anslag till
utbildning af
lärarinnor i
huelig
ekonomi.
[126.]

stöd åt de vid Upsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade *undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.*

Ang. anslag till gradmätningsexpedition till Spetsbergen. 132) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att, till bestridande, under förutsättning af fortfarande samverkan från rysk sida, af på Sverige belöpande kostnader för *fortsättning af gradmätningen på Spetsbergen,* [127.] bevilja på extra stat för år 1902 ett anslag af 85,000 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet erinrat om följande förhållanden.

Med anledning af kongl. proposition hade 1898 års Riksdag, under förutsättning att en *svensk-rysk gradmätning å Spetsbergen* under de närmaste åren komme till stånd och att ett svenska flottan tillhörigt, för ändamålet lämpligt fartyg jemte nödigt befäl och manskap ställes till de svenska deltagarnes i gradmätningsexpeditionen förfogande, till bestridande af vissa på Sverige belöpande kostnader för nämnda gradmätning beviljat ett anslag af 100,000 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisat ett belopp af 50,000 kronor.

Vid 1899 års riksdag hade Kongl. Maj:t föreslagit dels i statsverkspropositionen, att Riksdagen måtte för nämnda ändamål på extra stat för år 1900 anvisa återstoden af det år 1898 beviljade beloppet eller 50,000 kronor, dels ock, efter det den af Kongl. Maj:t tillsatta komitén för gradmätning å Spetsbergen inkommit med ett efter samråd med särskilda af kejsrerliga ryska regeringen utsedde delegerade uppgjortt definitivt kostnadsförslag för Sveriges deltagande i gradmätningsarbetena under åren 1899 och 1900, i särskild proposition den 1 mars 1899 (n:o 57), att Riksdagen måtte på extra stat för år 1900 för samma ändamål anvisa ytterligare 65,000 kronor.

Hvad Kongl. Maj:t föreslagit hade bifallits af Riksdagen, som sålunda i angifvet syfte för år 1900 beviljat tillhoppa 115,000 kronor.

Tillika hade Kongl. Maj:t, enär komitén, som fått sig anvisadt ett flottans fartyg, nödgats för 1899 års expedition dessutom förhyra en enskild ångare och kostnaden härför med hänsyn till det af Riksdagen år 1898 gjorda uttalande i fartygsfrågan ej beräknats i förenämnda definitiva kostnadsförslag, enligt beslut den 22 september 1899 för betäckande af fartygslegan anvisat ett belopp af 30,000 kronor att utaf statskontoret af under händer varande medel utbetalas och framdeles hos Kongl. Maj:t anmälas till ersättande.

Vid uppgörande af det kostnadsförslag, som legat till grund för pro-

positionen den 1 mars 1899, hade beräknats, att arbetet med gradmätningen å Spetsbergen skulle slutföras under år 1900, men till följd af ogynsamma förhållanden hade detta ej kunnat ske, utan hade komitén till Kongl. Maj:t inkommit med en framställning, afseende beredande af möjlighet för gradmätningens fortsättande och afslutande. Vid denna framställning hade fogats redogörelse för de af 1899 och 1900 års expeditioner till Spetsbergen redan utförda arbeten och de åtgärder, som ännu erfordrades för gradmätningens bringande till slut, samt beräkning af härför nödiga kostnader.

Af handlingarna inhemtades bland annat:

Gradmätningen å Spetsbergen hade fortgått under somrarna 1899 och 1900, men förnämligast genom sällsynt svåra isförhållanden hade mer än halfva den påräknade arbetstiden gått förlorad för expeditionernas hufvudsyfte, så att ej mindre än en hel sommars arbete återstode ofullbordadt. Den följd af gynsamma isår, som omedelbart föregått tiden för gradmätningens företaget och som för dess snabba genomförande lofvat de bästa utsigter, hade sålunda just nu varit afbruten af, som det ville synas, alldeles exceptionellt ogynsamma förhållanden, hvilka dock syntes bero på mera tillfälligt rådande vindriktningar inom polarbäckenet och en deraf framkallad sydlig förskjutning af polarisens vanliga sydgräns. Oafsedt dessa mera tillfälliga svårigheter, hade det å andra sidan lyckats att genom flere framgångsrika färder öfver inlandsisen till fullo ådagalägga, att de af några utländska fackmän länge hysta tvifvelsmål om möjligheten att tvärs öfver inlandsisen sammanbinda triangelnätets norra och södra delar varit ogrundade, hvarmed den sista invändningen mot utförbarheten af detta enastående företag blifvit vederlagd. Denna gradmätning ända uppe vid den åttionde breddgraden hade också bland utlandets vetenskapsmän väckt allmän uppmärksamhet och det största erkännande, hvilket senast kommit till uttryck vid den internationella jordmätningsskonferensen i Paris hösten 1900, då gradmätningen å Spetsbergen af konferensens president betecknats såsom ett bland de viktigaste företag af detta slag, som i våra dagar påbörjats.

Komitén hade uppställt följande vetenskapliga fordringar på gradmätningens arbetet: en fullständig uppmätning af triangelnätets aderton trianglar, bestämning af triangelsidornas azimut på åtminstone tre punkter, polhöjdsbestämningar vid minst tretton punkter, uppmätning af två baslinier samt bestämning af sekundpendelns längd vid minst åtta punkter. I stort sedt kunde man säga, att omkring hälften af de erforderliga arbetena hittills blifvit utförd. Uppmätningen af trianglarna inom norra delen af nätet hade fortskridit så långt, att två trianglar vore nästan

färdigmätta, två vore påbörjade och fem återstode. Södra delen af nätet visade fem nästan färdiga och två påbörjade trianglar samt två återstående. Inom hela nätet vore alltså af aderton trianglar sju nästan färdiga och fyra påbörjade. Triangelsidornas azimuter vore bestämda vid sju punkter, och programmets fordringar i denna del vore alltså mer än uppfyllda. Polhöjden vore uppmätt vid två triangelpunkter inom norra delen af nätet och sex inom det södra. Inom norra delen af nätet återstode alltså minst fem polhöjdsbestämningar. Af de två planerade basmätningarna vore den ena afslutad och den andra förberedd. Pendelobservationer hade hittills endast kunnat utföras vid en punkt inom det norra nätet och en inom det södra. Sex dylika observationer återstode ännu att utföra. Expeditionerna hade dessutom vid arbetets utförande samlat en rik skörd af iakttagelser, som, ehuru icke absolut nödvändiga för expeditionernas hufvuduppgift, likväl vore egnade att i hög grad öka värdet af sjelfva gradmätningen. Så hade viktiga topografiska, geologiska och hydrografiska samt under öfvervintringarna derjemte meteorologiska och fysikaliska rön gjorts.

Gradmätningen å Spetsbergen kunde i viss mån betraktas såsom en synnerligen värdig afslutning af den stora rysk-skandinaviska gradmätningen från Donau till Nordkap, hvilken utförts under tiden mellan åren 1816 och 1852. Redan tidigare hade emellertid Sveriges regering i samverkan med främmande stater gjort sig högt förtjent om företag af samma art, då på framställning af den franska regeringen Sveriges konung understödt 1700-talets berömda gradmätning i Lappland, den nordligaste trakt af jorden, der man på den tiden vågade ifrågasätta möjligheten af ett sådant precisionsarbete. Liksom sistnämnda nordliga gradmätning då motsvarats af en annan samtidig i Peru, eller i eqvatorns närhet, hvarigenom teorin om jordens afplattning mot polerna omsider till fullo bekräftats, på samma sätt hade äfven den nu pågående gradmätningen på Spetsbergen, till hvilken vårt land tagit initiativet, åtföljts af en genom franska regeringen anordnad revision och utsträckning af den peruanska gradmätningstågen. Det syntes därför komitén af många skäl högst önskligt, att det af Sverige i samband med Ryssland påbörjade viktiga företaget, på hvilket redan så mycket arbete och kostnader blifvit nedlagda, icke måtte uppgifvas utan fortsättas, tills det dermed afsedda syftet blifvit uppnådt. Komitén hade, oaktadt några officiella meddelanden ännu ej ingått, all anledning förmoda, att man också från rysk sida ansåge för en hederssak att ej lemna det påbörjade arbetet ofullbordadt, och såväl komitén som den för ändamålet tillsatta kejsrerliga ryska kommissionen hade enhälligt varit af den åsigt, att arbetena utan uppskof

borde fullföljas redan under 1901 års sommar. För att gradmätningen under loppet af en sommar skulle kunna afslutas fordrades visserligen så pass gynsamma förhållanden, att den behöfliga arbetstiden verkligen kunde tillgodogöras, men då tillfälliga naturhinder icke på förhand kunde medtagas i beräkningen, hade komitén ansett sig böra till grund för sitt kostnadsförslag lägga den tid, som under nämnda förutsättning vore för arbetets slutförande oundgänglig.

Komitén hade afslutat sin framställning med en anhållan, att till Riksdagen måtte aflåtas proposition om beviljande af medel för gradmätningsarbetets fullföljande, under förutsättning af fortsatt samverkan från rysk sida. Kostnaden för Sveriges deltagande i en härför afsedd sommarexpedition under år 1901 hade af komitén enligt det vid framställningen fogade kostnadsförslag beräknats till 85,000 kronor.

Detta kostnadsförslag innehölle i hufvudsak följande poster:

vetenskaplig personal och handlangare	kr. 18,375: —
proviant	» 3,825: —
kläder och skodon	» 550: —
utrustning för båtfärder m. m.	» 1,000: —
reservproviant för ofrivillig öfvervintring	» 8,000: —
bränsle och lyse för ofrivillig öfvervintring	» 500: —
tyg till vinterkläder för ofrivillig öfvervintring	» 500: —
transporter och frakter	» 1,000: —
oförutsedda utgifter	» 5,250: —
fartyg	» 36,000: —
obetäckta utgifter för föregående expeditioner	» 5,000: —
bearbetning af redan gjorda observationer	» 5,000: —

eller tillhopa kr. 85,000: —

Vetenskapsakademien, hvars utlåtande öfver komiténs framställning inforrats, hade öfverlemnadt ett af dess ledamöter professorerna D. G. Lindhagen och B. Hasselberg afgifvet särskildt yttrande med tillkännagivande att akademien för sin del gillat och såsom uttryck för sina egna åsikter i ämnet antagit samma yttrande.

I detta yttrande hade anförts, hurusom den omständigheten, att synnerligen ogynsamma naturförhållanden fördröjt de för gradmätningens utförande erforderliga arbeten, så att de omöjligen kunnat fullbordas inom den tid, som från början antagits vara möjligt, lätt funne sin förklaring i betraktande af de vexlande isförhållandena i de arktiska trakterna. Emellertid hade, trots dessa ogynsamma förhållanden, betydande arbeten för ändamålet redan hunnit utföras, och det måste därför betraktas

såsom naturligt, att arbetet i sin helhet måste bringas till slut, helst då man besinnade, med hvilket utomordentligt intresse detsamma blifvit omfattadt af utlandets sakkunnige vetenskapsmän, så att, bland annat, franska regeringen funnit sig deraf föranlåten att anordna en revision och utsträckning af den gradmätning, som mot slutet af förra århundradet blifvit från fransk sida utförd i Peru, således i eqvatorns närhet, nästan samtidigt med en från Sveriges sida utförd gradmätning i Lappland. Dessutom syntes det kunna antagas såsom otvifvelaktigt, att från rysk sida intet hinder komme att möta för fullföljande af det gemensamma stora företaget. Professorerna Lindhagen och Hasselberg ville därför på det allra kraftigaste tillstyrka bifall till komiténs framställning.

För egen del har departementschefen yttrat följande.

I hvad som sålunda anförts för fortsättande af gradmätningen å Spetsbergen instämde departementschefen till fullo, och särskildt skulle departementschefen anse beklagligt, om detta för vetenskapen betydelsefulla företag, på hvilket redan nedlagts stora kostnader, af brist på medel icke kunde föras till ett lyckligt slut. Mot det uppgjorda kostnadsförslaget hade departementschefen ej funnit anledning till anmärkning.

Enligt hvad chefen för sjöförvarsdepartementet, med hvilken departementschefen i denna fråga samrådt, meddelat, funnes ej något annat flottan tillhörigt fartyg att för den nu ifrågasatta expeditionen disponera än kanonbåten Svensksund, hvilken dock ej visat sig för ändamålet fullt lämplig, emedan den saknade tillräckligt utrymme för nödiga förråd, till följd hvaraf man funnit sig nödsakad förhyra särskildt fartyg för att tillgodose kanonbåtens behof af kol och andra förnödenheter. För expeditionen syntes därför, såsom gradmätningsskommittén ifrågasatt, böra förhyras fartyg, hvaremot, enligt hvad chefen för sjöförvarsdepartementet jemväl meddelat, hinder icke kunde antagas möta att, för den händelse sådant påfordrades, detta fartyg på gradmätningsexpeditionens bekostnad bemannades med personal från flottan.

Departementschefen hemställde därför, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, under förutsättning af fortfarande samverkan från rysk sida, till bestridande af på Sverige belöpande kostnader för fortsättning af gradmätningen på Spetsbergen bevilja på extra stat för år 1902 ett anslag af 85,000 kronor.

Vid bifall härtill ansåge departementschefen hinder ej förefinnas för Kongl. Maj:t att låta under år 1901 af tillgängliga medel förskottera ifrågavarande belopp.

Uti en till statsutskottets ordförande den 27 februari 1901 aflåten skrifvelse har chefen för ecklesiastikdepartementet upplyst, hurusom den af Kongl. Maj:ts tillsatta komitén för gradmätning å Spetsbergen till ecklesiastikdepartementet ingifvit transsumt af protokoll, hållet vid komiténs sammanträde den 23 i samma månad, utvisande, att komiténs ledamot professorn friherre A. E. Nordenskiöld vid sammanträdet meddelat, att han från direktor Backlund i Pulkowa erhållit ett telegram af innehåll att i Ryssland beviljats 60,000 rubel för gradmätningens arbetenas fortsättande.

På grund af hvad i ärendet förekommit hemställer utskottet, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förvarande framställning, må, under förutsättning af fortfarande samverkan från rysk sida, till bestridande af på Sverige belöpande kostnader för fortsättning af gradmätningen på Spetsbergen bevilja på extra stat för år 1902 ett anslag af 85,000 kronor.

133:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad statsrådsprotokollet i ärendet (sid. 363) innehåller hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat för år 1902 anvisa

a) för *underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningstationerna m. m.* 2,800 kronor; samt

b) till *fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningar öfver registrerade vattenhöjder* 1,300 kronor; eller tillhoppa 4,100 kronor.

Ang.
anslag till
vattenhöjd-
mätning-
stationer.
[128.]

134:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framställda förslag hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvarterda af åren 1895—1901 egt rum, jemväl för år 1902 å extra stat anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetsällskapets förfogande för *utgifning och spridning af nykterhetskrifter.*

Ang.
anslag för
utgifning och
spridning af
nykterhets-
krifter.
[129.]

135:o) Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 59) har herr *J. Byström* jemte 39 andra ledamöter af kammaren hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 4,000

Ang. anslag
för nordiska
nykterhetsäm-
tet i Stock-
holm 1902.

kronor till bestridandet af kostnaderna för nordiska nykterhetsmötet, som skulle hållas i Stockholm 1902, att utgå på vilkor, som af Kongl. Maj:t kunde pröfvas lämpliga.

I motionen redogöres för de nykterhetsmöten med deltagare från Sverige, Norge, Danmark och Finland, som hållits år 1890 i Kristiania, år 1896 i Randers i Danmark, år 1898 i Göteborg och år 1900 i Kristiania, samt omförmäles, att norska stortinget till bestridande af kostnaderna för sistnämnda möte beviljat ett anslag af 4,000 kronor, och att Kristiania stad för samma ändamål anslagit 2,000 kronor likasom ock stadsfullmäktige i Göteborg till mötet derstädes år 1898 beviljat 3,000 kronor. Vidare yttra motionärerna följande.

Nordiska nykterhetsmötet skulle nästa gång hafva hållits i Finland, och man hade trott, att om det hade förlagts dit, skulle finska landtdagen hafva varit villig lemna bidrag till mötesomkostnaderna. Åtskilliga allmänt bekanta förhållanden, om hvilka motionärerna ej ville orda, hade dock gjort, att denna tanke uppgifvits. Danskarne hade ej heller i följd af deras konungs jubileum kunnat inbjuda nykterhetsmötet att hållas i Danmark förr än år 1904. Det hade därför nu bestämts, att nästa nordiska nykterhetsmöte skulle hållas i Stockholm 1902.

Liksom vid föregående möten, hade äfven nu tillsatts en komité af fyra personer, hvars uppgift det vore att verkställa en del fattade beslut och att vidtaga de första förberedande åtgärderna för nästa mötes hållande. I denna komité hade invalts för Sverige motionären J. Byström, ordförande; för Norge jernbanefullmäktig Karl Vedsæt, sekreterare, för Danmark riksmånd N. K. Nielsen Grøn, och för Finland doktor Matti Helenius.

Dessutom skulle nu som förr utses en mötesbestyrelse i det land, der mötet eller kongressen komme att hållas. Denna bestyrelse tillsattes af Sveriges ledande nykterhetssamfund antingen vid deras årsmöten eller genom deras verkställande utskott.

Det ålåge sålunda Sverige att mottaga nordiska nykterhetsmötet nästa gång. Nykterhetsvännerna önskade naturligtvis, att mötet skulle i alla afseenden lyckas väl och blifva både till en heder för vårt fädernesland och till gagn för öfrigt. Då emellertid vederbörande myndigheter vid föregående möten lemnat frikostiga bidrag till omkostnaderna, och då mötena redan vunnit och syntes komma att vinna så stor anslutning, att det blefve svårt att utan statsanslag kunna på värdigt och ändamålsenligt sätt anordna dem, så vågade motionärerna göra framställning till Riksdagen om ett anslag på 4,000 kr. för här antydt ändamål.

Skälen härför låge åtminstone delvis i det redan anförda. Ytterligare borde dock följande framhållas:

Under de senaste åren hade rusdryckskonsumtionen i oroväckande grad tilltagit. Hvad som kunde göras, borde därför göras för att hämma dryckenskapens onda.

Nykterhetssträfvandet vore ju också i och för sig så lofvärdt, att det borde kraftigt understödjas.

Anordnandet af nykterhetsmöten af den beskaffenhet, som här vore i fråga, måste också på ett särskildt sätt stödjas. Man sträfvade efter att kunna på dessa möten belysa alkoholfrågan och nykterhetsspörsmålet från olika synpunkter på ett vetenskapligt, men likväl populärt sätt. Man sökte försäkra sig om de yppersta män, som lämpligen kunde fås från det ena eller andra landet att hålla föreläsningar och föredrag. Dyligt medförde dock kostnader. Vidare medförde kungörelser i form af cirkulär eller annonser i de olika länderna om mötets hållande och dess angelägenheter dryga utgifter. Likaså lokaler och den personal, man tidvis måste hafva anställd för korrespondens och dyligt.

Skulle något varaktigt resultat kvarblifva af mötet, måste äfven en stor del af dess förhandlingar tryckas, såsom också skett vid de tvenne senaste mötena.

Ett bifall till denna begäran, som nu gjordes, skulle verka uppmuntrande för dem, som allvarligt arbetade för nykterhet bland vårt folk; och helt säkert skulle beviljandet af ett statsanslag för här ifrågasatt ändamål hedra vårt land, som ju bland de öfriga nationerna intoge ett mycket framstående rum på nykterhetsrörelsens område.

Här åsyftade möten hade ej blott betydelse för sjelfva nykterhetsarbetet, utan de hade ock en stor mission att fylla i fråga om åstadkommandet af ett godt samförstånd mellan folken i Skandinavien, och detta utan att några som helst andra frågor, än som rörde nykterhets-saken, behandlades. Motionärerna påstode ock, att t. ex. nordiska nykterhetsmötet och nordiska läraremötet, som båda hållits sistlidna år i Kristiania, i sin mån bidragit till ett bättre samförstånd mellan Sveriges och Norges folk. Och hvad som verkade i den riktningen, borde understödjas icke minst af staten.

Utän att vilja dermed afgifva något omdöme om den art af nykterhetsverksamhet, som kan blifva vid det ifrågasatta nykterhetsmötet i Stockholm år 1902 representerad, har utskottet, då den af motionären afsedda angelägenhet är af internationel beskaffenhet och icke torde

sakna en viss betydelse, icke ansett sig böra motsätta sig beviljandet af det begärda anslaget, hvilket, på sätt motionären föreslagit, lämpligen synes böra bestämmas till samma belopp, som det af norska stortinget för liknande möte under år 1900 i Kristiania beviljade, eller 4,000 kronor.

Utskottet hemställer sålunda,

att Riksdagen, med bifall till herr Byströms m. fl. förevarande motion, må på extra stat för år 1902 anvisa ett belopp af 4,000 kronor att på vilkor, som Kongl. Maj:t han finna skäligt fastställa, utgå till bestridande af kostnader för nordiska nykterhetsmötet i Stockholm år 1902.

Ang. an-
slag till
kuranstalten
Sans Souci.
[130.]

136:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 3000 kronor att utgå till understöd åt *kuranstalten Sans Souci* invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet anfört följande.

Efter särskilda framställningar hade Riksdagen beviljat för hvart och ett af åren 1894—1900 ett extra anslag af 2,000 kronor och för år 1901 ett extra anslag af 3,000 kronor att utgå till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala, numera benämndt kuranstalten Sans Souci, på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga. De vilkor för anslagens åtnjutande, som af Kongl. Maj:t i följd häraf vid meddelande af föreskrift om anslagens utbetalning faststälts, hade, med någon modifikation för de fyra sista åren, fått enahanda innehåll, som återgifvits i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 vid föredragning af då gjord ansökning om anslag till nämnda anstalt.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 15 september 1900 hade styrelsen för ifrågavarande kuranstalt anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes allt framgent och närmast för år 1902 hos Riksdagen begära, att ett anslag af 3,000 kronor måtte för nämnda anstalt beviljas. Enligt hvad styrelsen meddelat, hade anstalten numera utvidgats genom en tillbyggnad, som blifvit af Upsala stads byggnadsnämnd besigtigad och godkänd. Efter inköp af nya inventarier m. m. för anstalten samt vidtagande af åtskilliga omändringar befunde anstalten sig nu i det ordnade skick, att den utan svårighet kunde samtidigt inrymma 12 patienter.

Af den redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1899, som af anstaltens legitimerade läkare och dess föreståndare afgifvits och funnes ansökningen bilagd, samt af öfriga vid ansökningen fogade handlingar

inhemtades: att under nämnda år å anstalten, der vid årets början 6 patienter varit kvar från år 1898, intagits 12 patienter från olika landskap och af olika samhällsklasser; att af patienterna 10 under året utgått och 8 funnits kvar å anstalten vid årets slut; att af de 10 utskrifna 7 återgått till sina förutvarande verksamhetsområden och enligt vunna upplysningar skött sig på ett i allo hedrande sätt; att af de återstående tre den ene efter en kortid af nära 6 månader, på grund af det störande inflytande han utöfvade på medpatienterna, afvisats från anstalten, den andre, som ej funnit sig tilltalad af anordningarna derstädes, fått efter en månads vistelse å anstalten återvända hem samt den tredje kort efter utskrifningen återfallit i det gamla begäret; att antalet ansökningar och förfrågningar om plats å anstalten under år 1899 utgjort 44; samt att, efter det under året gåfvomedel influtit till belopp af 1,958 kronor 50 öre, tillgångarna utöfver skulderna den 31 december 1899 utgjort 3,318 kronor 99 öre.

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande i ärendet infordrats, hade den 8 oktober 1900 afgifvit utlåtande, deri medicinalstyrelsen anført, att, då anstalten fullgjort föreskrifna vilkor för åtnjutande af hittills beviljade anslag samt den förenämnda utvidgningen af anstalten blifvit verkställd och anstaltens verksamhet i kampen mot dryckenskapen lemnat ett ganska godt resultat, medicinalstyrelsen förordade bifall till den af anstaltens styrelse gjorda framställningen om anslag.

Då ifrågavarande anstalt således fortfarande syntes vara förtjent af enahanda understöd, som på sista tiden kommit densamma till del, tillstyrkte departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 3,000 kronor att utgå till understöd åt kuranstalten Sans Souci invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga.

På grund af hvad sålunda i ärendet förekommit, hemställer utskottet, att Riksdagen må på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 3,000 kronor att utgå till understöd åt kuranstalten Sans Souci invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

137:o) Kongl. Maj:t har vidare föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1902 bevilja ett anslag af 7,500 kronor att utgå till understöd åt *Stockholms alkoholisthem* på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet erinrat, hurusom, sedan på ansökningar af styrelsen för *Stockholms alkoholisthem* Kongl. Maj:t i 1898, 1899 och 1900 års statsverkspropositioner föreslagit Riksdagen att bevilja nämnda hem anslag för år 1899 af 17,500 kronor samt för hvart

Ang.
anslag till
Stockholms
alkoholisthem.

[131.]

och ett af åren 1900 och 1901 af 7,500 kronor, Kongl. Maj:ts berörda framställningar på det sätt bifallits, att Riksdagen på extra stat beviljat hemmet för år 1899 ett anslag af 2,000 kronor och för hvar och ett af åren 1900 och 1901 ett anslag af 4,000 kronor, att utgå på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga. Vid meddelande af föreskrifter om ifrågavarande anslags utbetalande hade Kongl. Maj:t tillika fastställt de vilkor, som skulle gälla för anslagens åtnjutande; och voro dessa vilkor följande:

att hemmets förvaltning skulle handhafvas af en i Stockholm befintlig styrelse, som antoge föreståndare för anstalten;

att anstalten stode under inseende af Hans Kongl. Höghet Hertigen af Västergötland eller, om han ansåge sig dertill förhindrad, af en utaf Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län förordnad inspektor;

att de i anstalten intagna sjukas vård skulle öfvervakas af legitimerad läkare;

samt att till medicinalstyrelsen stäld berättelse med redogörelse för anstaltens verksamhet under året före utgången af mars månad nästföljande år af anstaltens styrelse och läkare skulle aflemnas till förste provsialläkaren i länet.

Styrelsen för hemmet hade i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 20 september 1900 anhållit, det Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bevilja ett anslag för år 1902 af 7,500 kronor till understöd åt hemmet; och hade styrelsen till stöd för denna framställning hufvudsakligen åberopat, att de i en vid skrifvelsen fogad tryckt årsberättelse angående hemmet för år 1899 meddelade uppgifter om antalet af de genom vistelse vid hemmet förbättrade utgjorde bevis, att stiftelsen vore till gagn för det allmänna, och att behöfligheten af det begärda statsunderstödet äfven framginge af samma årsberättelse.

Af nämnda årsberättelse inhemtades bland annat: att vid början af år 1899 funnits å hemmet intagna 10 pensionärer; att under årets lopp intagits 24 och utskrifvits 21, hvadan 13 varit kvar vid årets slut; att från början af hemmets verksamhet den 1 april 1897 till den 31 december 1899 utskrifvits 36 botade, af hvilka 27 förblifvit nyktra; samt att i följd af stegrade pris på lifsförnödenheter m. m. utgifterna under år 1899 öfverskjutit inkomsterna med 1,829 kronor 99 öre.

Efter erhållen remiss hade medicinalstyrelsen den 8 oktober 1900 afgifvit utlåtande i ärendet och dervid anfört, att de af Kongl. Maj:t för statsanslagets åtnjutande fastställda vilkor blifvit under året uppfyllda samt att, då ifrågavarande anstalt verkade för ett högeligen beak-

tansvärdt ändamål, haft att uppvisa många framgångar i sitt ädla sträf-
vande och vore i behof af det begärda anslaget för att kunna fortsätta
sin verksamhet, medicinalstyrelsen förordade bifall till den af hemmets
styrelse nu gjorda anhållan.

Med anledning af hvad i denna fråga förekommit och under erinran
hurusom vid 1900 års riksdag Kongl. Maj:ts framställning om ett anslag
å 7,500 kronor till Stockholms alkoholisthem bifallits af Andra Kammaren
och vid gemensam votering erhållit 170 röster, under det att 186 röster
afgifvits för ett anslag å 4,000 kronor, tillstyrkte departementschefen, att
Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1902 be-
vilja ett anslag af 7,500 kronor att utgå till understöd åt Stockholms
alkoholisthem på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga.

Då Stockholms alkoholisthem utöfvar sin verksamhet i hufvudsakligen
oförändrad omfattning och någon särskild anledning icke föreligger att nu
bevilja statsanslag till högre belopp än som enligt nästföregående Riks-
dagars beslut ansetts skäligen böra till anstalten utgå, bör enligt utskottets
åsigt anslaget för år 1902 bestämmas till oförändradt belopp, 4,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts före-
varande framställning, må på extra stat för år 1902
bevilja ett anslag af 4,000 kronor att utgå till understöd
åt Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Kongl.
Maj:t pröfvas lämpliga.

138:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hem-
ställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för åren 1900
och 1901 egt rum, till det af Stockholms läraresällskap
grundade *pedagogiska biblioteket i Stockholm* på extra
stat jemväl för år 1902 anvisa ett belopp af 2,500 kronor.

Anslag till
pedagogiska
biblioteket
i Stockholm.

[132.]

139:o) Uti punkten 133 af statsverkspropositionen har Kongl. Maj:t
föreslagit Riksdagen att till beredande, i enlighet med de i statsråds-
protokollet öfver finansärenden den 7 sistlidne januari angifna grunder,
af *dyrtidstillägg* för innevarande år åt en del tjänstemän och betjente i
ecklesiastikdepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli samt till eckle-
siastikdepartementet hörande embetsverk och kårer å extra stat för år
1902 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 826,500 kronor.

Ang.
dyrtidstillägg.

[133.]

Öfver berörda framställning kommer utskottet att framdeles under

riksdagens lopp afgifva särskildt utlåtande, hvilket utskottet härmed skolat för Riksdagen

anmäla.

Ang. tillfällig ökning i anslagen till amanuenser och extra biträden [134.] 140:o) Kongl. Maj:t har vidare i punkten 134 af statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen, att till beredande af *tillfällig ökning för år 1901 i vissa å staterna för ecklesiastikdepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli och underlydande verk uppförda anslag* till belopp, som i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1901 förmäldes, på extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 12,300 kronor.

Öfver ifrågavarande framställning kommer utskottet framdeles att i sammanhang med det i nästföregående punkt omförmälda ärende afgifva utlåtande, hvilket utskottet härmed skolat för Riksdagen

anmäla.

Ang. ersättning för förskott. [135.] 141:o) Af statsrådsprotokollet inhemtas, att statskontoret vid afgifvande till Kongl. Maj:t af berättelse om statsverkets inkomster för år 1899 jemte förslag till deras beräkning för år 1902, till ersättande anmält följande af statskontoret förskjutna medel, nemligen:

1:o) för *komitén för utredning af frågan om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran åt vanvårdade eller i sedligt afseende försummade barn:*

reskostnadsersättning och traktamente samt arvoden till komiténs ordförande och ledamöter enligt kongl. brefvet den 16 oktober 1896	kronor 2,301: 50
reskostnadsersättning samt traktamente till landssekreteraren Bagge enligt kongl. brefvet den 16 oktober 1896, efter afdrag af från andra hufvudtitelns allmänna besparingar jemlikt kongl. brefvet den 26 januari 1900 godtgjordt belopp, 180 kronor 50 öre, »	440: —
ersättning till landssekreteraren Bagge för mistade tjänstgöringspenningar enligt kongl. brefvet den 19 januari 1900	» 421: 96
ersättning för mistadt lönetillägg till rektorn vid folkskoleläraryrkesseminariet i Kalmar J. Wickbom, som haft tjänstledighet för fullgörande af uppdraget såsom ledamot i komitén, äfvensom vikariatsersätt-	

Transport kronor 3,163: 46

	transport kronor	3,163: 46
ningar, föranledda af denna tjänstledighet, enligt kongl. brefven den 11 mars 1898 samt den 19 maj och den 24 november 1899	»	1,237: 90
arfvode till tvångsuppfostringskomiténs sekreterare enligt kongl. brefvet den 27 oktober 1899	»	2,000: —
kostnad för tryckning af det af komitén afgifna betänkande n:o II enligt kongl. brefvet den 3 augusti 1900	»	3,016: 62
	eller tillhopa kronor	9,417: 98

2:o) till de personer, som tillkallats att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid *utredande af vissa frågor rörande folkskoleväsendet*, enligt kongl. brefven den 6 oktober och den 8 december 1899 samt den 8 och den 15 juni 1900:

reskostnadsersättning och traktamente samt arfvoden	kronor	4,016: 30
ersättning för mistadt lönetillägg åt seminarielärare, som haft tjänstledighet för fullgörande af uppdraget att biträda med utredningen, äfvensom vikariatsarfvoden, föranledda af sådan tjänstledighet,	»	449: 64
till folkskoleinspektören C. R. Sundell såsom ersättning för utgifter till följd af uppdraget med ofvanberörda utredning	»	173: 56
för lokal vid de sakkunniges sammanträden under våren 1900	»	370: 10
	eller tillhopa kronor	5,009: 60

3:o) till direktionen öfver folkskolelärares pensionsinrättning, enligt kongl. brefvet den 19 oktober 1900, såsom ersättning för verkställda *utredningar i anledning af ifrågasatt ålderdomsunderstöd åt vissa från tjänsten tidigare afgångne småskolelärare och lärarinnor* 493 kronor 40 öre.

Vidare hade statskontoret i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 14 november 1900 — med anmälan att enligt föreskrift i kongl. bref den 8 februari 1900 statskontoret förskottsvis af tillgängliga medel utbetalt för *tryckning och häftning samt korrekturläsning af utlåtanden och yttranden öfver utsedde komiterades den 30 april 1898 afgifna betänkande* angående afskaffande eller inskränkande af undervisningsprofven för lärarebefattningar vid de allmänna läroverken ett sammanlagdt belopp af 869 kronor 25 öre — anhållit, att Kongl. Maj:t måtte bereda statskontoret ersättning för de sålunda förskjutna medlen.

Statskontoret hade ytterligare i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 14 november 1900 anmält, att statskontoret, på grund af kongl. bref den 19 januari 1900, under den 6 februari samma år till extra ordinarie arkitekten hos öfverintendentsembetet G. Hermansson för *uppgörande af ritningar och kostnadsförslag till ett ifrågasatt nytt folkskolelärarinneseminarium i Landskrona* under förskottstitel anordnat ett belopp af 1,800 kronor; och hade statskontoret hemställt, att ersättning för detta förskott måtte statskontoret beredas.

Slutligen hade statskontoret i skrifvelse till Kongl. Maj:t jemväl den 14 november 1900 — med anmälan att enligt föreskrift i kongl. bref den 12 juli 1900 statskontoret till disposition af öfverintendentsembetet under förskottstitel utanordnat 12,360 kronor 54 öre såsom godtgörelse för bestridda utgifter för *inmurning af en värmeapparat i musikaliska akademiens byggnad* å statens tomt n:o 8 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm — anhållit, att Kongl. Maj:t måtte bereda statskontoret ersättning för detta förskott.

Med hänvisning till hvad i afseende å berörda af öfverintendentsembetet bestridda utgifter blifvit anfördt i det statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden af den 13 januari 1894, hvilket åtföljt statsverkspropositionen vid 1894 års riksdag, punkten 55, har departementschefen beträffande ärendets senare behandling erinrat och meddelat följande.

Sedan öfverintendentsembetet i skrifvelse den 30 januari 1900 hos musikaliska akademien gjort förfrågan, hvilka utvägar numera till äfventyrs stode akademien till buds för att lemna embetet ersättning för det förskotterade beloppet, hvars utbetalande vore föranledt af från akademien påyrkadt sätt för utförande af en byggnadsdetalj vid uppförande af huset, hade akademien uti skrifvelse till öfverintendentsembetet den 29 mars 1900 anført: att akademien vidhölle sin i skrivelser till Kongl. Maj:t den 24 november 1881, den 28 maj 1891 och den 31 november 1893 framställda uppfattning, att akademien icke rättsligen eller billigtvis kunde kännas skyldig att gälda omkostnader, som uppkommit för uppförande af ett statens hus, hvilket upplåtits till inhysande af ett statens läroverk; att, hvad anginge öfverintendentsembetets uttalande, att bristen skulle vara föranledd af från akademien påyrkadt sätt för värmeledningens utförande, denna uppgift syntes stödja sig på akademiens skrifvelse till embetet den 12 mars 1874, deri akademien såsom sitt eget utlåtande upptagit ett byggnadskomiterades yttrande af innehåll att komiterade, med afseende å den omständigheten att akademiens lektionsrum borde ständigt underhållas vid någorlunda jemn temperatur, hvaremot den stora festivitetsalen endast kortare tider behöfde uppvärmas, ansåge att detta lättast och ändamåls-

enligast kunde ske genom användning af ånga, hvars värme i lektionsrummen på lämpligt sätt magasineras i de därför afsedda reservoarerna, men deremot omedelbarligen användes till uppvärmning af stora salen; att akademien med hänsyn härtill ville fästa uppmärksamheten derå, att akademien i alla händelser icke varit den myndighet, som egt att i ärendet fatta beslut; samt att akademiens ekonomiska förhållanden icke nu, mera än förut, medgåfve beredande af utväg för gäldande af ifrågavarande förskott.

Med åberopande af akademiens sistberörda uppgift anförde öfverintendentsembetet derefter i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 10 april 1900, att vid det af akademien sålunda omförmälda förhållande, och då embetet, med afseende särskildt fästadt å under året förestående, högst betydande utgifter för vården och underhållet af de kronans egendomar, som stode under embetets inseende, vore i behof att få berörda förskott ersatt, samt då aldrig vare sig af Kongl. Maj:t eller af Riksdagen ifrågastälts, att förskottet skulle, äfven om tillgång dertill förefunnes, afföras å de till embetets förfogande ställda ordinarie anslagsmedel, embetet föränlättes hemställa, huruvida icke Kongl. Maj:t täcktes anbefalla statskontoret att till embetet af under händer varande medel till ersättande af det utaf embetet med stöd af Kongl. Maj:ts medgifvande lemnade förskott för inmurning af värmeapparat i musikaliska akademiens hus utbetala samma förskotts belopp, 12,360 kronor 54 öre.

Sedan statskontoret uti infordradt utlåtande den 25 juni 1900 tillstyrkt bifall till den af öfverintendentsembetet sålunda gjorda framställningen, hade Kongl. Maj:t genom förutnämnda bref den 12 juli 1900 anbefalt statskontoret att af under händer varande medel till öfverintendentsembetet under förskottstitel utanordna omförmälda af embetet förskotterade belopp.

Departementschefen har ansett sig äfven böra omnämna, att, enligt hvad musikaliska akademien uti skrifvelse den 29 november 1900 i ett annat ärende meddelat, akademien af egna medel måst fylla betydande brister såväl å expensanslaget som å anslaget till arfvoden för undervisning i musikkonservatoriets andra afdelning till biträdande lärare.

I sammanhang härmed har departementschefen anmält en af marinförvaltningen hos Kongl. Maj:t gjord framställning om ersättning för förskotterade medel.

Såsom departementschefen redan under punkten 127 i statsrådsprotokollet haft tillfälle erinra, hade 1898 års Riksdag, med anledning af proposition, beviljat anslag till bestridande af kostnader för en *gradmätning å Spetsbergen*. I afseende härå hade Riksdagen i skrifvelse den

14 maj 1898 anmält, att Riksdagen, under förutsättning att en svensk-rysk gradmätning å Spetsbergen under de närmaste åren komme till stånd och att ett svenska flottan tillhörigt, för ändamålet lämpligt fartyg jemte nödigt befall och manskap ställes till de svenska deltagarnes i gradmätningsexpeditionen förfogande, beviljat medel till bestridande af vissa på Sverige belöpande kostnader för gradmätningen, och hade Riksdagen dervid jemväl uttalat, bland annat, att, derest fartyget icke kunde af flottan kostnadsfritt ställas till expeditionens förfogande, den utgift, som genom fartygets användande uppkomme, kunde, sedan beloppet blifvit känt, till ersättande hos Riksdagen anmälas. I samma skrifvelse hade Riksdagen yttrat, att en expedition af ifrågavarande art egentligen vore främmande för sådana ändamål, som anslaget till flottans öfningar vore afsedt att fylla.

Sedan Kongl. Maj:t den 6 mars 1899 förordnat chef för och deltagare i en gradmätningsexpedition, som skulle under samma år afgå till Spetsbergen, hade Kongl. Maj:t genom generalorder den 1 april 1899 befalt, att kanonbåten Svensksund skulle rustas för att i början af påföljande maj månad kunna utgå på omkring fyra och en half månaders expedition för att föra den svenska afdelningen af gradmätningsexpeditionen till Spetsbergen; och genom bref den 21 april 1899 hade Kongl. Maj:t förordnat, att såväl kostnaderna för fartygets assurans, ändring, ut- och afrustning samt återställande i dess dåvarande skick som ock alla öfriga af expeditionen föranledda kostnader skulle af marinförvaltningen med omhändertagande medel bestridas och framdeles till ersättande anmälas, dervid borde lemnas särskild uppgift å de kostnader, som vore af sådan natur, att de vid annan expedition med ett flottans fartyg bort bestridas från anslaget till flottans öfningar.

Dessförinnan hade — med föranledande af en skrifvelse från särskilda af den af Kongl. Maj:t tillsatta komité för gradmätning å Spetsbergen utsedde delegerade och enär ifrågasatt blifvit att från flottan uttaga besättningen å ett för ifrågavarande gradmätningsexpedition afsedt ishafsfartyg, benämndt Antarctic — åt marinförvaltningen uppdragits att gå i författning om begärd undersökning af nämnda fartyg; hvarefter marinförvaltningen, som sedermera inkommit med förslag angående godtgörande af kostnaden för samma undersökning, genom kongl. bref den 9 juni 1899 anbefalts att framdeles anmäla denna kostnad i sammanhang med öfriga kostnader för gradmätningsexpeditionen till Spetsbergen.

Efter kanonbåten Svensksunds återkomst från ifrågavarande expedition hade fartygets chef till Kongl. Maj:t inkommit med en framställning, deri han dels på grund af den med hänsyn till expeditionens säregna beskaffenhet och möjligheten af en öfvervintring för besättningen nödvändigjorda

ekiperingshjelp, dels ock enär den större risk, hvarför besättningen under en expedition sådan som denna mer än under vanliga expeditioner vore utsatt, äfvensom tvånget att sommartiden lefva bland snö och is syntes böra berättiga till något större förmåner än de vanliga, anhållit om någon ekiperingshjelp och gratifikation åt fartygets befäl, underbefäl och manskap; och hade Kongl. Maj:t enligt bref den 15 december 1899 funnit godt medgifva, att åt det till deltagande i merberörda expedition kommanderade befäl, underbefäl och manskap finge såsom ekiperingshjelp och gratifikation utbetalas följande belopp, nemligen: till en hvar af 3 befäl 200 kronor, till en hvar af 4 underbefäl 100 kronor, till en hvar af 2 underofficerskorpraler 50 kronor samt till en hvar af 25 man gemenskap 25 kronor, hvarjemte föreskrifvits, att kostnaden härför, tillhopa 1,725 kronor, skulle af marinförvaltningen med omhänderhafvande medel bestridas och framdeles till ersättande anmälas i sammanhang med öfriga af ifrågakvarande fartygsexpedition föranledda utgifter.

Nu hade marinförvaltningen, till fullgörande af hvad, på sätt nyss anförts, blifvit embetsverket anbefaldt, uti skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 28 september 1900 öfverlemnadt uppgift å samtliga kostnader för nyssnämnda expedition, hvilken handling upptogte utbetalningar dels på grund af kongl. brefvet den 21 april 1899 till belopp af 44,945 kronor 47 öre, hvaraf 9,016 kronor 92 öre proviantkostnad, dels för undersökning af ishafsartyget Antarctic att på grund af kongl. brefvet den 9 juni 1899 anmälas i sammanhang med kostnaderna för expeditionen 707 kronor 32 öre och dels på grund af kongl. brefvet den 15 december 1899 till gratifikationer 1,725 kronor eller sammanlagdt 47,377 kronor 79 öre, af hvilket belopp 32,816 kronor 5 öre skolat vid annan expedition med ett flottans fartyg bestridas af femte hufvudtitelns anslag till flottans öfningar; och hade marinförvaltningen hemställt, att ersättning måtte beredas för hela den från nämnda hufvudtitel sålunda bestridda utgiften.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet hade, med anmälan härom, tillkännagifvit, att den till 9,016 kronor 92 öre uppgående proviantkostnaden syntes honom kunna utgå från ordinarie anslag under femte hufvudtiteln. Efter afdrag af detta belopp, 9,016 kronor 92 öre, utgjorde de af marinförvaltningen förskotterade medel, om hvilkas ersättande nu vore fråga, 38,360 kronor 87 öre.

För återgåldande af de utaf departementschefen sålunda omförmälda förskott — 9,417 kronor 98 öre, 5,009 kronor 60 öre, 493 kronor 40 öre, 869 kronor 25 öre, 1,800 kronor, 12,360 kronor 54 öre och 38,360 kronor 87 öre eller sammanlagdt 68,311 kronor 64 öre — har Kongl. Maj:t, i

enlighet med departementschefens hemställan, af Riksdagen äskat ett extra anslag för år 1902 till belopp af 68,312 kronor.

Utskottet har ansett sig icke böra lemna oanmärkt, att Riksdagen såväl år 1881 som år 1894 afslagit Kongl. Maj:ts gjorda framställningar om ersättande af ofvan omförmälda, då af öfverintendents-embetet förskotterade kostnad å 12,360 kronor 54 öre för inmurning af en värmeapparat i musikaliska akademiens byggnad å statens tomt n:o 8 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm. Då utskottet emellertid icke ansett det anmärkta förhållandet böra föranleda afslag å Kongl. Maj:ts i ämnet nu gjorda framställning, och öfriga under förevarande punkt i statsverkspropositionen innefattade frågor icke gifvit anledning till någon erinran, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till ersättning af förenämnda förskott, på extra stat för år 1902 bevilja ett belopp af 68,312 kronor.

Ang.
förvärfvande
åt staten af
viss del af
egendomen
Ransäter.

142:o) Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 21) har herr *A. H. Göthberg* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, dels om och på hvad vilkor den del af egendomen Ransäters gård, belägen i Ransäters socken, Kils härad af Vermlands län, som upptoges af den s. k. Geijersgården, jemte så stor del af den omgifvande åkertegen, som af lokala och öfriga omständigheter betingades, tillika med de derå befintliga, Geijersgården tillhörande byggnaderna, äfvensom den del af E. G. Geijer tillhöriga löseegendomen, som kunde anskaffas, skulle kunna åt staten förvärfvas, samt derefter inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

I fråga om de skäl, hvarpå denna hemställan grundats, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Af motionen synes framgå, att Erik Gustaf Geijers barndomshem å egendomen Ransäter icke vidmagthålles på sådant sätt, som med hänsyn till det vid platsen fästade, för vår odlingshistoria betydelsefulla minnet skulle varit önskligt. Utskottet, som för sin del anser åtgärder för platsens försättande och bibehållande i värdigare skick lämpligast böra, på sätt i likartade fall eger rum, vidtagas af intresserade enskilda personer eller af någon för fosterländska minnens bevarande verksam förening, har beträffande det sätt för frågans lösning, som af motionären föreslagits, velat anmärka, att den ifrågasatta utredningen

så mycket mindre synes böra på Riksdagens begäran genom Kongl. Maj:ts försorg åvägabringas, som de förberedande förhandlingarna angående omfånget af den egendom, hvars förvärfvande af staten skulle kunna ifrågakomma och om vilkoren för dess öfverlåtelse torde lämpligare kunna försiggå på enskild väg, utan att något uttalande från Riksdagens sida af dess önskan om egendomens förvärfvande för statens räkning förut blifvit gjordt.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att herr Göthbergs förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 mars 1901.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.

Reservationer:

vid *punkt 21:o*) (angående ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken);

vid *punkt 25:o*) (angående ny anordning af militäröfningarna vid folkskolelärareseminarierna);

vid *punkt 33:o*) (angående ny anordning af militäröfningarna vid de tekniska elementarskolorna);

vid *punkt 73:o*) (angående anskaffande af vapen och materiel för militäröfningarna vid de allmänna läroverken);

vid *punkt 85:o*) (angående anskaffande af vapen och materiel för militäröfningarna vid folkskolelärareseminarierna);

vid *punkt 97:o*) (angående anskaffande af vapen och materiel för militäröfningarna vid de tekniska elementarskolorna);

af herrar friherre *J. T. Gripenstedt*, *F. E. Pettersson*, grefve *Ph. Klingspor*, *Th. Nyström*, *L. Grundberg*, *C. von Friesen*, *C. J. G. Swartz* och *J. T. Kennedy*, hvilka ansett utskottet böra hemställa om Riksdagens bifall till hvad Kongl. Maj:t i ofvannämnda hänseenden föreslagit;

vid *punkten 137:o*) (angående anslag till Stockholms alkoholisthem); af herrar *D. Persson* och *P. Olsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i förenämnda afseende föreslagit.

Herrar *K. Bohnstedt*, *E. Fränckel* och *G. D. R. Tornerhjelm* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i förevarande hufvudtitels behandling inom utskottet.

Likaledes skulle här antecknas, att herr *N. Fosser* icke deltagit i utskottets slutbehandling af hufvudtiteln.

BILAGOR.

Tabell öfver ordinarie anslagen under

1900 års riksstat anslår:							
Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag.				Summa.	
		Friheter.		Ersättningar.			
Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
17,000	—	—	—	—	—	17,000	—
81,800	—	—	—	—	—	81,800	—
45,100	—	—	—	—	—	45,100	—
73,200	—	—	—	—	—	73,200	—
59,850	—	—	—	—	—	59,850	—
30,089	—	2,500	—	337,087	—	369,676	—
28,174	—	—	—	5,841	—	34,015	—
55,000	—	—	—	—	—	55,000	—
824,324	—	—	—	—	—	824,324	—
Tpt	1,214,537	2,500	—	342,928	—	1,559,965	—

Ecklesiastik-

Departementschefen 17,000
 Departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli 81,800
 Riks- och landsarkiven. Nuvarande belopp 45,100
Ökas å riksarkivets anslag till inköp af tryckta af arkivalier och tryckta arbeten med
 Kongl. biblioteket. Nuvarande belopp 73,200
Tillkommer: till aflöning åt en amanuens
 höjning å det med anslaget till efterslaget till vikariatsersättning m. m...
 hvarjemte båda anslagen uppföras såsom ett penningar å extra biträden, renskrifning,
 Nationalmuseum (deraf fyra särskilda *reservations-*
 Kleresistaten 369,676
 Domkapitlens expeditioner 34,015
 Lappmarks ecklesiastikverk, *förslagsanslag* 55,000
 Universiteten (deraf 162,700 kronor *förslagsanslag*).
Tillkommer: aflöning åt en amanuens vid universi- och akademiska sjukhuset i Upsala...
 aflöning åt en preparator vid universitetill ett fast docentstipendium i nyare till en extra ordinarie professor i geohöjning af arfvodena till amanuenserna nikerna i Lund samt till arfvoden åt en vid barnkliniken derstädes
 arfvode åt en instrumentmakare vid till ett fast docentstipendium i nyare

Litt. A.

riksstatens Åttonde hufvudtitel.

	Förslag till blifvande riksstat:							
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag.				Summa.	
			Friheter.		Ersättningar.			
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
.....	17,000	—	—	—	—	—	17,000	—
.....	81,800	—	—	—	—	—	81,800	—
..... 45,100: —								
arbeten under ändrad titel af »till inköp								
..... 400: —	45,500	—	—	—	—	—	45,500	—
..... 73,200: —								
..... 3,000: —								
middagsservis sammanförda an-								
..... 2,500: —	78,700	—	—	—	—	—	78,700	—
..... 5,500: —								
under rubrik »till vikariatsersättning, arfvoden och flit-								
eftermiddagsservis m. m.»								
anslag å tillhoppa 26,800 kronor).....	59,850	—	—	—	—	—	59,850	—
.....	30,089	—	2,500	—	337,087	—	369,676	—
.....	28,174	—	—	—	5,841	—	34,015	—
.....	55,000	—	—	—	—	—	55,000	—
Nuvarande belopp..... 824,324: —								
tetets i Upsala oftalmiatriska poliklinik								
..... 900: —								
tets i Upsala anatomiska institution								
..... 1,000: —								
språk vid universitetet i Upsala								
..... 1,500: —								
grafi vid universitetet i Upsala								
..... 4,500: —								
vid medicinska och kirurgiska kli-								
en amanuens vid ögonkliniken och								
..... 2,600: —								
fysiologiska institutionen i Lund								
..... 500: —								
språk vid universitetet i Lund								
..... 1,500: —								
Transport	12,500: —	824,324: —	396,113	—	2,500	—	342,928	—
							741,541	—

1900 års riksstat anslår:								
Anvisning i kontant.	Indelning och dermed jämförlig anvisning, på förslag.						S u m m a.	
	Friheter.		Ersättningar.					
Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt 1,214,537	—	2,500	—	342,928	—	1,559,965	—	
202,350	—	—	—	—	—	202,350	—	till en assistent vid växtfysiologiska tionen i Lund
3,059,361	—	—	—	—	—	3,059,361	—	höjning i anslaget till materiel vid höjning i anslaget till materiel vid uni- Karolinska mediko-kirurgiska institutet (deraf 14,500 anslag, högst). Nuvarande belopp
5,000	—	—	—	—	—	5,000	—	<i>Tillkommer:</i> för uppehållande af undervisningen i afföning åt en amanuens vid institutets lasarettet
35,000	—	—	—	—	—	35,000	—	Allmänna läroverken, <i>reservationsanslag</i> . Nuvarande <i>Ökas</i> för inrättande af femton nya lektorsbefattningar med
200,000	—	—	—	—	—	200,000	—	Understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läro- <i>anslag</i>
43,500	—	—	—	—	—	43,500	—	Understöd åt enskilda läroverk, <i>förslagsanslag</i> , högst
24,406	—	—	—	760	—	25,166	—	Högre skolor för qvinlig ungdom
6,438,725	—	—	—	—	—	6,438,725	—	Högre lärarinneseminariet
								Pedagogier och folkskolor
								Folkundervisningen: Seminarier för folkskolelärares bildande. Nuvarande <i>Tillkommer:</i> för ålderstillägg åt vissa lärare och för ålderstillägg åt lärarne vid semi- skolor
								Stipendier för seminarieelever
								Arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskolein- Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor
								Understöd åt högre folkskolor. Nuvarande belopp <i>Ökas</i> med
								eller ett gemensamt <i>reservationsanslag</i>
								Bidrag till affönande af vikarie under öfningslärares <i>förslagsanslag</i>
								Bidrag till affönande af lärare och lärarinnor vid skolelärares bildande, <i>förslagsanslag</i>
Tpt 11,222,879	—	2,500	—	343,688	—	11,569,067	—	

		Förslag till blifvande riksstat:									
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jämförig anvisning, på förslag.				S u m m a.			
				Friheter.		Ersättningar.					
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.		
Transport	12,500: —	824,324: —		396,113		2,500		342,928		741,541	
laboratoriet vid botaniska institu-	1,500: —										
astronomiska observatoriet i Lund	900: —										
versitetsbiblioteket i Lund	9,000: —	23,900: —		848,224						848,224	
kronor till tandläkareinstitutet, <i>förslags-</i>		202,350: —									
otiatri, rhinologi och laryngoskopi	3,000: —										
gynekologiska klinik å serafimer-	900: —	3,900: —		206,250						206,250	
belopp		3,059,361: —									
och sextiofem nya adjunksbefattningar		195,000: —		3,254,361						3,254,361	
verken under förfall på grund af sjukdom, <i>förslags-</i>											
				5,000						5,000	
				35,000						35,000	
				200,000						200,000	
				43,500						43,500	
				24,406				760		25,166	
belopp	334,725: —										
lärarinnor	1,100: —										
nariernas öfnings-	2,300: —	3,400: —		338,125: —							
				75,000: —							
spektörer				95,000: —							
				20,000: —							
				20,000: —							
				5,000: —							
				25,000: —							
				553,125: —							
vid folkskolelärareseminarium sjukdom,				4,000: —							
seminarier för småskolelärares och små-				20,000: —							
Transport	577,125: —			5,012,854		2,500		343,688		5,359,042	

1901 års riksstat anslår:								
Anvisning i kontant.	Indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag.						S u m m a.	
	Friheter.		Ersättningar.					
Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt 11,222,879	—	2,500	—	343,688	—	11,569,067	—	
								Till befrämjande af folkundervisningen bland de i förslagsanslag
								Lönets tillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, Understöd åt folkhögskolor, förslagsanslag
								Understöd för aflönande af lärare vid fortsättnings-Bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folksko-
								För anordnande af kvinlig slöjd i folkskola, mindre slagsanslag
								Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för lärare skola, förslagsanslag
453,375	—	—	—	—	—	453,375	—	De tekniska läroverken. Nuvarande belopp
								Tillkommer: till ett lektorat i elektrokemi vid tek-
								utgående arfvode
								höjning i arvodet till extraläraren i
								höjning i aflönningen för lektorn i bygg-
								elementarskolan i Örebro
								anslag till tekniska elementarskolan i
37,150	—	—	—	—	—	37,150	—	Gymnastiska centralinstitutet. Nuvarande belopp
								Ökas för aflönande af ytterligare en lärare med
20,050	—	—	—	—	—	20,050	—	Farmaceutiska institutet. Nuvarande belopp
								Ökas med
42,858	—	—	—	—	—	42,858	—	Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen. Nu-
								Ökas å anslaget till allmänna barnbördshuset med
58,500	—	—	—	—	—	58,500	—	Veterinärundervisningen
8,250	—	—	—	—	—	8,250	—	Svenska akademien
14,460	—	—	—	—	—	14,460	—	Vetenskapsakademien
29,450	—	—	—	—	—	29,450	—	Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien (deraf
								belopp
								Tillkommer: till arfvoden åt vetenskapligt bildade
								under akademiens inseende ställda sam-
								till undersökning och beskrifning af
								m. m.
								till utgifvande af planschverk öfver
								föremål i statens historiska museum
Tpt 11,886,972	—	2,500	—	343,688	—	12,233,160	—	

			Förslag till blifvande riksstat:							
			Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag.				Summa.	
					Friheter.		Ersättningar.			
			Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Transport	577,125: —	—	5,012,854	—	2,500	—	343,688	—	5,359,042	—
rikets nordligare trakter bosatta finnar,	45,000: —	—								
<i>förslagsanslag</i>	5,250,000: —	—								
.....	120,000: —	—								
skolan, <i>förslagsanslag</i>	50,000: —	—								
lorna, <i>förslagsanslag</i>	240,000: —	—								
folkskola eller särskild slöjdskola, för-	90,000: —	—								
.....	75,000: —	—								
eller lärarinna vid folkskola, eller små-	453,375: —	—	6,447,125	—	—	—	—	—	6,447,125	—
.....										
niska högskolan jemte förut	1,800: —	—								
.....	750: —	—								
teknisk hygien vid högskolan...	500: —	—								
nadskonst m. m. vid tekniska	22,600: —	—								
.....	25,650: —	—	479,025	—	—	—	—	—	479,025	—
Hernösand	37,150: —	—								
.....	2,500: —	—								
.....	39,650: —	—							39,650	—
.....	20,050: —	—								
.....	13,950: —	—								
varande belopp	34,000: —	—							34,000	—
.....	42,858: —	—								
.....	4,000: —	—								
.....	46,858: —	—							46,858	—
.....	58,500: —	—							58,500	—
.....	8,250: —	—							8,250	—
.....	14,460: —	—							14,460	—
450 kronor <i>reservationsanslag</i>). Nuvarande	29,450: —	—								
biträden vid ordnandet och värden af de	4,000: —	—								
lingar m. m.	3,200: —	—								
fäderneslandets fornlemningar	2,000: —	—								
.....	9,200: —	—								
fornsaker och andra märkvärdiga	38,650: —	—								
m. m.	38,650: —	—								
Transport	12,179,372	—	12,179,372	—	2,500	—	343,688	—	12,525,560	—

1901 års riksstat anslår:							
Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jämförlig anvisning, på förslag.				S u m m a.	
		Friheter.		Ersättningar.			
Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Tpt 11,886,972	—	2,500	—	343,688	—	12,233,160	—
65,400	—	—	—	—	—	65,400	—
51,200	—	—	—	—	—	51,200	—
77,450	—	—	—	—	—	77,450	—
25,050	—	—	—	—	—	25,050	—
259,650	—	—	—	—	—	259,650	—
120,000	—	—	—	—	—	120,000	—
78,000	—	—	—	—	—	78,000	—
2,750	—	—	—	—	—	2,750	—
28,380	—	—	—	—	—	28,380	—
150,000	—	—	—	—	—	150,000	—
1,028	—	—	169,400	—	—	170,428	—
26,500	—	—	—	—	—	26,500	—
41,360	—	—	—	—	—	41,360	—
798	—	—	—	—	—	798	—
15,948	—	—	—	—	—	15,948	—
15,000	—	—	—	—	—	15,000	—
S:a 12,845,486	—	2,500	—	513,088	—	13,361,074	—

Akademien för de fria konsterna (deraf tvenne re-
 Musikaliska akademien (deraf 6,000 kronor *reserva-*
 Naturhistoriska riksmuseum
 Meteorologiska centralanstalten (deraf 16,000 kronor
 Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:
 Till befrämjande af döfstumundervisningen, *för-*
 Institutet för blinda
 Förskolan för blinda i Vexjö. Nuvarande belopp ...
Ökas med
 Serafimerlasarettet
 Stora barnhuset i Stockholm
 Frimurarebarnhuset
 Barnhusen i landsorten
 Uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, *förslagsanslag*
 Kyrkans underhåll
 Resestipendier samt läroböckers och lärda verks ut-
 Ålderstillägg, *förslagsanslag*
 Rese- och traktamentspenningar, *förslagsanslag*
 Skrifmaterialier och expenser, ved m. m., *förslags-*
Ökas för jemuande af hufvudtitelns slutsumma med
 Extra utgifter, *reservationsanslag*

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag.				Summa.	
				Friheter.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
	Transport	12,179,372		2,500		343,688		12,525,560	
<i>servationsanslag</i> å tillhoppa 24,500 kronor)	65,400						65,400	
<i>tionsanslag)</i>		51,200						51,200	
.....		77,450						77,450	
<i>reservationsanslag)</i>		25,050						25,050	
<i>slagsanslag</i>	200,000: —								
.....	50,150: —								
.....	9,500: —								
.....	2,800: —								
	12,300: —	262,450						262,450	
.....		120,000						120,000	
.....		78,000						78,000	
.....		2,750						2,750	
.....		28,380						28,380	
.....		150,000						150,000	
.....		1,028				169,400		170,428	
<i>gifvande, reservationsanslag</i>		26,500						26,500	
.....		41,360						41,360	
.....		798						798	
<i>anslag. Nuvarande belopp</i>	15,948: —								
.....	70: —	16,018						16,018	
.....		15,000						15,000	
	Summa	13,140,756		2,500		513,088		13,656,344	

Bil. Litt. B.

**Tabell öfver extra ordinarie anslagen under riksstatens
Åttonde hufvudtitel.**

		Kronor	ö.
Ecklesiastikdepartementet.			
<i>Riks- och landsarkiven:</i>			
Till arfvoden åt extra ordinarie tjänstemän i riksarkivet...	1,700: —		
» till fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia	3,000: —		
» fortsatt utgifvande af »Svenska riksdagsakter» m. m.	1,500: —	6,200	
<i>Nationalmuseum:</i>			
Till vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriella samlingar	5,100: —		
För anordnande af nattlig bevakning vid nationalmusei-byggnaden	2,000: —		
» restaurering af taflor, tillhörande statens i nationalmusei förråd m. m. befintliga konstsamlingar	5,000: —		
» biträde vid vård och tillhandahållande af handtecknings- och gravyrsamlingen äfvensom för vetenskaplig bearbetning af samlingarna	2,000: —	14,100	
<i>Lifrustkammaren:</i>			
För tillsyn, underhåll och vård af samlingarna		6,200	
<i>Domkapitlens expeditioner:</i>			
För beredande af löneförbättring åt tjänstemännen vid dessa expeditioner	3,716: —		
» betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor samt för oförutsedda, oundgängliga behof vid deras expeditioner	2,500: —	6,216	
	Transport	32,716	

		Kronor	ö.
	Transport	32,716	—
<i>Universitetet:</i>			
Till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala i finsk- ugriska språk	2,500: —		
» lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala	6,000: —		
» arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universi- tetsbiblioteket i Upsala	3,500: —		
» uppförande och utrustning af en ny laboratoriebygg- nad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala	100,000: —		
För utgifvande i tryck af anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets univer- sitet	4,000: —		
Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund	6,000: —		
» personligt lönetillägg åt akademikamereraren i Lund Oscar Gerhard Regnell	750: —		
» särskildt arfvode åt professor Sven Otto Magnus Söder- berg	3,000: —		
För uppehållande af undervisning i entomologi m. m. vid universitetet i Lund	3,000: —		
Till aflönning åt en assistent i matematik vid universitetet i Lund	1,500: —		
» arfvoden åt extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund	2,500: —	132,750	—
<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet:</i>			
Till arfvode åt en amanuens vid institutets medicinska poli- klinik å serafimerlasarettet	750: —		
» arfvode åt en amanuens vid institutets kirurgiska poli- klinik å serafimerlasarettet	750: —		
» arfvode åt en amanuens vid institutets oftalmiatrika poliklinik å serafimerlasarettet	750: —		
» arfvode åt en amanuens vid universitetets gynekolo- gisk klinik	900: —		
» städning och uppässning vid institutets hygieniska institution	500: —		
» en pediatrik klinik vid Kronprinsessan Lovisas vård- anstalt för sjuka barn	1,800: —		
Transport	5,450: —	165,466	—

		Kronor	ö.
	Transport	5,450: —	165,466
Till	en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm	2,800: —	
»	anskaffande och underhåll af materiel för oftalmiatriska kliniken vid institutet	500: —	
»	bekostande af teckningar i vetenskapligt ändamål vid institutet	1,500: —	
För	ordnande af institutets patologisk-anatomiska institutions samlingar samt för inköp af instrument för nämnda institution	7,500: —	17,750
<i>Allmänna läroverken och pedagogierna:</i>			
Till	tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna	469,725: —	
»	arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken	60,000: —	529,725
<i>Högre skolor för qvinlig ungdom:</i>			
Till	resestipendier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid högre skolor för qvinlig ungdom och samskolor		6,000
<i>Högre lärarinneseminariet:</i>			
Till	betäckande af brist i seminariets anslag och till uppehållande af undervisningen vid seminariet under åren 1901 och 1902	21,200: —	
För	tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminariet	3,250: —	
»	fortsatt uppehållande af den valfria fjerde årskursen vid seminariet	3,000: —	
»	undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och normalskolan för flickor	5,000: —	32,450
<i>Folkundervisningen:</i>			
För	uppehållande af undervisningen uti de vid folkskolelärareseminariet i Göteborg och folkskolelärarinneseminariet i Kalmar anordnade parallelklasser	12,650: —	
	Transport	12,650: —	751,391

		Kronor	ö.
	Transport	12,650: —	751,391 —
Till	uppförande af en gymnastikbyggnad vid folkskolelärareseminariet i Göteborg	20,000: —	
»	uppförande af en gymnastikbyggnad vid folkskolelärarinneseminarier i Kalmar	15,000: —	
»	uppförande af erforderliga byggnader för ett folkskolelärarinneseminarium i Landskrona	65,000: —	
För	uppehållande af undervisningen vid folkskolelärarinneseminarier i Landskrona	22,900: —	
Till	uppförande af erforderliga byggnader för ett folkskolelärareseminarium i Strengnäs	80,000: —	
För	begynnande af verksamheten vid folkskolelärareseminariet i Strengnäs m. m.	19,250: —	
Till	löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna samt arvoden åt teckningslärare för extra tjänstgöring och extra arvoden åt musiklärare vid dessa seminarier	36,300: —	
»	understöd åt mindre bemedlade manliga och qvinliga lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel	25,000: —	
För	uppförande å lappskolans i Juckasjärvi tomt af en nybyggnad, inrymmande skolsal m. m.	10,800: —	
Till	uppförande vid Murjeks stationssamhälle af byggnad m. m. för seminariet för bildande af lappska småskolelärare och småskolelärarinnor ytterligare	16,300: —	
»	resestipendier åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor	4,000: —	
»	resestipendier åt rektorer samt öfriga lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarier	2,000: —	329,200 —
<i>De tekniska läroverken:</i>			
Till	förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska högskolan	14,300: —	
»	till betäckande af de ökade utgifterna för inredning och utrustning af laboratorierna för allmän kemi, allmän fysik och elektroteknik vid tekniska högskolan	6,800: —	
»	förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Stockholm	2,000: —	
»	inköp och underhåll af inventarier och undervisningsmateriel vid tekniska skolan i Stockholm	750: —	
	Transport	23,850: —	1,080,591 —

		Kronor	ö.
	Transport	23,850: —	1,080,591
För uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping	2,800: —	
» uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Malmö	9,623: —	
» uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Örebro	35,233: —	
» uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås	2,450: —	
Till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor samt till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor	60,000: —	133,956
<i>Gymnastiska centralinstitutet:</i>			
För uppehållande under 1901 och 1902 af undervisningen i den kvinnliga lärokursen vid institutet med ett ökad antal elever		9,400
<i>Farmaceutiska institutet:</i>			
Till inredning af lokaler för apotekselevers undervisning vid institutet		5,000
<i>Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen:</i>			
Till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor m. m.	2,000: —	
Bidrag till uppehållande af allmänna barnbördshusets verksamhet	4,000: —	6,000
<i>Vetenskapsakademien:</i>			
För inlösen af en internationel katalog öfver naturvetenskaplig litteratur	2,000: —	
» upprätthållande af en regionalbyrå, afsedd för upprättande af en internationel katalog öfver naturvetenskaplig litteratur	2,000: —	4,000
<i>Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:</i>			
Understöd till företagande af forskningar efter svenska minnen i främmande länder	3,000: —	
För utförande af konserveringsarbeten å Bohus fästningsruin	22,000: —	25,000
	Transport		1,263,947

	Kronor	ö.
Transport	1,263,947	—
<i>Naturhistoriska riksmuseum:</i>		
Till inköp och insamling af naturalier vid museets afdelning för arkegoniater och fossila växter, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter	2,000: —	
» vård, underhåll och förkofran af museets etnografiska afdelning	7,300: —	
Bidrag till fyra etnografiska samlingars inlösande	4,000: —	
Till inköp af professor T. Thorells samling af spindeldjur	2,500: —	15,800 —
<i>Meteorologiska centralanstalten:</i>		
Till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid anstalten	9,050: —	
» upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare	300: —	
För anstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Færöarne och Island	7,200: —	16,550 —
<i>Undervisningsanstalten för döfstumma och blinda:</i>		
För uppehållande af undervisningen vid läroanstalterna i Bollnäs och Vadstena för öfveråriga döfstumma	22,400: —	
» handverksskolan i Kristinehamn för blinda	10,000: —	
» uppehållande af förskolans för blinda å Tomtebodas verksamhet	10,000: —	
Till tryckning af blindskrifter	2,500: —	
» understöd åt blindlärareelever och reseundersöd åt blindlärare	1,200: —	
» resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (döfstumskolor, blindskolor och idiotanstalter)	1,000: —	47,100 —
<i>Undervisningsanstalter för vanföra och lytta:</i>		
Till understöd åt undervisningsanstalter för vanföra och lytta m. m....		7,500 —
<i>Diverse anslag:</i>		
För beredande af religionsvård åt svenska sjömän m. fl. i utländska hamnar	15,000: —	
Till anställande af tre kontraktsadjunkter inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken	6,000: —	
Transport	21,000: —	1,350,897 —

		Kronor	ö.
	Transport	21,000: —	1,350,897 —
Till	resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter.....	1,100: —	
»	anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt	4,000: —	
»	resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter.....	500: —	
»	två stipendier för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket	1,500: —	
»	resestipendier åt prestmän.....	5,000: —	
För	bestridande af kostnaderna för vissa utredningar rörande presterskapets löneförhållande m. m., <i>förslagsanslag</i>	10,000: —	
Till	svenska fornskriftsällskapet	2,000: —	
»	Nordiska museet	50,000: —	
»	understöd för utgifvande under år 1902 af tidskriften »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folkliif».....	3,650: —	
För	åstadkommande af en utförlig ordbok öfver Gotlands folk mål	1,100: —	
Till	understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv»	3,000: —	
»	understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Acta mathematica»	3,000: —	
»	understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningkurser för arbetsklassen	65,000: —	
»	understöd för anordnande af vissa undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi	6,300: —	
»	bestridande af på Sverige belöpande kostnader för fortsättning af gradmätningen på Spetsbergen	85,000: —	
För	underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningstationerna m. m.	2,800: —	
Till	fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningar öfver registrerade vattenhöjder	1,300: —	
För	utgifning och spridning af nykterhetsskrifter	4,000: —	
Bidrag	till bestridande af kostnaderna för nordiska nykterhetsmötet i Stockholm 1902	4,000: —	
Till	understöd åt kuranstalten Sans Souci invid Upsala ..	3,000: —	
»	understöd åt Stockholms alkoholisthem	4,000: —	
»	det af Stockholms läraresällskap grundade pedagogiska biblioteket i Stockholm	2,500: —	
»	ersättning för förskottsvis af statskontoret och marinförvaltningen utbetalda medel tillsammans.....	68,312: —	352,062 —
	Summa		1,702,959 —